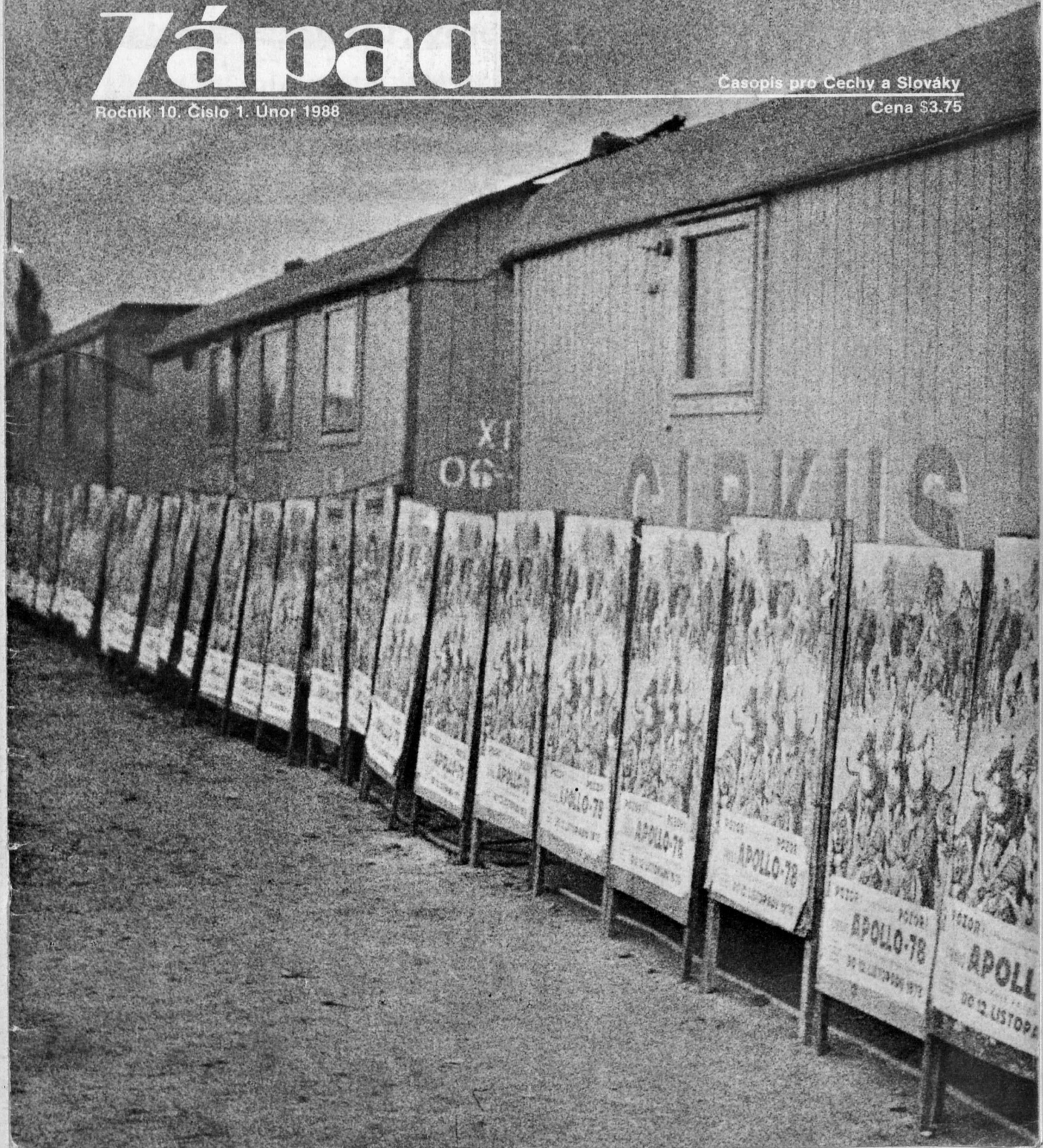

Západ

Ročník 10. Číslo 1. Únor 1988

Casopis pro Čechy a Slováky

Cena \$3.75

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks,
published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0226-3068

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Jan Uhde, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma
Administrátorka: Milada Reinišová
Grafická úprava: Věra Držmíšková, Ctirad Smolík
Sazba: Prague Typesetting, Inc.
Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, Ont., Canada, K1G 3T8
Články nemusí vyjadřovat názory redakce.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků.
Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince.

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, Ont., Canada, N2J 4A4
Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace.

Předplatné

1 rok:		2 roky:	
Can: \$20.00	Kanada	Can: \$36.00	
US: \$20.00	USA	US: \$36.00	
US: \$23.00	ostatní země (letecky) nebo ekvivalent v cizí měně	US: \$43.00	

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma.
Cena jednotlivého čísla \$3.75.

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem. V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele).

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo 200 100 20.
Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, Ont., Canada, N2J 4H5 (TSA No. 5037-246).

Ročník 10.

Číslo 1.

Únor 1988

Obsah

Nejen k desátému výročí <i>Západu</i> (M. Šuchma)	1
Československo	
Prohlášení Charty 77 k 21. srpnu 1987	3
"Matka pokroku" a československá realita (J. Mlynárik)	4
Emigrace	
Průzkum nových uprchlíků — II. (O. Ulč)	6
Interview	
Interview s Evženem Kornelem Balonem (O. Ulč)	11
Ideologie	
Antiulč 2 aneb Život je hra bojová (K. Kaufman)	13
Film	
České filmy ve Vancouveru (J. Drábek)	16
Hudba	
Ráda zpívám z not, neboli Osud jazzu v protektorátě Böhmen und Mähren (J. Škvorecký)	17
Dokumenty	
Pronásledování vlastenci	23
Literatura	
Horo, horo, vysoká jsi . . . (P. Hrubý)	25
Los na losa (A. Wagner)	29
Dopisy	31
Autorem fotografie na obálce <i>Cirkus je cirkus</i> je Vlastimil Třešňák.	

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Nejen k desátému výročí Západu

Skoro se nechce věřit, že tímto číslem vstupuje *Západ* do desátého ročníku. Nemnoha exilovým časopisům vydrží autorské nadšení a podpora čtenářů tak dlouho.

Vydali jsme celkem třiapadesát pravidelných čísel a jedno číslo zvláštní: výbor z nejlepších článků přeložených do angličtiny. Když se my, kdož jsme byli u zrodu časopisu, díváme zpátky, padá na nás nostalgie.

Jak jsme začínali a proč?

První číslo vyšlo v červnu 1979, ale s přípravami jsme začali mnohem dřív. Většina členů redakční rady přišla do exilu kolem roku 1968 a za deset let pobytu v Kanadě se usadila, vzmožila a začala rozumět životu v nové vlasti. Ale zároveň v nás klíčily obavy, abychom se v affluentní společnosti Západu nestali pouhými majiteli rodinných domů, chat, jacht a automobilů ne starších než tři roky.

Proto jsme přece do exilu nešli. A právě v té době vznikla v Praze Charta 77, jako odpověď na normalizaci, na bezútešnou politickou situaci v Československu, na policejní útlak disidentů, mezi nimiž byli i naši dávní přátelé a kamarádi. A houfně vycházely samizdaty.

Vtírala se otázka: co pro věc demokracie děláme my, v bezpečném exilu?

Takže represivní režim ve staré vlasti nám vlastně pomohl se zaktivovat. Rozhodli jsme se vydávat časopis.

V té době už ovšem leta vycházelo výborné *Svědectví*, jež udělalo mnoho např. pro přípravu Pražského jara a pro udržení demokratického způsobu intelektuální diskuse, jaká doma před Jarem nebyla a dnes zase není možná. Jenže to byl čtvrtletník a značná část jeho obsahu měla pro průměrného čtenáře přece jen příliš akademickou úroveň.

Vycházely *Listy*, čtivé a informativní, ale zaměřené především na čtenáře doma. A pak: vydávali je pod ne zrovna příjemnou nálepkou "socialistická opozice", za níž je *de facto* exkluzivní skupina bývalých prominentů strany a vlády. Přejeme jim svobodu, jíž se nyní na Západě těší, třebaže ji kdysi doma nepopřávali ostatním. Jenže nemluví vždycky — připadá mi, že stále mluví a mluví — za nás.

Dále vycházela řada týdníků vydávaných politickými stranami, různé zpravodaje, úrovně sice často dobré, ale příliš lokálního zaměření, náboženské časopisy, *Proměny* vydávané SVU s velmi malou čtenářskou obcí. Měli jsme pocit, že je tu místo pro kulturně-politický dvouměsíčník pestrého obsahu, určený pro inteligentní čtenáře všude na světě, ne

však výhradně pro intelektuály, výtvárně dobře dělaný, jehož ideologií — máme-li vůbec použít tohoto otrpaného termínu — by bylo prostě přesvědčení, že přes všechny její nedostatky lidé zatím nevymysleli lepší organizaci společnosti, než je demokracie.

Časopis jsme se rozhodli zaměřit převážně na exulanty. Domnívali jsme se — a domníváme — že i naše čtenáře v Československu víc zajímá, co dělají krajané v exilu, než stále se opakující důkazy, že *Rudé právo* lže. To vědí i bez nás.

Jak jsme to dali dohromady

U kolébky *Západu* stálo nakladatelství Sixty-Eight Publishers, Corp. manželů Škvoreckých. Původní nápad byl, přiřadit časopis k nakladatelství, a uvažovali jsme i o podobném názvu: *68 Magazin*. Nebylo by jistě povolnějšího redaktora, než je Josef Škvorecký. Ukázalo se však, že není v silách dvou lidí, byť sebeobětavějších, dělat obojí: časopis i nakladatelství, když se navíc musí živit výdělečnou činností, což ani nakladatelství, ani časopis nejsou. A proč to neříct? Josef Škvorecký se obával, že časopis rychle zahyne na autorské úbytě. Nicméně nás povzbudil: "Když do toho máte chuť," řekl, "tak to založte a já jdu s váma."

Také si vymyslel název, který se nám všem líbil: *Západ*.

Myšlenkami na vydávání časopisu se tehdy zabývalo v Kanadě několik lidí, takže nebyl problém dát dohromady redakční radu a administraci. Později se k redakční radě připojil Ota Ulč, protože když vznikala, dlel na cestách po jižních mořích, a teprve když dosáhl stovky vízových razítek v pase, vrátil se domů do Ameriky a stal se expertem *Západu* na vzdálené země. Drží také rekord v počtu uveřejněných článků: v žádném čísle nechybí jeho příspěvek.

Horší problém, než sestavit ediční radu, bylo najít hlavního redaktora. Zkoušeli jsme to s pražskými profesionály, nyní v exilu. Jenže poznatek, že fakulta novinářství v Praze produkuje absolventy, kteří mají potíže s větou rozvitou a s přičestími, zapůsobil jako ledová sprcha. Takže nakonec redakční rada zvolila šéfredaktorem mě, třebaže jsem se bránil a ukazoval na skutečnost, že mou jedinou kvalifikací je záliba ve čtení dobrých periodik a snad ucházející organizační schopnosti. Členové redakční rady si zřejmě oddechli, když volba padla na mě a já tu funkci nakonec přijal. Po celých devět let existence se také nepokusili změnit

status quo, tím spíš, že se čím dál víc ukazuje, že redigovat celosvětový dvouměsíčník není koníček, ale prakticky plně zaměstnání.

Dalším úkolem bylo sehnat spolupracovníky. V archivu *Západu* dosud chováme 213 dopisů těch, kdož nám slíbili, že nám budou pravidelně psát, nebo alespoň, že nám "někdy" něčím přispějí. "Někdy" není časově omezeno, takže mají pořád možnost, a jejich slib stále platí.

Někteří však skutečně píší; někteří nás dokonce zahrnují lavinou příspěvků. Dodnes jsme nebyli s to vyřešit problém, jak říct kamarádovi, že jeho poslední opus je blábol, ale protože občas se mu něco povede, aby na nás nezaněvřel. Leckdo zanevře, byť se mu odmítnutí sdělilo formou víc než šetrnou.

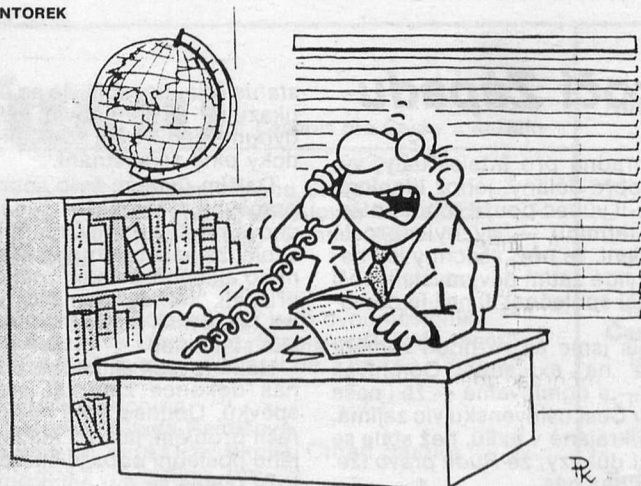
Takže ztrácíme autory z nejrůznějších důvodů. Ztratili jsme muže, jenž nám poslal předtím desetkrát jinde otištěnou kladnou kritiku své knihy, a my ji po jedennácti otisknout odmítli. Ztratili jsme humoristu, jenž si usmyslel, že důvod k neotištění jeho humoresky je, že mu redaktoři závidějí vtipnost. Jiní se zas domnívali, že členové redakční rady se ještě po devíti letech třesou na to, aby viděli své jméno v tiráži a pod články, a nikoho nového proto mezi sebe nepustí. Jedni odřekli předplatné, protože jsme napsali něco příznivého o Jižní Africe, jiní proto, že jsme otiskli něco proti Jižní Africe.

Občas najdeme článek, který jsme zamítli, v našem bratrském časopise *Reportér*, občas najde šéfredaktor *Reportéra* v *Západě* něco, co odmítl on. Jenže to je jedna z výhod svobodné společnosti: nikdo nemá monopól na rozum a dobrá věc se vždycky někde uplatní, i když se ne všem líbí.

Co je a co není možné

První číslo jsme rozeslali podle adresáře Sixty-Eight Publishers, Corp., takže jsme rychle vešli ve známost poměrně široké čtenářské obce. Nejdřív jsme se skládali po dvacetidolarovce na registraci spolku Collegium Bohemicum, který je formálně majitelem *Západu*, ale po prvním čísle se sešlo dost předplatných na výrobu čísla druhého, a tak jsme mohli pokračovat. První šek na předplatné poslal dr. Otakar Koldovský z USA. Budiž mu za to dík: dal nám první injekci optimismu.

Časopis si na sebe vždycky vydělával a vydělává, není tedy subvencován ani vládou, ani politickými stranami, náboženskými společnostmi nebo soukromými milionáři. To je věc, které samozřejmě mnoho lidí nevěří. Stalo se, že jeden koumák, když uviděl první číslo, poručil ženě, když okamžitě začala psát pro *Západ*.

"PANE REDAKTĚRE, V TOM MĚM ŽIVOTOPISE JAK JE TAM TA VĚTA: ...A TAK JSEM ŠEL DO ŠKOLY, ŠKEBLE NA NOHOU ...", TAK TO SLOVO 'ŠKEBLE' LASKAVĚ ZMĚŇTE NA 'ŠKORNE'."

Časopisy v Americe jsou, jak známo, zlatý důl, redakční rada jsou zřejmě mazaní obchodníci, brzo z nich budou magnáti tahající prachy z Čecháčků; tak ať se ona na tom rovněž příživí. Manželka poslechla: naneštěstí byly její výrobky nečitelné, takže se na Čecháčcích nepříživuje. Jiní tvrdohlaví nedůvěřivci, kteří si Západ čtou v knihovnách nebo vypůjčují od přátel, zase tvrdí, že bez dotací bychom časopis stejně neudrželi, proč by tedy on měl za Západ utrácet své těžce vydělané peníze. Ať platí stát, který ho tak jako tak obírá o daně.

Přesně řečeno: jednu dotaci jsme od kanadského státu dostali — polovinu výdajů na první číslo; druhou polovinu jsme museli uhradit ze svého a bezplatnou práci. Od čísla dvě financujeme časopis výhradně z předplatných. Mzdy a honoráře samozřejmě neplatíme, na to předplatné nestačí. Tisk a poštovné jsou naše hlavní výdaje. Administrace je už dnes celodenní zaměstnání, redakce málem také, a každý člen redakční rady ukrájí z volného času pěkný krajíc, aby časopis mohl vycházet. Ale tak to v exilu chodí. Nepodařilo se nám zjistit, kam se chodí pro "žold CIA", o němž se tak často v souvislosti s exilovou činností zmiňuje *Rudé právo*. Jeho redaktoři zřejmě o žoldech vědí víc než my.

Často čtenáři vyjadřují přání, aby *Západ* vycházel měsíčně, aby měl víc stránek, aby tiskl víc fotografií, aby měl efektnější grafické vybavení, aby získal víc spolupracovníků. A taky, aby uveřejňoval ty a neuveřejňoval ony názory.

Jenom to poslední je v našich silách, jenomže naší zásadou je dát místo každému poctivě míněnému a solidně formulovanému názoru, neboť, jak jistě víte, kdosi — a jistě víte kdo — řekl, že demokracie je diskuse. Neuveřejňujeme ovšem nadávky, osočování, demagogické výpady, pomluvy atd. To přenecháváme jiným

a zejména oficiálnímu tisku ve staré vlasti.

Měsíčník, k tomu lacinější, o více stránkách, s bohatou paletou výborných příspěvků... Nemilosrdným faktem je, že počet odběratelů je určen počtem lidí čtoucích v exilu česky a slovensky a ochotných za četbu zaplatit. Kdybychom mohli Západ exportovat do Československa a kdyby lidé ve staré vlasti mohli platit ve valutách, měli bychom možná desetitřicetitisícovou čtenářskou obec, vycházeli bychom měsíčně, měli bychom mnohem víc dobrých autorů, protože bychom je mohli honorovat atd. Ale úvahy začínající slovem "kdyby" jsou v naprosté většině případů jalové.

Faktem dále je, že lidí ochotných psát zadarmo a schopných psát dobře je pomálu. Zalistujete-li exilovými časopisy, najdete v nich často stejná jména, a to ještě nemáte tušení, kolik nositelů těchto jmen publikuje také pod pseudonymem. Přitom, bohužel, i těchto lidí ubývá. Někteří dávají přednost rezignaci na funkci v redakční radě před diskusí, podrobí-li jejich články někdo kritice. Mezi čtenáři jsou zas takoví, kteří než by napsali dopis redaktorovi — a dopisy týkající se důležitých záležitostí vždycky otiskujeme — raději zruší předplatné.

Autoři jsou vlastně největší bolest. Máme např. mnoho předplatitelů mezi univerzitními profesory humanitních i přírodovědeckých směrů. Donutit je však, aby napsali něco populárního pro *Západ*, je sysifovské úsilí. Nepošlou nám ani separáty svých anglicky jinde otiskovaných prací, z nichž by několik málo pilných a rovněž vědecky fundovaných spolupracovníků snad něco stvořilo. Proto jsme nuceni často slyšet, že ten Ulč moc píše, nebo že ten Škvorecký by měl nechat víc místa druhým, anebo že Reiniš není jediný, kdo rozumí politice. Jenomže redakční rada je jako příroda: má hrůzu z prázdnoty a zaplňuje proto vakuum. Pomoc při

tom zaplňování je však vždycky víc než vítána.

Přesto, že někteří členové redakční rady, nikoli z grafománie, ale z nutnosti, odpovídají za nepřiměřeně velký počet dosud vyšlých stránek, představuje padesát tři čísel *Západu*, domnívám se, dost pestrá sbírka diskusí, názorů, svědectví, povídek, interviewů, fotografií a informací. Aby sbírka byla ještě bohatší, nezáleží jen na nás.

A co budoucnost?

Budeme pokračovat. Naše stránky budou i nadále otevřeny všem, kdož věří v demokracii: křesťanům, liberálům, konzervativcům, demokratickým socialistům, poučným a posrpnovým a těm mezi tím, Čechům a Slovákům, ale i Polákům, Litevcům a jiným příslušníkům národů porobených komunismem. Všem, kdo se nebojí hájit svoje názory. Chceme přispívat k lepšímu porozumění všech lidí v exilu, aby tak vznikla, alespoň v základních věcech, jednota, která se nemůže zrodit na schůzích, kde se zvolí x-tý "prezident" v exilu a n-tá exilová "vláda".

Chceme být samozřejmě časopisem čtivým, zajímavým, pestrým. Ale odmítáme dosáhnout čtivosti, zajímavosti a pestrosti tím, že se budeme podbízet pochybnému vkusu, že budeme mlčet o názorech, které pokládáme za politicky nebo mravně pochybné, že se budeme vyhýbat politice, o níž někteří tvrdí, že už jí mají "plné zuby". Odpolitizování, jak ukazuje historie, vede bohužel do pasti různých totalitních režimů, a inteligentní lidi zajímají snad myšlenky víc než senzace a pikantérie.

Uděláme, co bude v našich silách, aby *Západ*, svým nepatrným podílem, přispěl k udržení myšlenky demokracie v exilu s nadějí, že se demokracie jednou vrátí i do naší staré vlasti.

Pomozte nám.

**NABÍZÍ ČESKÉ FILMY
NA VIDEOKAZETÁCH
VHS NEBO BETA**

**CENA FILMU VČ. KAZETY
\$ 27.95**

**156 McKenzie St.
Winnipeg, Manitoba
Canada R2W 5A2
Phone (204) 582-3336**

Prohlášení Charty 77 k 21. srpnu 1987

Časopis Západ pravidelně neotiskuje dokumenty Charty 77, tak jak činí některé jiné časopisy. Považujeme však za důležité otisknout Prohlášení Charty 77 k 21. srpnu 1987 (Dokument č. 47/87), protože se nejen týká exilu, ale vyjadřuje i naše názory na odchod sovětských vojsk z Československa a nenormální následky 21. srpna 1968.

V noci před devatenácti lety bylo pokojně Československo prubeno rachotem tanků a hukotem helikoptér. Do země vstoupily armády Sovětského svazu a některých dalších členů Varšavské smlouvy. Stalo se tak bez vědomí a proti vůli ústavních orgánů a v rozporu s mezinárodním právem. První tajemník ÚV KSČ Alexander Dubček, předseda vlády Oldřich Černík, předseda ÚV NF František Kriegel, předseda Národního shromáždění Josef Smrkovský a další jejich druhové byli zatčeni a nedůstojným způsobem uneseni. Vojska prý přišla zabránit krveprolití. Skutečností však zůstává, že od 5. ledna do 21. srpna 1968 nepadl v Československu ani jediný výstřel. Poprvé se na ulicích českých a slovenských měst začalo střílet do bezbranných lidí 21. 8. 1968. Jména obětí a jejich přesný počet veřejnost dodnes nezná.

Vojska přišla splnit dočasný úkol: potlačit poděšenými byrokraty vymyšlenou kontrarevoluci. Kontrarevoluci sice neobjevila, zato u nás setrvala až po dnešní den. Jejich posádky a přidružená sídliště tvoří na našem území jakýsi stát ve státě vymykající se čs. kontrole a pravomoci. Trváme na obecném požadavku, aby sovětská vojska opustila naši zem.

Dnes se oprávněně mluví o potřebě nového myšlení v mezinárodních vztazích. Srpnová intervence byla přímo klasickým výrazem starého, v atomovém věku katastrofálního myšlení. Je to myšlení, které říká: o pravdu se nestarejte, pravda nevitězí, pravdu má vítěz.

Proto se 21. srpen 1968 dosud nestal promlčenou historií, ale zůstal naší i mezinárodní veřejností ostře sledovaným datem.

Následky srpnové intervence dodnes trvají a proto je nejdůležitější neztrácet čas a vlastní promyšlenou občanskou aktivitou je překonávat. Jak si to představujeme, jsme se pokusili načrtnout ve Slovu ke spoluobčanům z ledna letošního roku. Zde se mj. praví: "Po všech tragických událostech a otřesech posledních desetiletí spatřujeme jedinou perspektivu ve skutečném národním smíření na demokratickém základě.

Nechápeme je jako opatrné mlčení o čemkoliv a k čemkoliv. Chápeme je jako věcné a tvůrčí hledání východisek pro celou společnost. Domníváme se, že nenásilný odpor proti všemu zlému, tolerance, slušnost, otevřenost pravdě i jinému názoru a trpělivá vytrvalost jsou těmi nejlepšími nástroji, kterých může naše společnost užít v nádcházějících bojích za svou emancipaci, za společenskou obnovu a za demokratický pořádek."

Právě ve výroční den události, která osudově předznamenala poslední dvacetiletí, bychom rádi vysvětlili, co rozumíme "národním smířením na demokratickém základě". Znamená to snad smířit se s vojenskou intervencí? S okleštěním našeho práva "svobodně určovat svůj politický statut a svobodně uskutečňovat svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj", jak to stanoví 1. článek mezinárodního paktu o občanských a politických právech? To jistě ne. Znamená to smířit se s daným, stále neutěšeným, stavem věcí, s obrovským valem problémů, jež se nahromadily tolik, že znemožňují další vývoj země? To také ne. Národní smíření pro nás znamená pokus o nový začátek, pokus, který by byl přijatelný pro všechny občany dobré vůle, jimž leží na srdci prospěch republiky. Základní a nejdůležitější změnou by měla být proměna politického ovzduší. Toto ovzduší je stále ještě zamořeno nedůvěrou a strachem. Proto žádáme:

1. Co nejdříve vyhlásit amnestii a propuštění všech politických vězňů pronásledovaných a odsouzených za pokojný projev přesvědčení nebo víry, za nezávislou občanskou, kulturní nebo náboženskou činnost. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných může ihned poskytnout vládě ČSSR jmenný seznam těch, kterých se to týká. Tento seznam však bude neúplný, protože všichni takto postižení nejsou Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných známi. Kromě toho se množství politických represí skrylo za jiné "nepolitické" paragrafy trestního zákoníku. Proto navrhujeme ustavit komisi, ve které by byli zastoupeni také nezávislí právníci a k nimž by se mohli postižení občané anebo jejich zástupci obrátit se žádostí o zařazení mezi amnestované: komise by o své činnosti byla povinna průběžně informovat Federální shromáždění a veřejnost.

2. Volný přístup ke všem pracovním příležitostem podle skutečných schopností a osobních vlastností odstraněním všech nesmyslných kádrových stropů a nomenklatur. Je už na čase, aby se na odpovědná a nejdůležitější místa dostali lidé nadaní, vzdělaní, podnětní a charakterní. Právě v této tzv. kádrové oblasti

byla u nás po roce 1968 obnovena rozsáhlá pracovní a vzdělanostní diskriminace. Vynucovaný souhlas se vstupem vojsk, většinou předstíraný, rozdělil nově čl. společnost. Přerovaní jsou ti občané, kteří jsou ochotni přijmout a opakovat jakýkoliv oficiální názor a naproti tomu jsou diskriminováni ti občané a členové jejich rodin, kteří otevřeně vyjadřují vlastní názory a nepodřizují se povinným politickým rituálům. Z těchto a podobných hledisek jsou občané zařazováni do různých kategorií a podle toho jsou jim a jejich blízkým přiznávána anebo upírána práva dostat vhodnou práci, zastávat kvalifikovaná a odpovědná místa, studovat, cestovat do zahraničí, publikovat, kulturně a vědecky tvořit, veřejně vystupovat apod.

3. Vyřešení tíživého problému exilu. Dělení Čechů a Slováků na ty "věrné" doma a na ty "zrádné" v exilu poznamenává nepřírodným a mrzačícím způsobem náš duchovní i hospodářský život. Od února 1948 až do dneška opustily statisíce Čechů a Slováků svůj domov. Přesné údaje jsou utajovány. Jak ukazují úspěchy našich krajanů venku docílené ve vědě, v kultuře, v technice a v podnikání, byla to pro republiku obrovská a zbytečná ztráta. Nebo se snad můžeme i nadále tvářit, že tito lidé k nám nepatří, že s námi nemají nic společného, že nejsou i oni živou součástí naší pospolitosti? Charta 77 takové mrzačící dělení na domov a exil rozhodně odmítá a sama ruší tuto umělou dělicí čáru.

V zájmu nového počátku proto požadujeme, aby se všichni, kdož po politických otřesech v letech 1948 a 1968 opustili republiku nebo z ní byli pronásledováni a diskriminací vyhnáni, i všichni ti, kteří odešli za lepším uplatněním, se mohli bez jakýchkoli ponižujících podmínek vrátit a aby ti, kteří už zakotvili v novém prostředí a nechtějí je opět měnit, mohli udržovat styk s domovem bez omezení a kdykoliv navštívit starou vlast.

Shrnujeme: amnestie politických vězňů, možnosti pracovního uplatnění a studia pro všechny podle schopností, vyřešení problému exilu, to jsou — s odsunem vojsk — základní podmínky pro ozdravení politického ovzduší v naší zemi, pro národní smíření.

Jsou to současně i nutné kroky, jimiž bychom měli vykročit do posledního roku, který nás dělí od dvacátého výročí onoho katastrofálního činu, jehož důsledky je nutno definitivně odstranit.

Jan Litomiský, Libuše Šilhánová,
Josef Vohryzek

mluvčí Charty 77

V Praze 1. srpna 1987

Ján Mlynárik

“Matka pokroku” a československá realita

Nikdy vari v dejinách ľudstva nebola práca oslávená a ospievaná ako v štátoch s tzv. vedeckým socializmom. Skloňovala sa vo všetkých súvislostiach, pripomínala sa na výveskách, nástenkách, pútačoch, vynímala sa na transparentoch manifestácií a prvomájových pochodov, bolo jej plné rádio, televízia, písali o nej sústavne noviny, skrátka bola všade, kam sa človek podíval. A naviac sa dostala do hymnického rituálu: každá partajná schôdza, ale aj iné zhromaždenia občanov sa končili pravidelne “Piesňou práce”, v ktorej sa práca oslavuje ako “matka pokroku”. Budovateľské nadšenie z konca 40. a začiatku 50. rokov na stavbách mládeže priam hýrilo množstvom piesní, pochodov, no aj táborákov a kultúrnych programov alegóriou a oslavou práce, jej neustálym slovným sprítomňova-

ním. Vedomie mladých ľudí, čo uverili na ideál socializmu bolo preniknuté touto oslavou práce — celá spoločnosť žila v jej zbožnení a akomsi zabsolutnení. Základný zmysel tejto oslavy tkvel v predpoklade, že ľudstvo si konečne buduje spravodlivú spoločnosť rovných, spoločnosť bez vykorisťovania a biedy, hladu a utrpenia, ktoré prinášali predchádzajúce ekonomické krízy a s nimi spojená nezamestnanosť, či spoločenský poriadok.

Ale ľudská spoločnosť má vo svojom povedomí aj iný obraz práce. Bola to práca z donútenia, povinná robota na panskom, drina vo fabrikách a závodoch, na poliach a v lesoch. Slovenský človek si jej tieseň uvedomoval aj v piesni: “Sadaj slnko, sadaj, za vysokú horu, ak nebudeš sadat, stiahnem ťa za nohu!” Poddaný si tu isto právom sťažuje: “Keby slnko znalo, jak je ťažko robiť, ponáhľalo by sa, za horu zachodiť.”

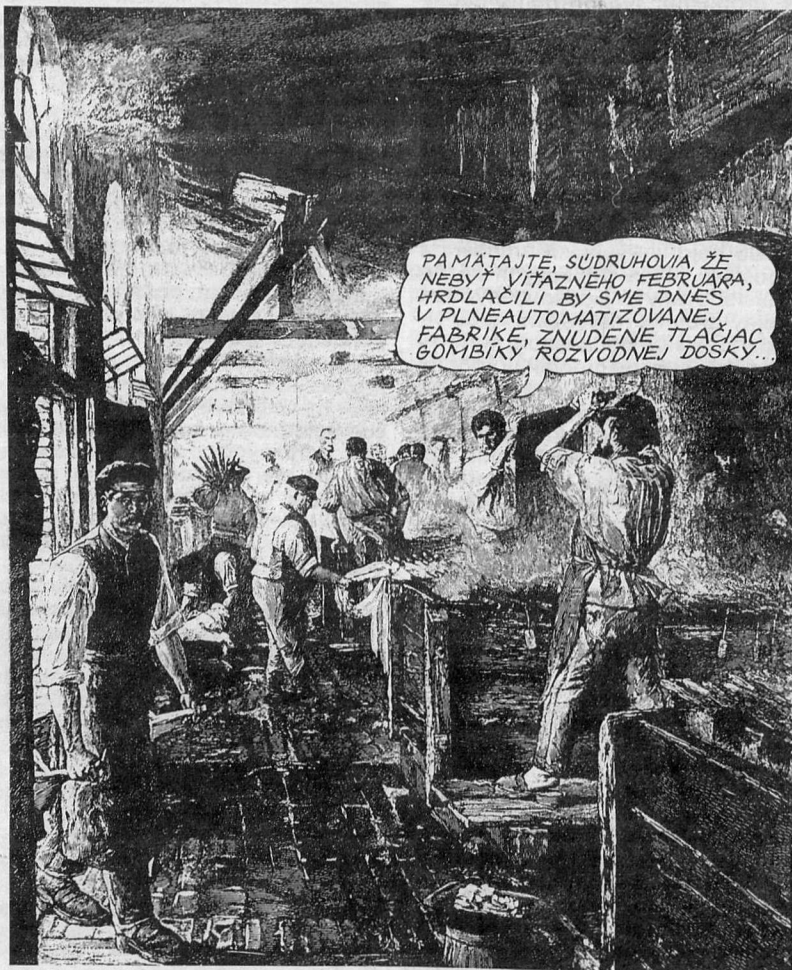
Takže práca má vo svojich dejinách rozporný charakter, dokonca protikladný. Nemožno ju jednoznačne prijímať ani ako zlo, no ani ako nekonečné dobro bez konkrétneho obsahu. Takisto nemožno stotožňovať tvorivú

prácu, ktorá sa často pre tvorcu stáva vášňou, či “koničkom”, vyplnením života a jeho udržiavateľkou, s prácou z donútenia, s prácou ako trestom! V čase budovateľských začiatkov socializmu zväzáci síce oslavovali prácu piesňou a údernickým súťažením, no sotva si uvedomovali, že kdesi v uránových či uhoľných baniach a na mnohých pracoviskách koncentrákov a väzení sa odvíja kolotoč nútejnej, ťažkej práce väzňom, ktorých tam v státisícoch uvrhol režim komunistickej diktatúry. Ak režim chce niekoho potrestať, poslal ho do baní, k ťažkej práci, “na prevýchovu” — práca sa tu stala nástrojom pomsty. Hoci sa hovorilo “ja som baník, kto je viac?”, ale ak neposlušný intelektuál si nedal povedať, stal sa baníkom z donútenia. Práca sa tak predstavila v mnohostrannom spektre, bola utešiteľkou, no bola aj bičom, využívala a zneužívala sa podľa potreby.

Dnes, takmer po 40 rokoch od budovateľskej gigantomanie v reálnom socializme aj pojem práce zrealnel, dostal civilnejší, skromnejší výraz. Verbálna ornamentika práce síce zaostáva v piesni alebo na transparente, ale vlastná náplň pojmu práce je iná. Vytratil sa z nej budovateľský pátos, zcivilnelo jej chápanie. A to úmerne podľa toho, ako na svojej hodnote v očiach ľudí stratil aj pojem socializmus, ideál spoločnosti rovných, predstava o slobodnej, nevykorisťovanej ľudskej bytosti. Práca, ktorá sa samozrejme spojovala s pojmom socializmus, stratila v reálnom socializme na svojej sláve práve tak, ako sám socializmus. Tieto dve spojené nádoby nemožno izolovať!

Za komunistickej diktatúry napriek svojej oslave práca totiž dostala mnoho úderov pod pás. Spomínali sme jej zneužitie ako trestu v prípade politických väzňov. (Inak stačí pripomenúť, že v predchádzajúcich režimoch, dokonca ani za konštitučnej monarchie politickí väzni neboli donucovaní k práci; písali vo väzení pamäti alebo romány.) No stala sa trvalým donucovacím prostriedkom, a to dokonca zakódovaným v československom zákonodarstve vo forme paragrafu 203 o tzv. príživníctve. Podľa tohto odstavca trestného zákona: “Kto sa sústavne vyhýba poctivej práci a dáva sa niekým vydržiať alebo si prostriedky na obživu zadovážuje iným nekalým spôsobom, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.”

V terminológii zákonodarstva to znie síce logicky, dokonca aj spravodlivo, no v policajnej praxi policajného štátu to vyzerať celkom inak. Stačí, ak niekto nemá dva-tri týždne v občianskom preukaze razítka zamestnávateľa, putuje do väzenia. Viem o čom hovorím. Strelol som ich tam niekoľko, zväčša robotníkov, ktorí pre zdravie či iné závady nemohli hneď nájsť zamestnanie: inva-

PAVEL TAUSSIG

lidný dôchodok nedostali, prácu takisto nedostali; pri vstupnej lekárskej prehliadke neuspeli. Čo teda mali robiť? Vyriešili to trestné orgány: títo ľudia potom museli pracovať vo väzenských zariadeniach. V súčasnosti sa síce aplikovanie tohto paragrafu trestného zákona zmiernilo voči tým, čo môžu dokázať, že vlastne majú z čoho žiť, ale prevážna väčšina tieto možnosti nemá a je vystavená trestnému postihu.

A tu sa dostávame k celkovému hodnoteniu práce za socializmu. Ako všetko iné, aj práca sa dostala do kategórie znivelizovania. V západných krajinách práca znamená predovšetkým odstupňovanú kategóriu: uznáva sa práca manuálna a stúpa až po kategóriu práce vysoko kvalifikovanej. Povedzme od nádenníka, či pomocného robotníka až po univerzitného profesora. A tieto kategórie sú smerodatné: kto si nenájde prácu podľa svojej kvalifikácie a vzdelania, má nárok na podporu v nezamestnanosti. Nejestvuje totiž, aby sa kvalifikovaný inžinier, či technik pre nedostatok práce odkázal na nadenické miesto, aby musel pracovať kdekoľvek. Pokiaľ prácu nemá, má nárok na sociálne podpory, až získa zamestnanie vo svojej kvalifikácii. Pracovné úrady v západných štátoch dokonca platia nezamestnaným školy, aby si zlepšili či zmenili kvalifikáciu a tak ľahšie našli zamestnanie.

Socializmus problém kvalifikácie vyriešil jednoznačne. Práca ako práca. Ak niekto nenájde prácu vo svojej profesii, kvalifikácii, podľa svojho vzdelania, musí nastúpiť na nižšie kvalifikované miesto, aby vôbec prácu mal. Priznáva sa, že v Československu na 400.000 ľudí pracuje na nižšie kvalifikovaných miestach, než majú vzdelanie; inak povedané, pracujú tam, kde sa ich vzdelanie znehodnocuje, nevyužíva. A na druhej strane čítame výtky vysokým školám, že produkujú nadbytok vysokoškôľakov, dokonca v minulom roku ich vraj vypustili takmer o 9000 viacej, než požadoval plán. A pritom sa oficiálne tvrdí, že československá ekonomika nie je nasýtená kvalifikovanými pracovníkmi, ktorí by dokázali realizovať požiadavky vedecko-technickej revolúcie. Je to kolotoč, v ktorom sa premieta socialistické chápanie kvalifikácie, vzdelania a zodpovedne využívanej pracovnej sily.

Totíž hlavnú časť tých 400.000 ľudí, ktorí musia pracovať na miestach pod úrovňou svojho vzdelania tvoria ľudia, čo odmietli okupáciu roku 1968 a nasledujúcu konsolidáciu a normalizáciu. Ako vieme, nasledovali previerky nielen príslušníkov KSC, ale, aj všetkých zamestnancov — pochopiteľne s výnimkou manuálne pracujúcich. Kto mal čo len trochu závislé miesto na štátnej inštitúcii, od úradníka, učiteľa, majstra, zriadenca v štátnej službe, musel odprisať

pravovernosť "Internacionálnej pomoci", inak sa vždy našlo miesto, kam mohol klesnúť, až k tej "lopate". Vtedy previerkam padlo za obeť 600 tisíc kvalifikovaných ľudí s vysokoškolským a stredoškolským vzdelaním. Na podradných miestach pracujú dodnes. Ak sa ich počet znížil, je to zásluhou ich vyššieho veku; buď vymreli alebo odišli do dôchodku. Ale aj napriek tomu sa Československo vykazuje výnimočným stupňom *nevyužívania* vzdelania a odbornosti. Ak si režim môže dovoliť poslať univerzitného profesora, aby vyberal svetlíky, čo sa rovná čisteniu kanalizácie, — a poznám také prípady — tak potom samozrejme môže všetko. Malý štát si dovoľil vyradiť takmer celú jednu generáciu vzdelaných ľudí, ktorí dnes pochopiteľne chýbajú na všetkých miestach. Úradne sa priznalo, že na 40% pracovníkov v technických odboroch, ktorí zaujímajú zodpovedné miesta, nemá požadovanú kvalifikáciu; v správnom odbore, teda na úradoch a administratíve až polovica vedúcich pracovníkov nemá požadovanú kvalifikáciu. Sú to tí, čo nastúpili na začiatku 70. rokov po vyradených odborníkoch, pričom im stačila partajná legitímácia, tzv. kádrove predpoklady, či inak povedané politická uvedomelosť. Dosiaľ sedia na miestach, ktoré získali v dôsledku okupácie krajiny a dosiaľ blokujú miesta mladej generácii, vysokoškôľakom s požadovaným vzdelaním. Preto ten paradox: národné hospodárstvo nie je nasýtené kvalifikovanými pracovníkmi, no vysoké školy majú nadprodukciiu absolventov, ktorí nemôžu nájsť prácu podľa svojho vzdelania. Ako to dopadlo vieme z priznania samého ministerského predsedu Československa Štrougala: tempo prírastku čistého národného dôchodku od začiatku 70. rokov sústavne klesalo — z 80. miliard na 30. Či sa tento sústavne klesajúci trend zastaví alebo sa bude prehĺbovať, politici si hlavu nelámu: už dávno sa riadia podľa Neronovho "po nás potopa". Hlavné je, aby si sami udržali svoje dobré posty.

Za takýchto podmienok sa vytratil zmysel práce, jej motivácia, jej mravný, hodnototvorný činiteľ. Vytratil sa iniciatíva pracovníka, ktorý bol oddelený od pôdy, od remesla; socialistický družstevník ide na pole, ako kedysi chodil poddaný na panské, nie je to jeho, nezaujíma ho práca na spoločnom, v čase zberu úrody keď individuálne hospodáriaci roľník najintenzívnejšie pracoval, družstevníci nezriedka sedia v krčme a debatujú o futbale. Niekdajší remeselník, dnes pracovník komunálu, stratil prirodzený záujem na zisku, keď pracuje za hodinový plat a nemá priamu závislosť na tom, čo robí alebo nerobí. Socializmus sa predovšetkým vyznačuje ubitím tvorivej iniciatívy pracovníkov, ktorí nevedia prečo a za čo

pracujú. Ak sa kdosi snaží robiť viacej, na jeho odmene sa to sotva odrazí. Nivelizácia, rovnostárstvo sa stalo hlavným znakom odmeňovania — tak či onak usilovný človek aj lajdák si vyjdú na rovnako, tak načo sa potom plahočiť? Prikazy, postihy, policajné prepádanie krčiem v pracovnom čase či kontroly na výpadových cestách veľkých miest v piatok odpoľudnia nič nezmôžu. Ideológovia režimu si to uvedomujú, dokonca o tom aj verejne hovoria. Jeden z nich, vedúci katedry filozofie na Vysokej straníckej škole nedávno povedal: "Vydávanie množstva opatrení, zákazov alebo príkazov naráža . . . aj na problém nedostatočne rozpracovanej problematiky ideálov, hodnotových noriem a predovšetkým na nemožnosť ich vnútorného osvojenia . . . Disciplína musí byť motivačný, nielen donucujúci činiteľ. Nejde nám len o bezuzdné plnenie úloh. Pokiaľ ide o človeka, máme na mysli rozvoj jeho bytostných ľudských síl."

Čo stranicky ideológ v závere vypovedá, je iba túžba režimistov, no nie skutočnosť. Ideál tvorivej, zmysluplnej práce sa za socializmu zväčša vytratil: bolo vynaložené mnoho na to, aby sa z práce stal donucovací činiteľ. A tam, kde sa pojem a zmysel práce dostal na takú úroveň dehonestácie a nivelizácie, nemôže prosperovať ani národné hospodárstvo. Zastávanie Československa za zrovnateľnými západnými štátmi je čoraz očividnejšie. Premieta sa to aj do priemernej dĺžky ľudského života — západný občan sa dožíva v priemere o 6-7 rokov viacej, než občan domáci, československý. Hromadenie vkladov peňazí v bankách, peňazí, za ktoré niet si čo kúpiť, môže síce navonok vypovedať o bohatstve spoločnosti, no nie o jej vnútornom ustrojení, o jej spokojnosti.

Práca sa v komunistickej diktatúre nestala "matkou pokroku", ako sa spieva. Donucovacie, dokonca represívne zložky z nej urobili pre mnohých občanov nevyhnutné zlo, prostriedok púhej obživy. Zmysluplná, tvorivá práca sa môže naplno uplatniť iba tam, kde harmonizuje so slobodným človekom, tam, kde sa ľudská osobnosť môže plnohodnotne prejaviť. □

PLÁNUJETE DOVOLENOU NA FLORIDĚ?

Navštívte krajanský motel

JASMIN VILLA

801 S. Ocean Blvd.
Pompano Beach, Florida 33062

Tel: (305) 941-7930

Těšíme se na Vás,
Lajoš a Janet Naňákoví

Ota Ulč •

Průzkum nových uprchlíků — II.

Připsané poznámky a zaměření individuálních pohovorů odhalily další nedostatek dotazníku, totiž opominutí raket, militarismu, válečné psychózy jako významného motivu, proč emigrovat. Nejde tady o standardní, starodávné utíkání před vojenskou službou pryč zas oceán, za velkou louží ("vojna — teprve ona dá klukům punc chlapství, teprve ona prověří, co jsou zač", dle *Vlasty*, 10. října 1983, str. 12), ale o únik z militarismu všeobecného.

Však "Branné vzdělávání sa už stalo súčasťou všeobecného vzdelávania občanov" (*Obrana lidu*, 14. ledna 1984, str. 4). Na školení a cvičení civilní obrany se ročně účastní přes 40% všeho obyvatelstva (*Práce*, 25. ledna 1984, str. 3). Děti chodí v plynových maskách již od první třídy a časopis *Socialistická škola* doporučuje (v květnu 1977) správnou tematiku: veršičky o armádě a pohraničnicích v hodinách češtiny, o revolučních bojích v zeměpisu, o třaskavinách v hodině chemie, o raketách ve fyzice.

"Na Petřínské stráni, přímo proti Mostu legii, visí ohromná rudá hvězda a vedle ní dva nápisy: na jedné straně výzva k boji za mír a k životu v míru, na druhé straně oslava sovětské armády — už jim to ani nepřijde pitomé. Nesmírná psychóza z blížící se války" (z dopisu návštěvnice J. Z.). Ženy ve frontě na cibuli diskutují o řízených střelách s plochou dráhou doletu. ČTK oznámila (28. října 1983), že statisíce československých občanů demonstrovaly na podporu rozhodnutí vlády SSSR umístit na území jejich vlastní ČSSR tyto nukleární, středně dolétávající rakety — a současně důrazně protestovaly proti dosud neuskutečněnému kroku Američanů učinit totéž v západní části Evropy.

"Raketa jako raketa, nemám je rád!" prohlásil mladý muž, vzápětí však zdemolován uvědomělou autorkou, vysvětlující, že "Pacifismus — tato buržoazní filozofie, odsuzuje každou válku bez rozdílu . . . Pacifismus je západní exportní zboží zaměřené zejména na mladé lidi" (*Mladý svět*, 10. ledna 1984, str. 8-9). Výrazně bude potíráno netřídní, pacifistické chápání otázek války a míru, zaručil se generálporučík Václav Horáček, předseda ÚV Svazarmu (v *Rudém právu*, 1. března 1984, str. 3).

Tyto praktiky mírového soužití tedy též přispívají k odchodu ze země do zámorí, kde lze o uniformu zavádět jen zřídka.

Důvody osobní je kategorie o nejmenší váze mezi motivačními faktory, tak jak je uvedli tázaní a k odpovědím ochotní respondenti: muší váha pouhých 1,72 na stupnici v rozpětí od 0 do 10.

Bližší pohled ale ukazuje určité, byť ne příliš podstatné rozdíly: ženy — 2,2 (15,4% jich dalo maximálních 10), kdežto muži jen 1,5 (6,2% uvedlo totéž maximum). Že by ženy za milým do ciziny jely, že by byly citlivější — či jen upřímnější?

Věkový faktor nevýznamný: narození v letech 40tých — 1,3; 50tých — 1,9; 60tých — 1,7.

Třídní původ dělnický — 2,0; z řad inteligence — 1,4.

Nejnižší procento (45,5%) totální absence osobních motivů — tedy 0 na stupnici — uvedli manuální dělníci, a nejvyšší procento (89,5%) uvedli technici.

Nejzřetelnější kontrasty poskytlo kritérium vzdělání:

1. základní škola	1,8
2. střední škola	0,9
3. vysoká škola dokonč.	3,4
4. vysoká škola nedokonč.	1,4

Nedovršený studijní projekt aby se tedy i promítal do osobního života. Téměř třetina (29,4%) respondentů této kategorie uvedla personální motiv maximální mírou 10 — na rozdíl od univerzitních graduantů (jen 5,3% se tak vyjádřilo).

Shrnutí: téměř tři čtvrtiny (73,3%) všech respondentů odznamkovaly nulou osobní motiv odchodu ze země, v níž "je pomalu v kritické situaci každé druhé manželství" (dle *Mladé fronty*, 29. října 1982, str. 7). Režimní mravokárci ovšem vysvětlují útěk od socialismu jako především útěk od manželských a rodičovských povinností.

Tyto výsledky verdikt tak pohodlný a předvídatelný nepotvrzují. Pravidla ovšem mají své výjimky. Na příklad onen desetikilometrový plavec přes desetimetrový Vardar prchal — plaval z výlučně politických důvodů, nicméně při té příležitosti nechal doma na Slovensku manželku a dvě taktéž vlastní děti, a náhražkou si na cestu vzal jinou ženu a její dítě. (Jeho však mezi respondenty nemáme.)

Rovněž nemáme hlídače vězňů Dušana, zde jmenovaného, anonymity pozbytého a do Československa zpět k budování se již navrátilšího. Jeho odysea s výlučně perfektně materialistickou motivací si věru zaslouží nějakou publicitu aspoň v této zprávě: Ve Vídni se objevil politický uprchlík, od bachařství spěcha-

jící do Ameriky k přebohaté tetičce. Psala mu, pozvala ho, bude po ní dědit. Jenže realita se naprosto nepodobala očekávání: politický uprchlík dojel ke stařenci s bídnou penzí, chudince, pokoušející se zbavit krušné samoty. Dušánek se tedy otočil, odjel zpět za dráty do původního prostředí, aniž by však bylo známo, na které straně vězeňských mříží právě vyseďává.

Byt, střecha nad hlavou: "Vysoký standart zaujímáme ve srovnání s průmyslově vyspělými kapitalistickými státy ve výstavbě bytů. Jestliže připadá kolem 9 nových bytů v průměru na tisíc obyvatel, stavíme, rekonstruuje více bytů než ve Švédsku, Rakousku, Holandsku, Velké Británii nebo USA," informuje příloha "Stranické vzdělávání" (*Tvorba*, č. 49/1985).

Jenže *Svět hospodářství* (6. března 1984, str. 2) informuje o neplnění plánů výstavby a že nejhorší situace je v Praze. "V roce 1981 nebyl dokončen v takzvané velké modernizaci žádný byt, v roce 1982 celkem 102 bytů" (*Praha '83*, č. 8/1983, str. 5). Zoufalí žadatelé platí za bídné podnájemnické kutlochy vyřidušské nájemné, jsou ždímáni s prvotně kapitalistickou vehemencí (*Mladý svět*, 5. září 1983, str. 9-11). Tři roky přišel do bytu, touž dobu se přival nevídaných dešťových srážek reklamuje, státní pojišťovna platí škody, státní služby neopraví (*Vlasta*, 6. ledna 1984, str. 26-27).

Ale občané zpravidla od takto se starajících států z tohoto důvodu neutíkají, bytová nouze je do exilu nežene. Pro naprostou většinu (71%) tato otázka nehraje vůbec roli: pouze 9% respondentů ji považovalo za akutní motivační faktor. Na oně škále 0-10 se k dolní polovině přihlásilo 104, k horní polovině 16% respondentů.

Věkový faktor: starší osoby jsou už vesměs zabydlené, pro ročníky let 40tých průměrná cifra tohoto ze země vyhánějícího motivu je pouhých 0,7, kdežto u ročníků let 50tých vyskakuje na 2,3.

Měřeno dle vzdělání, kategorie se téměř neliší (základní — 1,5; vysokoškolské nedokončené — 1,4; vysokoškolské dokončené — 1,3) až na tu jednu: středoškoláci — 2,2. Vysvětlení nemám.

Rovněž nedostatečně přehledný obrázek poskytuje měřítko bydliště těchto ke zpravědi ochotných exulantů:

Praha — 2,7 (% osob s motivací 0 — 53,0%)	
nad 100,000 obyv. — 1,0 (% osob s motivací 0 — 82,5%)	
10-100,000 obyv. — 1,9 (% osob s motivací 0 — 79,3%)	

Nemožnosť studovať a uplatniť svoj talent: Naprosto netreba snáťesť dôkazy o dlouholeté hanebné praxi tresťaní detí za rodiče, o pohrdání talentem, naproste nezájmu o fundamentální spravdnost, tež nezájmu o totalitu škod, množství slz — to vše by bylo pouhým *belaboring of the obvious*. Činy — zločiny třídních diskriminátorů jsou permanentně připsány na konto, vtetovány jsou na kůži vládnoucích nosorožců, reálných socialistů.

Asi 40% maturantů ročně nepřijali na vysoké školy, oznámila *Práca* (7. listopadu 1983, str. 2) s tím, že úplatkářství se nepovedlo v několika případech — na medicínu Kčs 70.000 za kus.

Naši informátoři poskytli tento obrázek:

Pro 58,3% je zájem o studium záležitostí naprosto nulová, pro 8,3% velmi aktuální. K dolní polovině škály 0-10 se přihlásilo 101 respondentů, k horní polovině jen 19. Spíš muži (motivace 2,6) než ženy (motivace 2,0) miní zpět spěchat do školy.

Věk je ovšem ten nejpodstatnější rozlišující faktor:

1. narození za 1. rep. — motivace	0,0
2. nar. ve 40tých letech	1,6
3. nar. v 50tých letech	2,5
4. nar. v 60tých letech	3,1

(Ale i mezi mladšími ročníky nacházíme vysoké procento těch, co se o studium nezajímají: 52,8% v třetí, a 47% ve čtvrté věkové kategorii.)

Zaměstnání: "Socialistická kádrová politika musí být i nadále výrazně třídní," zdůraznil *Život strany* (č. 15, 1983) v článku, nazvaném "Kriticky, důsledně, novátorský".

Takže následkem kritického důsledného novátorství, přiznalo *Rudé právo* (29. února 1984, str. 3), "z celkového počtu 588 506 funkčních míst, určených pro vysokoškoláky, jich více než 220 000 zastávali lidé bez vysokoškolského vzdělání a dokonce na 17 000 řídicích místech byli pracovníci pouze se základním vzděláním." Z průzkumu, uskutečněného v Teplících, se dozvídáme, že požadavky kvalifikace se dodržují jen ve školství a zdravotnictví, kdežto v některých oblastech správy bylo dosaženo jen 20% a v technických oborech dokonce jen 13% (*Hospodářské noviny*, 3. února 1984, str. 14).

Nutno se tedy nad stavem věcí pozastavovat, nicméně ho ale i dialekticky chápat, neboť v přemnoha případech jde o "dělnické kádry, které pře-

šly do řídicích funkcí v konzolidačním období" (*Mladá fronta*, 11. listopadu 1983, str. 7).

Natolik jsme tedy konzolidováni, že pouze dvě třetiny mladých lidí vykonávají práci, na kterou se připravovali ve škole (*Rudé právo*, 18. října 1983, str. 2).

Že by i příznak nezaměstnanosti, na niž má nelibostný vykořisťovatelský řád monopol? Tabu poodhaleno, do trpkého jablka se zakusují titulky "Kam s diplomem?" (*Roľnícke noviny*, 8. listopadu 1983, str. 2), "Vystudovaných víc, než je zapotřebí?" (*Rudé právo*, 20. října 1983, str. 3). A Josef Havlín, tajemník ÚV KSČ a bývalý ministr školství, se na celostátním aktivu funkcionářů vysokých škol zmiňuje o "tzv. nadbytku absolventů vysokých škol" (*Rudé právo*, 29. září 1983, str. 1-2): onou *takzvaností* lze ovšem rozmlnit a zpochybnit ledacos, např. tzv. stalinismus.

Tedy tzv. nadprodukce univerzitních graduantů, leč nicméně "Nejdůležitější změnou je výrazné snížení přírůstku obyvateľstva v produktivním věku," (*Hospodářské noviny*, 20. ledna 1984, str. 4-5), takže máme i nemáme, toť realita vědeckého socialismu.

Někteří z nových emigrujících lékařů vyslovili domněnku, že státu, vzdor oficiálnímu rozhořčení, se ulevuje odchodem přebytečné inteligence; stát že dokonce zamhouří oči, dívá se stranou, aby nemusel postihnout vaky balícího nespokojence. Zůstávám nepřesvědčen, stačí si připomenout trvajících nedostatek zdravotnických kádrů ve zdravotně zabýjácích severních Čechách.

Naměřili jsme 4,1 průměrné nespokojenosti se zaměstnáním jako jednoho z motivů, ponouknuvších nespokojence odebrat se do světa. Míra se nám dost liší podle pohlaví:

Muži — 4,7 (nulová motivace pro 30,6%, maximální pro 27,2%);
ženy — 2,9 (nulová motivace pro 56,4%, maximální pro 12,8%).

A též se značně lišíme podle rodinného stavu: svobodní — 4,6; s rodinami — 2,4.

Měřeno podle národnosti, věku, vzdělání a povolání, výsledky se drží průměru, s několika však výjimkami:

U osob se středním vzděláním dissatisfakce nejvyšší (4,5), u osob se základním vzděláním nejnižší (3,0). Studenti zaznamenali průměr 5,1, kdežto osoby s vysokoškolskou kvalifikací pouhých 3,5.

Měřeno dle třídního původu, dopadli jsme takto: dělnický — 3,7, z řad inteligence — 4,4.

Strach, nebezpečí postihu: průměr 5,0; téměř třetina (30%) se necítila ani v nejmenším ohrožena. Tedy značný rozdíl od doby posrpnového odjezdu před tanky a zejména od pouňorového úprku šumavskými hvozdy před tvrdou pěstí třídních mstitelů, nových vládců.

Však noví emigranti emigrovali zásluhou výjezdních doložek — důkazu důvěry režimu. Důvěra získána za služby skutečné či jen předstírané, za prošení, pitvoření, podlézání, podplácení — tedy vesměs za počínání ani příliš důstojné či legální. Frustrace, strach, aby to na poslední chvíli neprasklo, v maximální míře pocíťovalo 20% respondentů, každý pátý.

Víc se trápili muži než ženy (5,5 versus 3,7), Češi více než Slováci (5,2 v. 3,7), osoby dělnického původu třídy vládnoucí, než třídy nevládnoucí (5,6 v. 4,3).

Výsledky podle vzdělání:

1. základní	3,4
2. střední	5,7
3. vysokošk. nedokonč.	5,1
4. vysokošk. dokonč.	4,4

Výsledek tedy velmi podobný jako v případě předchozího motivačního faktoru.

Jak ale interpretovat výsledek, měřený podle rodinného stavu? Průměr u osob samotných — 5,3, kdežto u těch, co přišly do exilu s manželskými protějšky a potomstvem — pouhých 3,7. Rodičové aby přece měli víc starostí, víc hlav se snadněji vidí, víc neopatrných hlasů víc slyší. Ale třeba je to tím, že ženáci jsou zpravidla starší, realističtější, nepravděpodobných nebezpečností méně se strachující.

Lidské vztahy: 6,5 — značně vyšší průměr, než co vyprodukují všechny předchozí kategorie, včetně strachu z režimu. Intenzivnější tedy strach ze vztahů mezi lidmi, kde v rámci a věru zásluhou socialismu se člověk stal člověku vlkem.

Sídíme, krademe, jsme na sebe nenávistní a zlí. Státní inspekce zjišťuje podvodné účtování v maloobchodní síti: každý třetí případ, každý třetí zákazník (*Lidová demokracie*, 25. července 1983, str. 1). Okrádá se všude, i cestou na hřbitov (bratislavská *Pravda*, 14. června 1984, str. 4, o procesu se sedmdesátí supy a hyenami Pohřebních služeb). Surovost lidských vztahů, nad níž se už téměř nikdo nepozastavuje. Když pozastavuje, my na opačné straně opony stále železné už jenom kroutíme hlavou

OD MÁJA 1987 VYCHÁDZA V KANADE NEZÁVISLÝ SLOVENSKÝ ŠTVRTRŮČNÍK POHLADY, KTORÝ VYDÁVA Slovenská spoločnosť pre vedu a kultúru.

POHLADY obsahujú 178-196 strán článkov, poviedok, úvah, poézie a prekladov.

Predplatné aj s poštovným na 4 čísla:

V Kanade: \$37.- CAN. Mimo Kanady: \$37.- US

Objednávky a predplatné posielajte na adresu: **SSVK-POHLADY, STATION 'N'. P.O. Box 62, Montreal, Quebec, Canada, H2X 3M2.**

Ukázkové číslo k dispozícii za \$10.-

H. A. R. KUČERA

nad důmysl nové doby: jak např. reagovat, když na autokemping přijede soused? Inu přece, zapnout motor, své vozidlo pootočit výfukem k vetřelci a zplynovat ho dřív, než se mu podaří postavit stan (*Svět motorů*, 16. září 1984, str. 24). V Praze je víc než 10.000 veřejných telefonních automatů úmyslně poškozeno (*Rudé právo*, 10. března 1984, str. 3), vandalové činí z železniční dopravy "vlaky hrůzy". A reakce veřejnosti? Cynismus, postoj z nejlacinějších.

Mravenci bažení po spotřebních statcích, vulgárně materialistická závist, věru "Pomsta buržoazie" dle Dalimila v římských *Listech* (č. 2, 1984, str. 4-5). "Augiášov chliev reálneho socializmu," tak charakterizuje v témže zdroji (č. 1, 1984, str. 28-34) korupční stav věci Miroslav Kusý, velký stranický funkcionář v obrodném roce. "Socializmu cudzie javy," praví.

Cudzie? Vždyť jsou produktem právě tohoto jediného, národu poskytnutého socialismu! Systém, režim, tento druh vládnutí tohoto druhu lidí se dostal k moci ne proti vůli, ale na zádech, na bedrech dobrovolně, vstřícně se shrblivšího lidu. Sílu mu dodával fundamentální pud závisti a nenávisti neschopných vůči schopným, hloupých vůči chytrým, šeredných vůči vzhledným, hrbatých vůči napřimeným. Síla nových vládců tedy založena na slabosti jimi ovládaných. Systém závislý na takto problematických vztazích aby je v zájmu vlastního přežití nadále ztužoval. A než se den sejde se dnem, budovatelé zářných zítřků, od Baltu až k Černému moři, aby si neméně černě přiznali, že tolik podvodnictví, úplatkářství, neslušnosti a cynismu v zemích dřívě dosud nikdy nebyvalo, to teprve teď, vše nám nadělil socialismus a to pořádně.

Mezi našimi respondenty tento stav věci víc pesimisticky posuzují muži než ženy (6,6 versus 6,2), víc ženáci než svobodní (6,5 v. 5,7), Češi než

Slováci (6,5 v. 6,0), lidé narození v padesátých než šedesátých letech (7,1 v. 6,2), osoby s vysokoškolským než jen se základním vzděláním (6,6 v. 6,0).

Praha však nevede v tomto druhu úpadku, či spíš přesněji, v reakcích, frustracích a soudech o předmětném stavu věci:

Praha — 6,0; města s obyvatelstvem nad 100.000 — 6,9; města s obyvatelstvem od 10.000 do 100.000 — 6,3. Hůře aby se tedy dýchalo v Ostravě jakož i v mé rodné Plzni. (Nemůžeme ale porovnat s kvalitou lidských vztahů v městech a na vesnicích, brání nám v tom příliš malý statistický vzorek.)

Kvalita životního prostředí: 6,7, výsledek, málo se lišící od hodnocení předchozí kategorie, jak souhrnné, tak v jednotlivostech.

Ekologickou katastrofou je postižen nejen severočeský kraj. Důkladný dokument Charty 77, zabývající se touto tematikou, poskytuje pochmurné čtení, *indeed*. Však i ze zpráv oficiálního tisku občas zamrazí; ze např. Dispečerská pracoviště Českého hydrometeorologického ústavu (CHMU) od 30. září 1981 vydávají signály k regulačním opatřením; každé dopoledne v 10 hodin upozorňují na "nepříznivé rozptylové podmínky" a vyhlásí se výstraha (*Rudé právo*, 1. února 1984, str. 4).

Naši informátoři poskytli tento obrázek: pro 9,2% je ekologie záležitost nulová, pro 35% záležitost maximálně akutní. Muži jsou pesimističtější než ženy (7,0 v. 6,2), ženáci víc než svobodní (6,9 v. 5,2), Češi víc než Slováci (6,7 v. 6,4), osoby z rodin inteligence víc než z dělnického prostředí (7,1 v. 6,5), vysokoškoláci značně víc, než absolventi pouze základní školy (7,0 v. 4,9).

Dle bydliště dopadáme: Pražáci — 6,4; Ostraváci, Plzeňáci — 6,9; Třeboňští a Poděbradští — 6,3.

Ekonomie jede z kopce: 6,9. "O budoucnosti uvažujeme s optimismem, ale strážlivě... V roce 1982 se podařilo zachovat dosaženou životní úroveň" (*Rudé právo*, 29. ledna 1984, str. 1, věta první).

Nepodařilo se ji tedy zvýšit. Však "Bezpochyby jdeme do nelehkého roku," informovalo *Rudé právo* (3. ledna 1984, str. 1) v úvodníku, nazvaném "S důvěrou a optimismem". Podstatně obtížnější jsou teď podmínky v osmdesátých letech, než tomu bylo v minulých dekádách, přiznal Svatopluk Potáč (*Nová mysl*, č. 1/1983, str. 23). Před deseti lety jsme se na světovém obchodním obratu podíleli zhruba dvěma procenty, teď jsme klesli hluboko pod jedno procento, připustila *Tribuna* (15. února 1984, str. 16), navíc s veletřapným přiznáním, že dokonce i Bulharsko dosahuje ve strojírenství vyšších vývozních cen.

ČSSR je ale druhým největším světovým výrobcem oceli na hlavu každého svého občana.

ČSSR též podle kritérií Světové zdravotnické organizace, hodnotící průměrnou zdravotní kulturu, je zařazeno mezi průměrné rozvojové země (přiznal slovenský básník, ministr, národní umělec Válek na spisovatelském sjezdu, poznamenala *Tvorba*, 22. července 1987, str. 1).

V úsudku o našich výsledcích se obrázek dost opakuje: na desetistupňové škále jen 9,2% dotázaných uvedlo nulu, zatímco 34,2% se vyslovilo pro maximální desítku.

Muži zas pesimističtější než ženy (7,1 v. 6,3), Češi víc než Slováci (7,1 v. 6,6), mladíci, ročník léta šedesátá, víc než ti, narození v předcházející dekádě (7,3 v. 6,6), studenti daleko více než úředníci (7,4 v. 6,2).

Ujel poslední vlak, spadla klec, jsme vasalové, sovětská kolonie: 6,9 (takto ale měřeno těsně před nástupem Gorbačova k moci). Kategorie se poněkud překrývá s předchozím bodem, odpovědi se rovněž radikálně neliší.

"Optimismus je — módně řečeno — zabudován v genetickém kódu naší společnosti," tvrdí *Tvorba* (7. dubna 1982, str. 5) a šeredně se při té příležitosti mýlí. Právě toto problematické srdce Evropy přeoplývá pesimismem, chmurami, pocity bezvýchodnosti.

Zvláštní oddělení štvavé vysilačky Svobodná Evropa (East European Area Audience and Opinion Research) uspořádalo výzkum mínění polské, československé a maďarské veřejnosti. Projekt komplikovaný, inteligentně zpracovaný a výsledek zveřejněný v říjnu 1985, značně potvrzuje naše poznatky:

"Czechoslovak expectations were by far the most gloomy," čili že jsme zdaleka nejchmurnější. Jen 4% připouští možnost změny politických

poměru zásluhou tlaku veřejnosti (tak smýšlí 9% Maďarů a 15% Poláků).

Na skřipci optimismu/pesimismu, očekávání budoucnosti, dopadáme v procentech takto:

	ČSSR	Maď.	Pol.
Optimisté	16	37	30
Pesimisté	78	59	67
Čili převaha pesimistů	62	22	37

Že ten náš národ se vzdal, smířil se se svým životem, aniž by ale režim akceptoval: "Zvykli jsme si" nikoliv ve smyslu přiznání autentické legimity vládnoucí partajní bandě, ale ve smyslu "nic jiného mi nezbyvá", proti mocnému víchru že močiti nelze.

A předpoklady, očekávání od budoucnosti jsou spíš horší než lepší, jak stvrzuje chronologicky sledovaná odpověď na premisu: *Režim poskytlne víc svobod*: 23% (1972/73) — 16% (1979/80) — 12% (1983/84).

Výzkumná zpráva štvavé vysíláčky uvádí další podrobná neveselá data, dopadáme hůř, dochází, došlo u nás k větším chmurám a pocitu beznaděje, než u Poláků, jež zrovna přepadlo stanné právo.

Naše malé uprchlické výsledky: pro 9,2% je to nula, pro 36,7% úplné maximum. Muži pesimističtější než ženy (7,1 v. 6,4), Češi víc než Slováci (7,0 v. 6,6), osoby z rodin inteligence víc než z dělnických (7,4 v. 6,5).

Poměrně značný rozdíl zaznamenan při aplikaci míry dosaženého vzdělání:

1. základní	6,2
2. střední	7,2
3. vysokošk. nedokonč.	7,8
4. vysokošk. dokonč.	6,4.

Při užití kritéria "povolání" se výsledky v jednotlivých kategoriích pohybují v rozmezí 6,4 a 6,9. S jednou ale výjimkou: podstatně se liší studenti, zaznamenávající velmi značných 8,6.

K těmto otázkám se ale ještě vrátíme v souvislosti s fundamentálními dotazy o prapůvodní podstatě, motivu utíkání toho kterého běžence.

Primitivní propaganda, oblbování, nuda: 7,8, další tedy dialektický skok směrem k motivačnímu maximu. A je věru proč skákat, do úprku se dávat před žvanivostí, bezobsažností, nekonkrétností, zavilou intolerancí. Též před totálním pohrdáním veřejností, doslova se lze jako když tiskne — tzv. "zušlechtování informací" — glasnost, neglasnost.

Zušlechtění invaze, příjezdu tanků: "Sovětský svaz čestně splnil svůj závazek obsazený v bratislavském prohlášení ze srpna 1968" (*Rudé právo*, 21. srpna 1970, str. 2).

Sovětská invaze Afghánistánu: "Jsou to bandité — z nich jsou rekrutováni a cvičeni americkými, pakistánskými, japonskými instruktory hrdlořezové, kteří jsou pak vysíláni na

území ADR, aby zde narušovali mírový život afghánského lidu" (*Rudé právo*, 18. září 1982, str. 7).

Teroristé P.L.O., vraždící na letišti: "Kdo je skutečným autorem zločinných útoků, na to odpovídá jednoduchá logika známé otázky — komu to slouží" — ergo, USA a Izrael jsou odpovědní (*Rudé právo*, 30. prosince 1985, str. 7).

"Zintenzivnění podvrtné činnosti proti zemím socialistického společenství a proti ČSSR zvláště... zoufalá a zavilá nenávisť imperialismu k socialismu... ideodiverzní činnost" (dle Jana Obziny, ministra vnitra v *Životě strany*, č. 19, 1982, str. 32-37).

"Nebývalé zosťožování třídního a ideologického zápasu v globálním, celosvětovém měřítku" (*Rudé právo*, 21. srpna 1982), "denne sme svedkami toho, že USA neustále zostrujú bezuzdnú psychologickú vojnu... z antikomunistickéj propagandy sa vytratil posledné zvyšky kultúrnosti. Je to súčasť prípravy jadrovej vojny" (*Práca*, 9. března 1984, str. 4).

A občan se unaví, unaví. Necloumají-li s ním takto militantní výkřiky, chopí se ho a škrtil ho bude totální mentální prázdnota, zabijácká nuda.

Však "Nedostatek smyslu pro teorii a ideologii vede k tomu, že se živelně prosazuje empirismus, což je poznání, které se opírá pouze o zkušenost; je tedy nutně omezeno na postihování pouhého povrchu skutečnosti, neodhaluje podstatu jevů. Zdaleka nám nejde jen o znalosti, ale především o formování vědeckého světového názoru, který je ideovým základem celé komunistické výchovy," sdělil Bohumil Němec, pražský stranický tajemník (*Tvorba*, 13. ledna 1982, str. 3).

Pádná dikce partajního ouřady stvrzena Karlem Rychtaříkem, obrvědcem s tituly před i za jménem: "Dnes intenzivně rozvíjíme zejména sociologická poznání, která usilují o vyčlenění typických, trvalých vlastností a znaků člověka, jimiž se stává určitým, sociálně historickým subjektem, příslušníkem třídy, socio-profesních, demografických, etnických, věkových, vzdělanostních a jiných sociálních skupin" (z dlouhého článku "Člověk poznávaný vědou a uměním", *Rudé právo*, 2. června 1984, str. 5).

Naprostó tedy právem oceněn prof. RSDr. Jan Beránek, CSc., čestným uznáním nakladatelství Avicenum za vědeckou práci "Marxistická filozofie a soudobé lékařské myšlení" (v zemi se zdravotní kulturou na úrovni průměrné rozvojové země, jak již dříve poznamenáno).

Slovní úplavice všude kolem, občana zasahuje alergie, má nutkání mýtit i ve vlastní mateřštině, zbavovat se výrazů, rozžvýkaných žvanily v nicotu: "soustavnou — navždy — slavnou — zachránila — dovršila — nezištně — svízelná — reakční — obětavý —

velkomyslně — rozdrtit", ano, uhádli jste, to vše z pár řádek kulturně politického časopisu (*Tvorba*, 7. prosince 1983, str. 3).

A ani básníci neušetří chudáka občana. Což si lze po práci hodit osvěžujícího šlofíka po přelousknutí poémy zvané "Embargo" z pera Miroslava Floriana? Zasloužilý či dokoňce již i národní umělec dílo totiž uzavírá takto:

A brambory, ty zradily svou vlast. Rýže je tvrdá. (Pozor, pozor na ni.) V prašivé době žijem, kongresmani! (Tvorba, 14. března 1984, str. 1.)

Propagandistické žvanění jako motiv odchodu ze země ohodnotilo maximální desítkou celkem 69,2% respondentů. Nulový význam jich přisoudilo jen 6,7%.

Muži jsou alergičtější než ženy (8,2 v. 7,2), svobodní víc než ženáci (7,8 v. 7,2), Češi víc než Slováci (8,0 v. 7,6).

Věk tu roli nehraje, stejně reagují všechny generace.

Překvapivý poznatek: podstatně alergičtější jsou osoby jen se základním vzděláním — 8,7 (střední vzdělání — 7,8; vysokošk. nedokonč. — 7,5; vysokošk. dokonč. — 7,7).

Manuální dělníci se v tomto smyslu přibližují ke studentům (totožných 8,5), značně vzdáleni od úředníků (7,0).

Ještě jedno kritérium použito — stranici v rodině či mezi blízkým příbuzenstvem (otázka č. 11): emigranti z rodin bezpartijních se vyhodnotili průměrem 7,0, kdežto ti se soudruhy pod touž střechou zaznamenali akutních 8,5.

Klanět se mocným, ba i zlým hlupákům: 8,2. Kategorie se s předchozí zčásti překrývá a výsledný obrazec se pouze liší poněkud zvýšenou intenzitou nelibosti dotazovaných. Není rozdílu mezi generacemi, podle pohlaví či rodinného stavu, národnostní rozdíl ale zachován, dokonce se zvětšil: Češi — 8,4; Slováci — 7,3.

Osoby s pouze základním vzděláním reagovaly naprosto totožně jako na předchozí otázku (tedy 8,7).

Osoby z rodin bezpartijních — 7,9; z rodin stranických — 8,4.

Jako naprosto nejalegicetější na klanění před tupou vrchností se projevili studenti — průměrem 9,1.

Děti, představa, že by v tom režimu měly celý život žít: 8,3 — reakce to nejvíce negativní a jeden z nejpřekvapivějších poznatků průzkumu. Ne méně než 70% respondentů ohodnotilo tento motiv maximální desítkou. Mnozí k ní připsali extra nulu, dvě nuly, vykřičníky, několikrát podtrhli. Jan Hus byl hrdina, obětoval život za pravdu, ale on mohl, on neměl děti,

trpce se říká a za výmluvu slouží mezi lidem. Děti jako rukojmí, jako záruka dobrého chování a pořádně ohnutého hřbetu. Potupa vychovávat potomky ve lži, aby přežili. Přihlížet se zaťatými pěstmi, jak je dětem prikazováno psát děkovné dopisy zaslužilým členům strany, jak podobně pokrokově se zaslouhat: "Na první otázku — kdo z vašich učitelů je členem KSC — děti odpověděly celkem správně" (*Život strany*, 21. května 1984, str. 31).

Děti též podrobovány různým průzkumům. Celkem 2.454 žáků základních škol odpovídalo na otázku: "Co by se mělo ve Tvém životě změnit, aby ses cítil(a) spokojenější, šťastnější?"

Odpovědi vzorně uvědomělé, například: "Chtěl bych rovnoprávnost černochům" (*Tvorba*, 26. května 1982, str. 3).

To pak rodič slyší a uteče s dítětem do Ameriky.

Muži a ženy reagovali stejně intenzivně, téměř na fous: 8,4 a 8,3. Emigranti s rodinami ovšem předčili (8,7) osoby svobodné (6,3) a pesimističtí Češi (8,5) méně nakvašené Slováci (7,2).

S přibývajícím věkem ubývá starostí s nedospělým potomstvem, tedy: respondenti narození ve 40tých letech — 8,0; v 50tých letech — 8,4; v 60tých letech — 8,6.

Faktor vzdělání poskytuje příkladný obrázek, ilustrativní rovnici:

základní	8,8
střední	8,7
vysokošk. nedokonč.	8,4
vysokošk. dokonč.	7,7

čili doslova třídně doslova vyjádřeno: čím míň jsem já mohl — bylo mi dovoleno — tím víc spěchám pryč.

Nejméně negativní odpovědi na tuto otázku o potomstvu poskytli úředníci (6,8), nejrezolutnější se vyslovili technici (9,5). Studenti, dosud vesměs bezdětní, zaznamenali akutních 8,3.

MOTIVY, PŘITAHUJÍCÍ NÁS JINAM (hodnotte na téže škále 10 bodů):

- č. 28 — Příbuzní, kamarádi na Západě a jejich příklad, případně i vábení 2,7
 č. 32 — Hospodářsky si polepšit 4,1
 č. 30 — Možnost vystudovat, vykonávat své povolání 4,8
 č. 29 — Představa svobodného světa co do místa a volby pobytu, povolání, rozhodování, i nadávání na poměry 7,6
 č. 31 — Možnost cestovat 8,0

Odpovědi jsou tu uvedeny v pořadí rostoucí intenzity motivačního faktoru. Nepřekvapuje malá váha osobních vztahů, kdy někdo jede za někým — tolik běžná a charakteristická v případě emigrantů výlučně ekonomických. Studie z Austrálie potvrzují běžný úkaz řetězovitého stěhování: např. jede jeden bratranec situaci omrk-

nout a do roka se za ním do zámoří přestěhuje celá jeho sicilská vesnice. V případě našich respondentů se výsledky od nízkého průměru nelišily při použití kteréhokoliv z ukazatelů, s jednou však výjimkou: osoby starší, narozené za 1. republiky, vesměs se stěhující za již zabydleným potomstvem (motivace 5,5).

Motivace hospodářská: 4,1. Muži — 4,2; ženy — 3,7, každý desátý muž ohodnotil maximálním "10", z žen ani jedna.

Generace, narozená v letech 50tých, tedy ta v neproduktivnějším věku a nejvíce se podílející na současné emigraci, uvedla nejvyšší ekonomickou motivaci: 4,8. Ti mladší, narození v šedesátých letech, ji odbyli pouhými 3,2. Podobně (3,4) reagovaly osoby s pouze základním vzděláním.

Každý čtvrtý z respondentů (25,8%) ocenil hospodářskou motivaci totální nulou.

"To jsi narazil na takové idealisty nebo na takové lháře?" reagovali známí, jimž jsem se zmiňoval o výsledcích.

Jiní komentátoři soudili, že i když je dotazník anonymní, pisatel si řekne "co kdyby?" a rozepíše se světu tak, jak by chtěl, aby ho svět viděl. Jak dotyčný by případně chtěl vidět sám sebe. A že, prosím vás, prozatím se vždy muselo lhát, předstírat, přikrášlovat — a to teď při kádrovém, jakkoliv anonymním sebehodnocení by se najednou dal odhodit tento celoživotní zvyk — zlozvyk, tato železná košile?

K věci se vrátíme u důležitějšího bodu č. 52 — elementární souhrnné otázky, proč že kdo se do exilu odebral.

Možnost studovat, vykonávat své povolání: Odpovědi se značně liší podle třídního původu (dělnický — 4,1; z řad inteligence — 6,0), podle věku (nar. za 1. rep. — 0,3; ve 40tých letech — 3,1; v 50tých letech — 5,2; v 60tých letech — 5,6), podle vzdělání (základní — 2,2; vysokošk. nedokonč. — 7,5). Nejvyšší průměr ovšem dosáhli studenti: 7,9.

Svoboda: bažení se neliší ani podle pohlaví, ani rodinného stavu. Stranické ideology pak třeba zmátne informace, že víc baží osoby dělnického než nedělnického třídního původu (7,9 v. 7,4). Též aby je kormoutila dialektická souvislost mezi věkem respondentů a jejich snahou emigrovat: totiž že čím mladší a na nic než reálný socialismus přivyklí, tím víc nutkání odejít pryč za svobodou. Výsledky: nar. za 1. rep. — 6,0; ve 40tých letech — 6,8; v 50tých letech — 7,6; v 60tých letech — 8,5.

Měřeno dosaženým vzděláním, nejvyšší ukazatel (8,3) zaznamenán u osob s nedokonečnou vysokou školou, výsledek nikoliv překvapující.

Cestování: 7,96. Možnost pohybu bez souhlasu vrchnosti, bez škemrání o výjezdni doložky, se tu prokázal jako nejsilnější magnet. Dělníci jdou za svobodou (5,7), ale daleko větším tempem za možností cestování (8,3), skoro tolik, jako studenti (8,4). Osoby jen se základním vzděláním uvedly značně vyšší ukazatel (8,8), než absolventi vysokých škol (7,4). Jaké se nabízí vysvětlení? Že by vzdělanci už vesměs se byli dostali za humna, pud vandrování si již jakž takž ukonejšili, nebo že by pokládali za intelektuálně ponižující se k pudu přiznat?

Použitá kritéria (pohlaví, rodinný stav, národnost atd.) nevyprodukovala odlišné obrázky — s výjimkou jedné kategorie, totiž věku:

Nar. za 1. rep. — 6,2 (16,7% uvedlo maximum "10"); ve 40tých letech — 7,1 (43,5% uvedlo max. 10); v 50tých letech — 8,2 (47,2% uvedlo max. 10); v 60tých letech — 8,3 (55,9% uvedlo max. 10).

Zde tedy je účet režimu za spotřebu pohraničního drátu, za vysoké nájemné v kleci.

(Pokračování příště)

Služba čtenářům

AUTONÁLEPKY (na zadní nárazník či blatník) s nápisem **VÁLKA JE VŮL** objednávejte na adrese **STAREJ KŮL, C.P. 4751, Ottawa, Kanada K1S 5H9. Cena \$1/ks, do Československa zdarma.**

"PRŮMYSLOVÁK 23 let" t.č. v NSR hledá touto cestou sponzora v Kanadě s možností práce.

26-letý Moravák, tmavovlasý, modrooký, 187/82, hledá dívku nebo ženu se zájmem o cestování a vše co je krásné, kdekoli v USA, Kanadě nebo v Austrálii. Jsem zatím v Záp. Německu. Zn.: Žij a prožij

35 letý tiskař, žijící 10 let v Západním Německu hledá přítelkyni pro společný život. Protože bych rád žil v USA nebo v Kanadě, bylo by jen výhodné, kdyby ta dívka, mající odvalu pověsit si jednoho tuláka na krk, byla rovnou ze severoamerického kontinentu. Zn.: Tulák

Muž 30/185/77 hledá hodnou kamarádku 25-35 let. Nejraději Toronto nebo Ontario. Zn.: Help

26-letý Moravák, všestranný, pracovitý a spolehlivý, vyučený číšník, hledá práci a sponzoraci kdekoli v USA, Kanadě nebo Austrálii. Prosím, pomozte, nebudete litovat. Zn.: Mohu dělat cokoliv

Interview

Ota Ulič

Interview s Evženem Kornelem Balonem

Asi sto kilometrů od Toronta, na venkově v totální rovině, kde okresky jsou rovné a stejné, kde se lze tudíž vešlechno ztratit, stojí dům k nepřehlédnutí, kamenný s věží. Zájemci o vstup nechtě rozezvoucí zvon. Kdysi nikoliv kostel, ale starodávná škola. Uvnitř nyní moderna v tmavohnědém, kůže šelem na zdích, a rybičky ovšem. Plus moderní útulný přístavek, tam se v bublajícím sudu louhuje a medituje slovnutný vědec ichtyolog, zoolog, profesor, autor, šéfredaktor, cestovatel, badatel. Za Západ ho přepadl a vyptával se Ota Ulič.

Západ: Jak se to vůbec stalo, že jsou po tobě pojmenované ryby? Po mně nikdo nepojmenoval ani veš.

Balon: To je jako bys řekl proč jsou ulice pojmenovány po Bil'akovi. O tom bych se nechtěl rozšiřovat.

Z: Logiku sdělení sice moc nechápu, nicméně připouštím, že skromnost šlechtí člověka. Začneme teda jinak: kdy a proč ses začal zajímat o rybičky?

B: Zvířata jsem měl raději než lidi už jako malý kluk. Chtěl jsem se specializovat na ptáky, ale když mi bylo řečeno, že na to se specializuje mnoho... tak jsem se dal na ryby. V Praze jsem to studoval — přírodní vědy. A po promoci jako RNDr. jsem šel na Slovensko.

Z: Aha, jako kdysi chodili čeští policajti na bratrskou výpomoc. Tam ses stal čím?

B: Dostal jsem se na rybářskou stanicí Slovenské akademie věd, do ichtyologické laboratoře. Potom různé ty reorganizace — pracoviště ministerstva zemědělství...

Z: Takže tys neučil, tys jen bádala.

B: Tak jsem se dostal k Dunaji a tam jsem se i poprvé dostal na scestí.

Z: Scestí mravní, na břehu za vrbičkami?

B: Scestí politické. Ryby už tehdy signalizovaly ničivý úpadek životního prostředí. A to zrovna započalo plánování na největší socialistickou stavbu — Dunajské vodní dílo. Dílo pak po invazi oživilo, aby to udělali spolu s Maďary. Ti jsou teď proti tomu, jako jsme před léty byli my. Tehdy jsem napsal velmi kritický článek do *Kulturného života* — to když šéfredaktorem byl Mňačko —, ale cenzura v poslední chvíli celý náklad zabavila. Jeden exemplář mám ještě schovaný.

Z: Kdo u Dunaje nikdy nebyl: o co konkrétně šlo?

B: Že prohloubí koryto, aby velké lodi z Černého moře mohly pohodlně plout proti proudu až do Regensburgu, a pak kanálem k Rýnu a až do Severního moře. Tehdy ve své mladické naivitě jsem se domníval, že Rusům šlo o záměr vojenský.

Z: A nešlo jim?

B: Ovšem že ne. Lodi, co se po řece pomalu plouží, jsou přece snadno zlikvidovatelné. Šlo ale o dopad poli-

tický, psychologický — však si představ, až by na horním Dunaji, Mohanu a na Rýně na každé druhé lodi vlála rudá vlajka se srpem a kladivem. Však už dneska jich tam je víc než dost.

Z: Takže váš environmental concern se dostal do konfliktu s politickými zájmy nejen ČSSR, ale i SSSR.

B: Přesně tak. Marně jsme argumentovali, že prohloubením koryta řeky poklesne spodní voda v dalekém okolí a promění úrodnou oblast na poušť, okolní studny na žumpy a zúrodňovací záplavy nebudou. Stal jsem se nepohodlný. A pak jsem se najednou dostal ven na ten OSN projekt do Zambie.

Z: Zajímavá paralela — Dunajské dílo a pak to svinstvo na jezeře Kariba.

B: Však ano. Všude plnou hubu, že jde o přehradu s převážným zájmem o blaho domorodců, a nešlo o nic jiného, než o profit v měděných dolech a rafinériích — dostat tam elektřiku. A přitom se zaplavily velké oblasti, statisíce domorodců přestěhovali do oblastí, nemožných na přežití. — Tak jsem se u svého zaměstnavatele

— mezinárodní organizace — stal zase disidentem. Po letech jsem byl jakž takž rehabilitován, když si ve Švédsku troufli vydat moji syntezu o té celé věci.

Z: Ovšem to už škoda byla pořádně nadělána, že ano. A jak jinak sis tam lebedil?

B: Velmi. To víš, příroda! V Československu jsme si jen mohli listovat v Brehmovi, tady jsme to měli za oknem. Pořádali jsme různé expedice — Kalahari, Tanganika a tak dále.

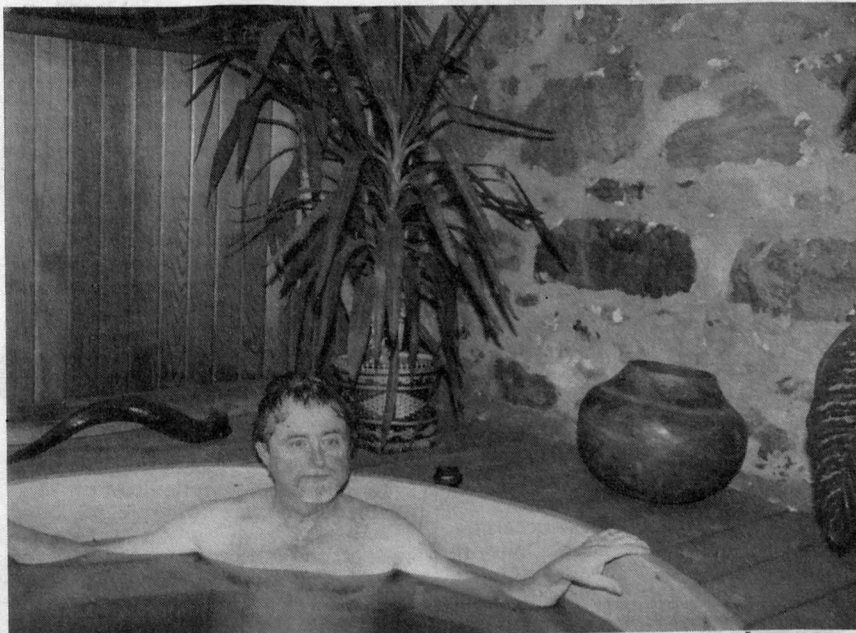
Z: Mě by tedy spíš zajímali lidi než zvířata.

B: Však já je nepřehlížel. Například: V rámci republiky Zambie dosud setrvávají tradiční království. To jedno z nich je na horní Zambezi, kde v naší době vládla královna. Před začátkem sezónních záplav se za velkého ceremoniálu odebírala ze svého letního sídla na ostrově do vyšších poloh — taky jako názorný příklad, aby jí poddaní následovali a neutopili se. Tak královnu za velké parády posadili, pevně zapasovanou v malé budce, na bárku, ta se pak za zvuku bubnů a jiných nástrojů rozjela. Jenže — když královna vládla špatně, tak do dna byla vyříznuta díra. Dotyčná tedy nevěděla, zda vůbec dojde...

Z: To by měli zavést v Československu, že by po Botiči plul Husák, politbyro by se usneslo, ... ale to by tam museli utopit všechny.

B: Ovšem o to právo a možnost udělat tu díru přece jde.

Z: Teď sice kantoříš v Kanadě, ale pořád někam jezdiš. Před šesti lety jsme lovili mrňavé ryby v poušti, jak jsme taky v Západu uveřejnili, pak jsi byl na

EVŽEN BALON

Borneu mezi lovci lebek — doufám, že ses držel ryb — a teď ses právě vrátil z dlouhého pobytu v Jižní Africe. Jak ses tam vůbec dostal?

B: Čím je člověk starší, tím víc se zajímá o širší, spíš filozofické otázky, než o specializovaný výzkum. Do jisté míry znechucen prací a doporučeními, která se pak ignorují, jako právě ta Kariba, jsem se postupně koncentroval na teoretická studia, embryologii jako tvůrce "života". Z toho vzešly různé teorie, podle jedné z nich, uveřejněné v poslední mé knize, každý rodičovský pár má schopnost vyprodukovat potomstvo biologicky víc specializované nebo generalizované — a tím se zajišťují, že přežijí v neznámém prostředí, do něhož rostou. Ale dál to raději nebudu rozvádět.

Z: *To jsi hodný. Stejně bych to nepochopil.*

B: Anyway, tyto teorie nějak zaujaly ředitele slavného institutu J. L. B. Smitha při Rhodes University v Grahamstownu, přijel sem z Afriky za mnou, a to pak bylo dost přirozené, že na svůj příští sabbatical já pojedou tamějším směrem. Když jsme seděli tady v sudu a spekovali, on přišel s nápadem o těch mých teoriích zorganizovat mezinárodní konferenci. Z mé iniciativy to ovšem nemohlo vzejít, to by přece byl příliš veliký ego-trip, ale když to zorganizují jiní, tak prosím. A odjel jsem tam pak na osm měsíců.

Z: *Grahamstown, pěkné univerzitní město, počasí tedy extrémní, trochu to tam znám — to jste tam seděli na místě nebo jste se pohybovali?*

B: Stále jsme jezdili na expedice. Od studentských let jsem sníval se na ten institut dostat, neboť jsem čítal, jako ostatně každý biolog na světě, příhody o objevení živého fosila COELACANTHA, po pravdě objevu století.

Z: *Moment, většina čtenářů tohle třeba neví. Když se řekne "živý fosil", to se mi zdá být stejně málo logické a představitelné jako třeba "suchá*

voda". Třeba nám nějakého pedagogického, pokud možno lapidárního vysvětlení.

B: Je to až dva metry dlouhé zvíře, podobné rybě, žilo před tři sta milióny letů. Před sedmdesátí milióny letů všechny vyhynuly — se myslelo. Starší než dinosauri.

Z: *Takže dinosauri ve srovnání s těmito polorybičkami jsou vlastně mláďata.*

B: Anatomická struktura coelacanthů je taková, že se právem pokládají za předky všech suchozemských obratlovců.

Z: *No to jsem ale taky já — suchozemský obratlovec! Takže tyhle šeredy, co tu máš na obrázcích, jsou mé tety, teda pratety?*

B: Však ano. A teď si představ, že v roce 1938 J. L. B. Smith objevil v živém stavu něco, co už mělo vymřít před sedmdesátí milióny letů!

Z: *To jako bych šel do lesa na houby a na paloučku se tam potkal s dinosaurum.*

B: Coelacanth je něco víc — předek těch dinosaurů!

Z: *No dobře, já bych se ale s dinosaurum spokojil, jsem skromný člověk. Ale abychom se nezakecávali.*

B: Ano. Tak tedy objevitel J. L. B. Smith se stal slavným a po svém čtrnáctiletém úsilí najít druhého živého exempláře a domov těchto potvor napsal fascinující knihu "The Old Fourleg". Tato kniha se čte jako detektivka, byla přeložena do většiny jazyků světa a, představ si, v roce 1970 vyšla dokonce ve slovenštině jako "Cesta za štvornožcom". Smith již nežije, ale do institutu po něm pojmenovaném, jehož prvním ředitelem byla neméně slavná jeho žena Margaret, jsem se odjakživa toužil dostat. A druhý ředitel tohoto ústavu je právě ten, co sem za mnou začal jezdit.

Z: *A sedět v sudu a vymýšlet mezinárodní biologicko-filozofické konference. Kde ty potvory ještě jsou?*

B: Myslíš předky coelacanthy? Po hrozně dlouhém bádání se zjistilo,

že žijí jen u dvou ostrovů v souostroví Comoro, mezi Madagaskarem a Zanzibarem. Dalším mým velkým snem bylo se tam jednou dostat, a ten můj přítel ředitel prohlásil, že sen bude realizovat.

Z: *A tak jste teda k prapředkům letěli. Taky tam mají komunisty?*

B: Je to tam teď federální islámská republika, obyvatelstvo černé, pohledné, se směsí arabské a francouzské krve. O politických poměrech se raději nebudu zmiňovat. Tohle ale řeknu: když jsme tam byli, tak zrovna; dorazila sovětská turistická loď, 700 pasažérů, vesměs Holanďanů a západních Němců, a 2,500 příslušníků posádky. Loď vložena špiónská. Však tohle je trasa z Perského zálivu.

Z: *Tak teď k těm našim prapředkům: to jste je chytali?*

B: Detektivně sledovali. Mají speciální hemoglobin, který jim zabraňuje žít v teplotě nad osmnáct stupňů Celsia. Ovšem Comoro jsou v tropické oblasti, coelacanthi proto musí setrávat v hloubkách kolem 300 metrů. Tam ale není co žrát, takže za potravou musí výš, do 200 metrů, v noci, kde teda něco chytit mohou, ale mají pořádné problémy s dýcháním. To už vlastně vykládám dříve neznámé výsledky expedice. A to je pak hloubka, v níž jsou chytitelní. Domořdci jich za rok dostanou pár exemplářů a za každý exemplář pak od vlády obdrží odměnu ve výši tříročního platu. Sešli jsme se tam se západoněmeckou expedicí, co si lodí přivezla malou ponorku, takovou bublinu, velmi odolnou právě pro takové hloubky. Mimo chodem — vyrobená ve Švýcarsku a konstruovaná dvěma českými inženýry.

Z: *Zlaté české ruce. Jak se ta naše prateta pohybuje?*

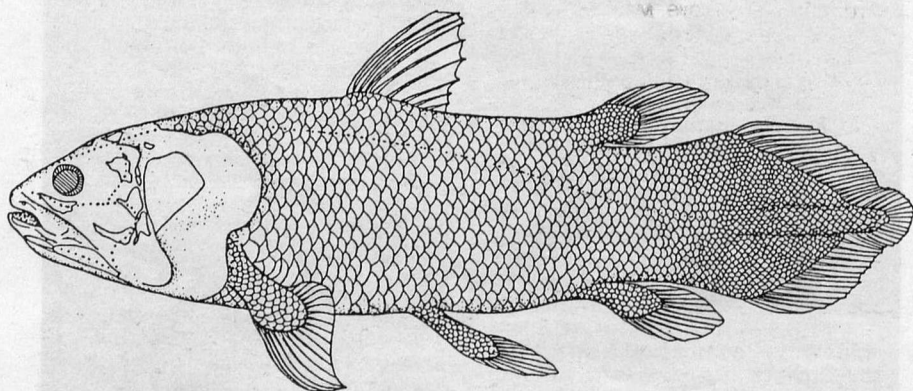
B: Ona vlastně jde, kráčí ve vodě, také tou vodou letí jako pták. Značně nezvyklé zvíře, co potřebuje nezvyklé podmínky — nejenom ta hloubka, ale též jen ty části ostrova, kde se ze svahů do hlubin valí čerstvá láva. Sopky tam pravidelně vybuchují každých deset let.

Z: *Není ale nebezpečí, že prateta teď přece jen vyhyne, když vláda dává tak velkou odměnu za kus?*

B: To víš, každé muzeum na světě by chtělo exemplář. A navíc Japonci začali tomu přisuzovat magickou omlazující sílu, asi jako ty nesmysly s rohy nosorožců. My jsme dali dohromady komisi — Coelacanth Conservation Council — která dělá opatření, aby se těmto ničivým krokům zabránilo.

Z: *A co jinak hodně zajímavého jsi tentokrát v Africe zažil?*

B: Okavango — jeden ze sedmi či kolika divů světa. Velká řeka, valí se z Angoly, tvoří obrovskou deltu, jenže nevlévá se do moře, ale do Kalahari. Písek pouště řeku absorbuje. To je tedy v severní Botswaně, stovky kilometrů zaplaveno, a pokládá se to za poslední ráj na světě.

Tato *Latimeria chalumnae*, jediný žijící coelacanth se dnes vyskytuje jen na čerstvé sopečné lávě u dvou ostrovů Komorského archipelagu. Tato potvora jediná přežila těch 70 miliónů let, kdy všechno její příbuzenstvo vyhynulo. Jeden z těch vyhynulých předků vylezl na pevninu a založil rod suchozemských obratlovců, kteří to přivedli až k nám, lidem.

Z: Po Kalahari silnice zrovna moc nevedou, pokud si vzpomínám. Jeli jste jeepem, na mezku, jak jste se pohybovali?

B: Byli jsme tam dvakrát, a dá se to podniknout jedině letadlem. Či ještě přesněji — letadélkem pro čtyři, nejvýše šest osob, aby se dalo přistát na velmi malém prostoru. Teď ale dvacet procent veškeré vody se bude odčerpávat do diamantového průmyslu. To postačí k destrukci tohoto nádherného přírodního unikátu.

Z: Tak po Dunaji a Karibě ses přimotal k dalšímu malému. Zvířátko je tam zřejmě požeňnané — a co lidi?

B: Pobývali jsme tam v překrásných campech, zřídil je jeden nadšenec, co v tom posledním ráji miní umřít. Nedávno tam zas objevili skalní kresby Bušmanů, teda Křováků. Ti vlastně též podporují moji teorii, co jsem se o ní už poněkud zmínil. Jsou generalisté, naprosto ne specialisté. Vůbec nejsou schopni konkurence — jen specialista může konkurovat. Proto, když se Bušman dostal do styku s jinými lidmi, musel před touto konkurencí ustupovat — až tedy do pouště, kam ti ostatní nemohli, tam by nepřežili. My ovšem podvědomě milujeme generalisty, ne specialisty. A teď jsem se objevil uprostřed těchto malých lidiček, mohl je zblízka pozorovat, doslova ohmatávat . . .

Z: Kdokoliv se v dnešní době vrátí z Jižní Afriky, nevyhnutelně je tázán na politickou situaci. Já se tedy taky tážu.

B: Naše univerzita se dívala skrz prsty na ten můj plán tam jet a strávit osm měsíců, a já jim říkal — koukejte, přece nevěříte všem pokroucením v médiích. Vše je otázka správných proporcí. Jižní Afrika není odrátovaná, nejsou tam na hranicích miny, lidé mohou dobrovolně odejít. A místo, aby z pekla odcházeli, spíš se tam derou.

Z: Jako kdybychom se my drali na Sibiř, či Židé by kdysi bušili na vrata v Osvětimi, domáhajíc se vstupu.

B: Když jsme pak byli v Kruger Parku, dozvěděli jsme se, že každý rok stotisíce Mozambičanů utíkají ze socialistického ráje do rasistického pekla. Apartheid de facto neexistuje. Za celou dobu jsme viděli jen jeden nápis, a to jen proto, že byl ledabyle zabílen. Co ale existuje, jsou podstatné sociální kontrasty.

Z: Ty ovšem existují téměř všude. Je tam neláska černých vůči bílým — ale kolik vzájemné lásky mezi černými jsi zaznamenal?

B: Averse černých vůči bílým není věc rasy, ale politické a ekonomické moci. Závist. Neláska je ovšem rozdmýchávána agitátory, co přijdou ze zahraničí a často po školení poblíž Moskvy . . . Ve vztahu mezi černochy dominuje kmenová zášť, sklony k naprosto bestiálnímu počínání. Kolegové, co sloužili v security forces v Rhodesii, se mi svěřovali, že nejsou

Ideologie

Karel Kaufman

Antiulč 2 aneb Život je hra bojová

V jednom z minulých čísel Západu jsem napadl Otu Ulče, že popsal své zkušenosti s polointelektuální Amerikou, ale že nám nepopsal způsoby, jak se bránit proti předčasné senilitě, kterou by nám mohli způsobit nedostatečně vzdělaní podporovatelé "pokroku" reprezentovaného Sovětským svazem a jeho impériem. Snad mé poznatky bude moci někdo použít. Život však není peříčko, a bojovat proti "nim" není nikde na světě lehké.

Jen ti, kdo nikdy v podobných akcích nebyli, mohou tvrdit, že si tady v demokratických zemích někdo může vylepšit posudek tím, že mluví veřejně o úmyslech druhé strany a o nebezpečí sovětské agrese. Absurdity o sovětských mírových úmyslech jsou přijímány s mnohem větší přízí sdělovacích prostředků. Čtete noviny, uvidíte.

V minulém článku jsem také psal o několika manifestacích, organizovaných zdejšími tzv. "mírovými" hnutími, a co se kolem nich sběhlo, když jsme tam šli my ostatní. Loni na Den

schopni respektovat černochoy, poté co byli svědky naprosto perverzních hrůz, jichž oni se dopouští na vlastních lidech. A kde se o tom dočteš v našich médiích? Jen rozpačité mlčení a absurdní racionalizace.

Z: Mám doma takových pár dokumentů, tiskem a obrazem. Například vyřiznout spoluobčanu část obličejů a v přítomnosti krvácejícího chudáka jeho ženu donutit, aby tvář uvařila a snědla.

B: To by si běloch přece nevymyslel, tvrdili tihle svědkové. Málo toho vědí.

Z: Každopádně není žádný med být černochem v Jižní Africe — nad sebou bílého pána a vedle sebe nevraživého černého souseda, co hrozí s necklaces — umučením v zapálené pneumatice, výchovné to metodě, co si tolik pochvaluje Winnie Mandelová, již si zas nedovedou vynachválit naše pokrokové liberální kruhy.

B: To jsou velmi ošklivá dilemata, která my naprosto nedoceňujeme. Například si mi stěžovala jedna černá pracovnice v institutu: když posle své děti do školy, hrozí jí umučení, když nepoše, vyrostou jí zcela neužiteční analfabeti.

Z: Škoda, žeš tak hrozně moc do vědy zabořený badatel, který nemá čas napsat pro nás něco víc. Ale aspoň ses svolil k tomuto interview v sudu. Díky za to.

matek se nás asi padesát sešlo na manifestaci pro mír a štěstí našich dětí, a školili jsme demonstranty, že děti v Afghánistánu, jaksi, také trpí, když jim sovětští humanisté dávají výbušné hračky.

Druhý den po této demonstraci o tom noviny přinesly podrobnou zprávu. Ta se však nelíbila místnímu veliteli mírotvárců, kterého zde budeme nazývat Christopherem. Ten se zle osopil na noviny i na nás, a v dopise, který mu noviny otiskly, rozhořčeně tvrdil, že tam nebyly žádné diskuse, že tam byla protimírová protidemonstrace, ale že byla zcela ignorována mírovým pochodem, že účastníci ani nevěděli, že tam nějaká "protidemonstrace" je, a na fleku si vymyslel, že oni vlastně byli vždycky proti Sovětskému svazu, protože obě velmoci porušují občanská práva svých občanů stejným způsobem, a že obě velmoci jsou stejně militaristické a že musí bojovat proti oběma. A že "protidemonstrace" byla zorganizována nepřáteli míru.

Christopher se prostě vykrucoval, jak mohl, po vzoru sovětské propagandy. Bylo na něm přece jenom vidět jeho školení. To se nedalo tak nechat. I napsal jsem obdivný dopis do novin, jak výborně popsaly, co se opravdu stalo, i jak Christopher, když už bylo po všem, bleskurychle změnil svůj názor. Že zorganizoval protiamerickou demonstraci a teď tvrdí, že vlastně byla protisovětská, a že jsme mu sice vadili my, s vlajkami Kanady a Solidarity, ale nevadila mu skupina členů jakési Humanistické strany, kteří vypochovali do průvodu s rudými vlajkami jak na prvního máje v Moskvě, jakož i jiní lidé, kteří tam přišli ověšení odznaky se srpy a kladivy, a kteří si v diskusi libovali, jak na Kubě žije lid šťastně. Pak jsem napsal, že marxismus-leninismus přece propaguje občanské války, revoluce a vzbouření, a proto do mírového průvodu takoví lidé vůbec nepatří.

Humanistická strana se ozvala, že jejich prapory nejsou rudé, ale oranžové, a že jsou revoluční stranou, která chce znovurozdělení bohatství, ale marxisty-leninisty že nejsou, protože jsou mnohem revolučnější, a Christopher se ozval, že jestliže si myslím, že se obě velmoci od sebe liší, tak že jsem ignorant.

Ještě jsem se nedal, a odpověděl jsem citátem z knihy Jana Sejny "My vás pohřbíme" ("We will bury you"),

KAREL TRINKEWITZ

kerou jsem předtím právě četl. Již v šedesátých letech se dohodli strategové vítězství komunistů ve Varšavském paktu, že po roce 1980 způsobí masové demonstrace, že Kanada vystoupí z NATO a tím oslabí obranu USA. Politický systém USA se pak sesuje sám od sebe. Že tedy jejich demonstrace byla plánována již před rokem 1968, kdy Sejna utekl na Západ, a proč tedy nedemonstrovali pro vystoupení Kanady z NATO již před deseti lety nebo i dříve, proč demonstrují až teď, když jim to generálové Varšavské smlouvy předepsali.

Pak nastalo nebyvalé ticho, až jednoho dne přišel dopis, že mě Christopher hodlá žalovat, že jsem jej urazil, a ať se omluvím. Pomyslel jsem si něco o absurditách, a dopis jsem ignoroval. Ale naozaj, brzo poté přišla žaloba o osmi stranách, na kterou jsem měl do dvaceti dnů odpovědět, jinak že prý soud rozhodne proti mně. Maličký detail byl, že Christopher mě pro urážku svého charakteru žaloval u soudu pro malé pohledávky (Small Claims Court), kde se normálně soudí instalatéri a malíři pokojů se zákazníci o nezaplacené účty do tisíce dolarů.

Na moc si tedy svůj uražený charakter necenil. Nejsem znalý zákonů, a proto jsem se poradil s advokátkou, která mi řekla, že když si na tuto při vezmu právníka, ať počítám s deseti tisíci dolary nebo víc, které bych mu zaplatil.

Z toho mi vyplynulo, že se nedá nic

dělat, že holt jak ten Jiří Dimitrov do toho vyrazím sám. Měl jsem odevzdat písemnou sebeobranu, ale tu jsem napsal, jak jsem daleko později zjistil, naprosto špatně. Jednoduše jsem se vyjádřil, že jsem nic neudělal, a že je to všechno zbytečné obtěžování. Mělo to být napsané úplně jinak, a měl jsem nakonec štěstí, že jsme byli u onoho soudu pro malé pohledávky, kde soudí merit věci, a ne technikalit. Proto na formality moc nedali a mou obranu přijali. Teprve když jsem dostal obsílku k soudu, začal jsem číst zákony, regule a precedenty. Dozvěděl jsem se, že člověk smí druhého nazvat idiotem, když dokáže, že tato urážka nebyla ve spojení s jeho zaměstnáním. Jestliže však někdo nazve členy Ku-Klux-Klanu šílenci, je to žalovatelné.

A že podle ústavy, bodu 2b. mám právo na svobodu projevu, a proto soud musí posoudit ne jak nepřijatelný je můj názor, ale zda tento názor zastávám čestně a upřímně. V okamžiku, kdy jsem tento paragraf Gatleyho autoritativního výkladu zákona o urážkách na cti četl, jsem začal ctít kanadské soudnictví. Oni tu berou svobodu projevu vážně!

Také jsem zjistil, že do knihovny právnické fakulty chodí velice pohledné dívky.

Při studiu jednacího řádu jsem se dočetl, jaké nesmysly jsem doposud udělal, a že některé jsou nenapravitelné, a že budu rád, když mě soudce po pěti minutách nevyhodí i s mou

obhajobou. Dozvěděl jsem se také, že jsem mohl požádat o porotu a mít to s velkou slávou. A že jsem mohl, a měl, podat protižalobu.

No, ale dožil jsem se dne, a s hromadou přátel a všeobecnou představou, co smím a co nesmím při výslechu svědků, jsem vyrazil do akce. Soudce byl starší pán, a jak se ukázalo, moudrý starší pán. Christopher vysypal, co měl na srdci, že jsem ho urazil, protože jsem do novin napsal, že je organizátorem mírové demonstrace, zatímco on byl jen jedním z organizátorů, a tím že jsem mu zničil možnost získat zaměstnání. A když jsem napsal do novin, že někteří účastníci průvodu byli političti analfabeti, že jsem tím myslel jeho.

Christopher, jak se ukázalo, je v civilu student práv, a když jsem podal zcela nemožnou písemnou obranu, zřejmě došel k názoru, že budu snadnou kořistí. Znervózněl, když jsem zacitoval Gatleyho, včetně paragrafu, že mě nemůže soudit za nějaké hypotetické budoucí zaměstnání, ale jen za to zaměstnání, které v době mého zločinu zastával.

Gatleyho jsem pak citoval ještě mnohokrát, i když jsem požádal soudce o trpělivost, protože jsem pro krátkost času sehnal jen šesté vydání, a ne současné osmé. Christopher měl osmé vydání před sebou na stole.

Pak ještě Christopher tvrdil, že je ve spojení se Solidaritou a s Chartou 77, a že je velkým bojovníkem proti totalitarismu a ne marxistovi, a že ty vlajky v průvodu nebyly rudé, ale oranžové, a že heslo "Reagan, Reagan is no good, send him back to Hollywood" není protiamerické, ale jen tak, a že se zná s místním poslancem, a jiné věci.

Pak přišli jeho svědci, intelektuální výkvět mírového hnutí. První holčička pronesla pečlivě naučené věty, že Christopher není marxista, a že je proti totalitarismu. Soudce se už začal výborně bavit, a řekl: "Tak mi, slečno, řekněte, co je totalitarismus." A slečna, že tedy, ehm, si právě nevzpomíná. Přiskočil jsem s hromadou dotazů, co je to diktatura proletariátu, a když to tedy slečna neví, tak podle čeho poznala, že Christopher není marxista. Marxista se přece pozná podle toho, že bojuje za diktaturu proletariátu. Připadal jsem si v tom okamžiku jako prznitel nezletilých dětí.

Protože jsem její počínání kvitoval hlasitými poznámkami, soudce mě napomenul, abych při výslechu svědků nepronášel politické projevy. Bohužel, musel jsem si pak dávat trochu pozor.

Další svědci byli přibližně stejní borci ducha. Až tohle budou číst na ministerstvu vnitra, tak doufám, že si udělají poznámku, aby napříště své lidi lépe školili. Co to na nás, soudruzi, posíláte? Víte, co vám tito lidé tady pak provádějí?

Protože demonstraci velice pečlivě fotografoval přítel Lojza, vybalil jsem na každého jeho vlastní fotku, a pane, ten prapor za vámi je rudý nebo oranžový. Oranžový, tvrdili barvoslepci, do oranžova, tak nějak.

Svědci ze Strany humanistů se ne-dostavili. Byli zřejmě zaneprázdněni revolucí.

Pak jsem nastoupil já se svou republikou, a Christopher mě začal vyslychat křížovým způsobem. Také jsem jednou odmítl vypovídat, ne že by o něco šlo, ale protože Gatley v paragrafu tom a tom napsal, že urážka na cti je zločin, a proto obžalovaný může odmítnout vypovídat, když má pocit, že by si mohl uškodit. On se v křížovém výslechu ptal, kolik bylo vlajek v průvodu, a podobné věci, které jsem nemohl vědět, a jestli jsem proti-československý, když o něm tvrdím, že je protiamerický.

Soudce mě napomenul, když viděl, že se jen tak vytažuji vědomostmi, a já opět začal vypovídat. Podle sofistikovaných zákonů, které mě kdysi učili na vojenských přednáškách vždy v úterý v Purkyňáku v Praze, jsem odpovídal, že to, jestli jsem proti-československý nebo ne, záleží na okolnostech. Ještě se mě Christopher zeptal na jednoho upravence, který sedí v jakémsi ústředním výboru jejich mírového spolku, ale když viděl, že se nadechují, abych to světu vysvětlil, zarazil mě a už nechtl nic slyšet.

Svědci, kteří na tento soud se mnou přišli, byli výteční. Mladý Honzík B., který je asi tak ve věku oněch míro-tvůrců, a je naší druhou generací, ukázal, jaký je rozdíl mezi našimi a jejich dětmi. Jeho otec Vladimír, rutinovaný borec místních politických bojů, i další svědek Jaroslav, který se nedá hned tak do něčeho vmanipulovat, tvořili jasný protiklad k primitivům, kteří jsou nadějí tzv. mírového hnutí. I Lojza, nový emigrant, který udělal jen to, že demonstraci fotografoval a museli jsme pro něj narychlo na místě sehnat překladatele, podal výkon.

Vrcholem byl ovšem další svědek, John H., také druhá emigrantská generace. O něm pak soudce v rozsudku napsal:

"Svědek obžaloby, John H., udělal nejlepší dojem . . . Řekl, že žalobci to snad myslí dobře, ale že jejich propaganda je zaměřena na to, aby Kanada vystoupila z NATO a z NORADu. Popsal Kanadu jako úhelný kámen, spojující USA a Evropské členy NATO. Řekl, že činnost skupin jako je tato je nebezpečná pro Kanadu, a kromě toho tyto skupiny útočí na uprchlíky pro názory, které zastávají."

No, a pak následovalo konečné slovo, ve kterém Christopher tvrdil, že jsem nic nedokázal, a uvedl na to řadu precedentů, a já jsem tvrdil, že jsem dokázal vše, a že ty precedenty vlastně mluví pro mne. Jednu chvíli jsem si smlsnil, když jsem rozebíral, že

Christopher se dopustil lži a klamání publika. Christopher vyskočil a zvolal, že když jej nazývám lhářem, že by z toho mohl být nový soudní proces, a já jsem mu opáčil, že soudní jednání je situací, kdy platí tzv. absolutní privilegium, že za tento výrok tedy nemohu být trestán, a že mu to jako studentu práv měli na přednáškách jeho profesori vysvětlit. Pak už mlčel, a já jsem mohl odevzdat soudci precedent, ve kterém se pravilo, že když někdo lže a zjistí se to, tak tím pře končí.

Po šesti hodinách vzrušení nastal konec soudního líčení. Soudce povstal a řekl, že rozsudek vyhlásí, až vše řádně prostuduje. Studoval problémem celkem tři měsíce. Já jsem se mezitím soužil tím, co jsem ještě mohl říci, a kde jsem mohl Christophera lépe napálit, a co jsem ještě měl udělat. Dokonce jsem ve starých novinách našel fotografii hlavního svědka s nápisem na triku "USA ven ze severní Ameriky". Onen svědek totiž tvrdil, že on nic, že není protiamerický, a dušoval se, jak Ameriku miluje, a kam by vlastně USA měly jít, když by vypadly ze severní Ameriky. Na fotografii mu za ramenem vykukovala druhá hlavní svědkyně, která se také dušovala, že není, nikdy nebyla, a ani nemůže být protiamerická.

Po třech měsících čekání na rozsudek mě soudce prohlásil za nevinného, a zřetelně naznačil, že šlo o nesmysl. S příděchem typického britského podhodnocování napsal, že to byla "bouře ve sklenici vody".

Přestal jsem tedy být zločincem. Teprve z rozsudku jsem se dověděl, že nás jedna svědkyně nazvala fašisty. U soudu jsem to, bohužel, přeslechl, byl bych býval jinak toto téma rozvinul. Kdyby chyby. Jste-li svým advokátem, dávejte pozor, co se při jednání probírá.

O příslušnicích mírového hnutí se soudce vyjádřil, opět s anglosaskou rezervovaností, že "jejich politické znalosti jsou smutně nedostatečné". Snad jsem to přeložil přesně ("The witnesses were politically sadly lacking in knowledge").

Z této příhody nám vyplývají dvě ponaučení. Jedno z nich je to, že naši nepřátelé mohou proti nám využívat i prostředků jako jsou soudní procesy. Vykonstruovaný soudní proces není jen nacisticko-socialistickou vymožeností. Je sice absurdní, když proletářský revolucionář žádá o třídní spravedlnost u buržoazního soudu, ale od něj se to dá očekávat. Kdysi v Československu jsem si myslel, že předváleční soudruzi byli něco jiného než ti, které jsem osobně znal. Není to pravda. Oni jsou všichni ukováni ze stejné látky.

Za druhé to tak nemůžeme nechat. Ten Ulč snad přece jen měl pravdu, když o tom všem napsal. Jenže, napsání je jen první krok. Po něm musí následovat další. A ty musí stát za to.

Ty musíme udělat my ostatní.

A ještě poznámka na konec. Letos nad námi mírové hnutí zvítězilo. Byli jsme připraveni vyrazit na další mírový pochod na Den matek, abychom ukázali, že genocida v Etiopii a Afghánistánu dosud trvá, že děti v Nicaragui trpí válkou, vyvolanou marxisty, a že SSSR je důstojným dědicem nacistického Německa, ale oni nás převezli. Na letošek už žádnou demonstraci nesvolali.

Takže to vše snad mělo cenu. □

Věrné milování . . . aneb matení nepřitele

Chlumecký zpravodaj, č. 4/87

Známostí árii Jenika a Mařenky ze slavné a světoznámé opery Bedřicha Smetany "Prodaná nevěsta" je možno také občas uslyšet z našeho městského rozhlasu.

"Pravda, melodie je krásná, ba přímo kouzelná, ale kdo to má poslouchat z ampliůnů ve večerních hodinách?" — ozve se někdy anonymní telefonát na městském národním výboru.

Městský národní výbor v Chlumci nad Cidličkou rozhodl, že uvedené melodie se bude používat v souvislosti se cvičením civilní obrany. Městský národní výbor totiž vedle svých běžných úkolů souvisejících především s plněním VP NF plní také povinnosti pro obranu našeho státu. Pro všechny zainteresované spolupracovníky je "Věrné milování" signálem pro okamžitý příchod do budovy MěstNV. Praxe nám totiž ukázala, že tento způsob svolání je rychlejší, než po telefonu či pomocí spojek. A při podobných cvičeních jde především o čas.

Pokud vás tedy opět někdy vyruší z podvečerního či nočního klidu naše znělka, přijměte předem, prosím, naši omluvu. Jistě si také uvědomíte, že právě v tom okamžiku, kdy vy slyšíte melodii, řadě dobrovolných spolupracovníků MěstNV nastává odpovědná činnost ve prospěch našeho státu. Za tuto pomoc vám upřímně a co nejsrdečněji děkujeme. Bez nich by se totiž MěstNV daný úkol nepodařilo nikdy splnit.

Snažíme se, abyste naši domluvenou znělku slyšeli co možná nejméně, za což budou jistě nejvděčnější naši spolupracovníci.

Hrabal v hausarestu?

Ze spolehlivého pramene ve Strassburgu se dozvídáme, že tam přijel Bohumil Hrabal, kterého pozvali na spisovatelský kongres konaný v tomto městě. Přijel ovšem s hlídacím psem zvaným soudruh Rzonek, který ho sledoval na každém kroku, i tam, kam i císař pán chodíval pěšky. Soudruh Rzonek je známý znalec české literatury, přes kterou je na Ústředním výboru strany. Jediné chvílky svobody zažil náš největší současný spisovatel, když soudruh Rzonek musel sám poslechnout volání přírody, a Hrabal ho odmítl doprovodit. Po kongresu odjeli do Paříže, ale aby snad Hrabal nemoohl v noci, kdy si soudruh Rzonek přece jen musel na chvílku zdřímnout, vyklouznout z hotelu, ubytovali oba nuceně na čs. konzulátu, který i v noci hlídají jiní hlídací psi.

Ejhle svoboda! Ejhle glasnost!

(vb)

Film

Jan Drábek

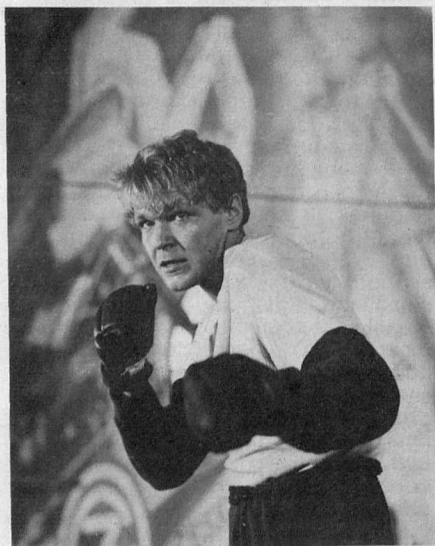
České filmy ve Vancouveru

Mezi osmdesáti filmy předváděnými na vancouverském festivalu v říjnu 1987 bylo také pět československých. Na festival dokonce přiletěla z Prahy Věra Chytilová, která svým filmem *Panelstory* dokázala něco, co jsem ještě nikdy na plátně neviděl: spleť většinou humorných epizodek, odehrávajících se vevnitř a v okolí nedostavěného paneláku, dala dohromady obraz úpadu společnosti, který by se mohl svou hloubkou přirovnat k řeckým antickým tragédiím.

Chytilová ukázala "odcizení" v rozsahu, o kterém se nám na Západě nemůže ani zdát. Na staveništi se potýká s životem v socialismu skupina lidí od nemluvnat až k bezzubým starcům a od ješitných televizních hvězd až po neotesané závozníky. Žijí v nenormálních podmínkách, potácejí se uvnitř své novodobé džungle, štekají na sebe a občas se také pokoušou. Brodí se bahny kolem novostavby, vzájemně se okrádají a jejich absolutní nezájem o osud druhého se nakonec ukáže být jejich nejvýznamnějším osobním rysem.

Není tedy divu, že film se doma po léta nepromítal, přestože byl natočen již v roce 1979. Byl však prodán televizi v Západním Německu a způsobil takový rozruch podél německých hranic, kde ho Čechoslováci mohli shlédnout na svých obrazovkách, že se nakonec dostal do několika domácích kin.

Ve Vancouveru se také promítal Chytilové film *Vlčí bouda*, ve kterém

MAREK VAŠUT JAKO VILÉM JAKUB VE FILMU "PĚSTI VE TMĚ"

se jakási zlověstná dvojice z vesmíru snaží ovlivnit skupinu mladých lidí. Přirozeně se jim to nepodaří — tento výsledek jsme my, co jsme rodiči, mohli klidně předpovědět. *Vlčí bouda* je jakýmsi pokusem o thriller západního žánru s mírným nádechem science fiction. I když některé záběry a kinematografické postřehy Chytilové jsou v něm jedinečné, celkově film zvlášť nezaujal.

Zajímavým a také dramatickým byl film mladého režiséra Zdeňka Zoralu, *Pavučina*. Sleduje osud mladé dívky, dcery slavného dirigenta, která se snaží vypořádat s narkománií. Film sice chvílemi propadá přílišnému lékařskému poučování místo znázornění různých cest vedoucích k narkománii, ale je nesporně úspěchem. Nermalou zásluhu o to mají Eva Kulichová a Miroslav Macháček jako hlavní představitelé.

Ovšem největším zážitkem pro mě osobně byl film Jaroslava Soukupa, *Pěsti ve tmě*. Dá se říci, že zde Soukup "s láskou znovuvytváří" Prahu třicátých let. Ne proto, aby snad něco umělecky či ideologicky dokazoval, ale aby prostě diváka pobavil. Aby jej zcela zahallil závojem historie a pod ním pak barvou, řečí, hudbou, architekturou — a vlastně vším ostatním, co měl po ruce — se pokusil vyčarovat jinou dobu.

Píše se rok 1936 a pražský boxer Vilém Jakub se připravuje na zápas s německým borcem, kterého se nacistický režim snaží prosadit jako budoucího světového šampióna. V Praze plně nervózy nabývá zápas čím dál tím více politického nádechu. Mladičký a nezkušený boxer v tom všem lítá, snaží se urvat kus lidského štěstí, ale při tom ve všem tom cynismu se také pokouší udržet alespoň kus své lidské důstojnosti.

Významné na tom je, že film nemá skoro žádnou ideologickou náplň. Nejde zde totiž o další dnes již tak průhledný pokus ukázat, jací byli ti komunisté pašáci, jak jedině oni věděli, jak vést ten správný boj proti nacismu. Nakonec i postava banální filmové herečky (která se chvílemi podobá neslavně proslulé Lidě Baarové) zaplatí za svůj pokus o vzpouru proti gestapu svým životem.

Smrtné nebezpečí nacismu (v prvních scénách filmu se mihne dobře udělaný Goebbels) se stává jakýmsi temným terorem, pohybujícím se zatím většinou v zákulisí. A to je vlastně podstatou úspěchu filmu *Pěsti ve tmě*. I když končí vlastně happy endem, divák si uvědomuje, jak je to vše dočasné. Za rohem je Mnichov a s ním konec tohoto jedinečného střeoevropského pokusu o demokracii a slušnost. Teď už přijde jen nacistické a komunistické vraž-

dění, v osmašedesátém jiskra naděje a pak už jen nicotnost posledních dvou desetiletí.

Mladičký Marek Vašut a jeho personalita v roli boxera je příslibem dráhy filmové hvězdy. Snad od dob Jamese Deana a Zbygniewa Cybulskeho se na plátně neobjevil tak přitažlivý mužský typ. Vašutovo vystupování je jakousi směsí stylů Garryho Coopera a Elvise Presleyho.

České filmy na festivalu ve Vancouveru se lišily od jiných filmů z východní Evropy hlavně tím, že ani jeden z nich se nepokoušel vypořádat se stalinskou minulostí (a už vůbec ne s neostalinskou přítomností). Polský film *Wielki Bieg* (Velký běh), který se také pět let nesměl předvádět, se zabývá neutěšenou situací v amatérském sportu v roce 1952. Maďarský film *Naplo Szerelmeimnek* (Deník mých lásek) je o duševním a zároveň ideologickým rozpolcení mladé filmové režisérky v poválečné Budapešti a Moskvě. Jugoslávský film *Screna nova '49* (Šťastný a veselý '49) je kronikou zániku makedonské rodiny v době největšího napětí kolem rozkolu mezi Moskvou a Titem. Do jednoho všechny tyto filmy otevřeně pranýřují lidské strádání způsobené běsněním tehdejších komunistických režimů.

V Československu však zřejmě doba na takové náměty ještě stále nenastala. Přestože film *Pěsti ve tmě* nakonec přinesl zprávu o smrti rotmistra-boxera Jakuba nad Biskajským zálivem v roce 1943, film se ani slovem nepokouší vysvětlit, co tam vlastně tento Pražák dělal. V té chvíli by se totiž divák dozvěděl, že sympatický hrdina sloužil za války v britském královském letectvu. A tak daleko ještě otevřenost jak současného československého režimu tak filmu nesa-
há.
□

VIDEO EL CANADA, LTD.

nabízí ve "výročním roce" 1988 největší výběr českých filmů na videokazetách za nejnižší ceny od \$25.00 kromě dalších členských bezkonkurenčních výhod!

Přesvědčte se sami na adrese:

VIDEO EL CANADA LTD.
602—587 Talbot Street
London, Ont. N6A 2T2
Tel. (519) 434-9939

Josef Škvorecký

Ráda zpívám z not, neboli Osud jazzu v protektorátě Böhmen und Mähren

Československo, a zejména Čechy a Morava, patří k prvním evropským zemím, kde získal jazz oblibu a které se seznámily i s hudebními formami, jež jazzu předcházely. Existuje např. nahrávka skladby *Rhapsody Rag*, interpretované česko-vídeňským orchestrem *Salonkapelle Hladisch*, vydaná v Praze roku 1913, která je napsána na motivy 3. *Uherské rapsodie* Franze Liszta a užívá ragtimového synkopování. Proto když Němci 15. března 1939 vpochoďovali do Prahy, bylo už město jednou z evropských jazzových metropolí; jazz, který se tam hrál, ztratil dávno předechem exotické excentricity, a nejen že jej pěstovali sofistikovaní muzikanti, ale diskutovali o něm i teoretikové. Ti už tehdy tvrdili, že je to hudba, jež vlastně nepatří do tančiren.¹

Jako všude jinde v Evropě, i v Československu vtrhl jazz na scénu jako cizokrajná senzace. Jeho dva základní nástroje — saxofon a bicí souprava — byly v zemi před rokem 1918 neznámé. První saxofony dovezli do Prahy hudebníci legionářské vojenské kapely ve Francii, jejíž nástrojové složení ovlivnily zejména francouzské vojenské dechovky, kde se epochální konstrukce Adolpha Saxe používala už celá desetiletí.² Zpočátku se nástroj a jeho nezvyklý tón — který se saxofonu stal později, v éře dvou diktatur, téměř osudným — jevíly jako šokující *Ding-an-sich*. Kdykoliv některý barový houslista odložil skřipky, aby zavyl sólo na saxofon — a tihle saxofonoví pionýři obvykle nesvedli víc než pracně se prokulhat několika známými melodiemi — přivítal jej, nebo spíše jeho nástroj, bouřlivý aplaus. A protože raná léta dvacátá byla také jedním z periodicky se opakujících údobí, kdy se jazykoví puristé snažili češtinu očistit od nánosů germanismů, jakýsi jazykozpytec zcela vážně navrhoval, aby se termín "es-alt" saxofon změnil na "es starý". O jazykové kvalifikaci onoho linguisty je třeba pochybovat.³

Doba takových a podobných raných naivností ovšem rychle přešla, a tak už v roce 1924 používal taneční orchestr Edvarda Koliandra běžně pěti saxofonů, a v roce 1926 sestavili nadšenci z řad vážných hudebníků dvacetičtyřčlennou saxofonovou skupinu, která na koncertě 12. listopadu předvedla skladbu Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka, Edvarda Griega a Richarda Wagnera, zaranžované pro tohle zvláštní těleso. Takže když už

ne jazz, alespoň jeho nejcharakterističtější nástroj zazněl z pražského koncertního podia jenom dva roky poté, co měla v Carnegie Hall premiéru Gershwinova *Rhapsody in Blue*.

V prvních dnech znamenalo pro většinu lidí slovo "jazz" spíš bicí soupravu než hudbu samu. Je o tom zajímavé svědectví v článku Gustava Janoucha, mladistvého přítele Franze Kafky a autora proslulých *Rozhovorů s Kafkou* (*Gespräche mit Kafka*), který se později jazzem živil. Vzpomíná na hluboký dojem, jakým na něho zapůsobil první "jazz", který viděl a slyšel v baru v Konviktské ulici v Praze roku 1921:

Byla to veliká, červeně natřená obluda, obklopená šestnácti zvonkovými tyčemi, čtyřmi šňůrami zvonků a rolniček, šesti kravskými (alpskými) zvonci, třemi činely, tam-tamem, gongem a čtyřmi malými bubínky. Kromě obvyklé sady píšťal a klapáček byl tento "jazz" vybaven ještě zvláštním přístrojem, sestávajícím v principu ze šesti "špuntovkových" hlavni, opatřených šesti pedály na místě kochoutků, takže se dalo mezi hrou šestkrát vystřelit — nohou. To ovšem byla ohromující senzace, a proto byla nejoblíbenější skladbou té doby "Indianola", při které se bubeník proměnil v zarputilého pistolníka.⁴

Takto exotický nástroj působil ovšem ještě efektněji, obsluhoval-li jej hráč exotické barvy, a tak jazz přivedl do Čech první černochoy. Mít černého drummera stalo se téměř nezbytností; prohlížíte-li staré fotografie jinak ryze bělošských kapel té doby, muž za bubny je skoro vždycky černocho. Nejoblíbenější z těchto raných vyslanců Harlemu byl ten vůbec první: do Prahy přijel v roce 1920, jmenoval se William Tatum, v Praze mu říkali "Little Billy" a získal i českou přezdívku Klacprda; soudě dle zachovalé fotografie jedné z prvních skupin, *The Melody Makers*, byl to skutečně mrňous, něco málo přes metr a půl. Dle svědectví pamětníků uměl také příjemným hlasem krásně zpívat, a nakonec se zapletl s nějakou Češkou, kterou si vzal; snad nikoli, že musel.⁵ Co se s ním a s jeho manželstvím stalo později, nepodařilo se badatelům zjistit.

Patrně nejbizarnějším dokladem "vlivu" raných amerických černošských jazzmenů na české hudebníky byl případ polského hráče s českým jménem Jaroslav Javorský, jenž, nepochybně zřejmě "vynálezce" jazzu Jellyho Roll Mortona, dal si do zlaté korunky na předním zubě zasadit velký diamant.⁶

Kapely byly tedy — až na bubeníky

KLACPRDA A THE MELODY MAKERS

— stoprocentně bělošské, ale nikoli stoprocentně české. Čte-li člověk seznamy členů různých orchestrů, neliší se příliš od podobných seznamů amerických kapel. Jména bandleaderů obvykle zněla anglicky, jenže to proto, že se to považovalo za obchodně prospěšné. Ve skutečnosti byli tito hudebníci značně kosmopolitní. Harry Harden, kapelník jednoho z neúspěšnějších orchestrů dvacátých a raně třicátých let, byl ruský Žid jménem Nunia Stoljarovič;⁷ jeho hlavní konkurent Harry Osten je uváděn jako Němec, jenže jeho skutečné jméno prozrazuje původ mnohem složitější: Siegfried Grzyb.⁸ Buď jak buď, na příjezd svých údajných soukmenovců v Praze nepočkal a před rokem 1939 emigroval do Egypta. Muzikanti Harryho Hardena byli téměř výhradně ruští exulanti. V jiných kapelách hráli Francouzi — např. v hotelu Splendid vystupoval virtuóz na bubny jménem Monsieur Dobois, spolu s jazzovým pianistou Kutinoffem — a všude byla pochopitelně spousta Němců. Tu a tam narazíme na hudebníky, kteří — v kontextu střední Evropy — byli skutečně exotičtí: koncem třicátých let nahradil např. "Little Billyho" ve skupině *The Melody Makers* Žid z Turecka jménem Fred Hartford, a pomocný dirigent prvního skutečně významného českého jazzbandu, orchestru Jaroslava Ježka, byl Egyptan jménem Marco Baben.⁹ Ani tehle semita nečekal na příjezd arijců z Německa, vrátil se domů a tam znovunavázal přátelství s údajným Teutonem jménem Grzyb-Osten. Dodáte-li k tomu všemu, že první významná studentská jazzová kapela, *Swing Rhythm* Milana Hally byla převážně židovská (Halla včas z Prahy odjel a bojoval pak jako důstojník v řadách americké armády), snadno si domyslíte, že když se do Prahy dostavili nacisti, měli k českému jazzu sympatie minimální.

Nechci ovšem vzbudit dojem, že jazz byl zcela v rukou cizinců nebo že všechno, co čeští jazzmeni přijali od amerických, byl diamanty posázený chrup nebo revolvery užívané k hudebním účelům. Většina muzikantů byli přirozeně Češi, a v předvečer okupace se Praha a Brno honosily značným počtem orchestrů, jež poměřeny tehdejší evropskou úrovní jazzu, vyrovnaly se nejlepším kapelám kdekoli na kontinentě.

Chronologicky první byl R. A. Dvorský, jenž v raných letech dvacátých začínal jako bandleader zmíněné skupiny *The Melody Makers* a v roce 1929 založil big band *R. A. Dvorský and His Melody Boys*. V hloubi duše nebyl ovšem Dvorský jazzman, ale barový entertainer; jeho kapela hrála čistou, elegantní taneční muziku, ovlivněnou Paulem Whitemanem a Jackem Hyltonem. Těšila se evropské pověsti a přes letní sezónu pravidelně vystupovala v Karlových Varech

a často i v jiných lázních za hranicemi. Dvorský, jenž byl také úspěšný hudební nakladatel, sledoval sice velmi pozorně soudobý jazz, a dokonce i slyšel několik amerických bandů při koncertních představeních — např. na Kongresu bandleaderů v Londýně v roce 1935 Caba Callo-waye — hot jazz mu však zůstal cizí. Jeho hlavní význam spočívá v tom, že mnohým hráčům, kteří hot hráli, dal příležitost: působili jako sólisté jeho big bandu. Byli mezi nimi např. Kamil Běhounek, jeden ze dvou nejlepších jazzových skladatelů swingové éry, jenž byl dobrý tenorsaxofonista, ale vynikal jako virtuóz na knoflíkovou harmoniku, která v jeho rukách skutečně swingovala. Jiní takoví Dvorského sólisti byly pozoruhodné Sestry Allanovy, občas trio, občas kvartet, ovlivněny stylem Andrews Sisters, a *last but not least*, přední intelektuál českého jazzu Jan Rychlík, který v Dvorského kapele hrál na tympany a především zpíval. Skládal nejenom swingové písničky, ale také pozoruhodnou "vážnou" moderní hudbu (např. *Africký cyklus*), a na sklonku života napsal první skutečně informovanou českou knihu o jazzu.

JOE TURNER

Časově druhý byl Jaroslav Ježek, rovněž vzdělaný hudebník, jenž absolvoval pražskou konzervatoř trojvětým klavírním koncertem, jehož tři části byly založeny na foxtrotu, tangu a charlestonu. Než se seznámil s Ellingtonem, Fletcherem Hendersonem a s orchestrem Casa Loma — což byly jeho nejvýraznější zdroje inspirace — fascinoval jej *Boston* Paul Hindemitha z *Klavírní suity* z roku 1922, který hrál při přijímací zkoušce na konzervatoř, a dále Milhaud, Satie a především Gershwinova *Rhapsody in Blue*. Jinými slovy, Ježkova cesta k jazzu nevedla přes bary, ale přes rané pokusy o spojení jazzu se symfonickou hudbou. Jeho kapela také nebyla nikdy

taneční orchestr, protože byla nerozlučnou součástí Osvozeného divadla Voskovce a Wericha. Pokud jde o jazzovou kvalitu Ježkovy hudby, měla divadelní funkce orchestru vliv dobrý i špatný. Byl to první orchestr, který nehrál k tanci, ale pro poslech; na druhé straně, požadavky divadla způsobily, že repertoár kapely byl značně eklektický: hráli kdeco, od hot foxtrotů až po parodie na kýčovité waltzy a tanga. Ježkovy vlastní songy, skládané na texty V+W, nesmírně zpopulárněly a jeví trvanlivost, jakou lze srovnat, řekněme, se stálou oblíbeností takového *Alexander's Ragtime Band* v Americe. Antinacistický duch muzikálů se znelbil národně socialistické straně v sousedním Německu natolik, že německý velvyslanec v Praze se obrátil na československou vládu s požadavkem, aby divadlo zavřelo. Prezident T. G. Masaryk přirozeně neposlechl, ale když nacisti vtáhli do Prahy, museli všichni tři přátelé zachránit holé životy útekem. Odjeli do Spojených států, kde Ježek v roce 1942 zemřel; Voskovec s Werichem hráli na Broadwayu v Shakespeareově *Bouři*, a zejména měli populární pořady vysílané do Československa Hlasem Ameriky. Po válce se Voskovec vrátil do Prahy, ale po komunistickém puči ji zase v roce 1948 opustil. Až do konce života žil potom v Americe, kde se stal vážným, i když málo známým hercem na Broadwayu a v Hollywoodu. Werich se po válce rovněž vrátil domů, tam až do smrti vedl válku s komunistickým režimem a proměnil se v živoucí symbol toho, co je v české povaze nejlepší: vtipu a sarkasmu. Mezi mnoha jinými věcmi složil také, na prahu stáří, slova k písni, která je možná nejzdařilejším protitotalitním songem, jaký kdy kdo napsal, a jmenuje se *Hodné štěně*. V šedesátých letech ji nazpíval s orchestrem Karla Vlacha.

Jiný orchestr, který snad nikdy nehrál k tanci, byl krátce existující, ale významný *Orchestr Gramoklubu*, založený v roce 1935 Janem Šimou. Šimovy vzory byly totožné s Ježkovými — Ellington, Armstrong, Henderson, Casa Loma — ale protože jeho band nebyl součástí divadla a pouze koncertoval a nahrával desky, byl jejich repertoár mnohem homogennější. Swingovali sice poněkud váhavě a technická kvalita hráčů nebyla příliš velká, jenže jejich průměrný věk byl dvaadvacet let a většinou to byli amatéři. Šíma sám byl věci znalý člověk — v Paříži se např. přátelil se Stephanem Grappellym a miloval jeho *Quintet of the Hot Club de France* — a kromě něho pracoval s kapelou také teoretický mentor Emanuel Uggé, sečtělý aficionado typu Huguese Panassié. Sólistou jedné z mála nahrávek bandu, *Joe Turner Blues* od W. C. Handyho, byl první černošský zpěvák, který kdy v Praze nahrával, Joe Turner z Baltimoru (Šíma vybral skladbu

k nahrávání pro náhodnou shodu jmen). Turner byl dobrý jazzový pianista, ale před vystoupením v Praze nikdy s žádnou kapelou nezpíval. Byl to zřejmě velmi společenský člověk, uzavřel v Praze četná přátelství, zmizel krátce před příchodem arijců, a po letech nevděčně vzpomínal na *Orchestr Gramoklubu* jako na "nejhorší kapelu, s jakou jsem v životě hrál."¹⁰

Mnohem sofistikovanější a technicky lepší byl orchestr *Blue Music*: proměnil se vlastně ve školu budoucích českých swingových hvězd. Jeho *spiritus agens* byl skutečně geniální pianista Jiří Verberger, o němž John Hammond, při první poválečné návštěvě Prahy v roce 1947, prohlásil, že to bylo "největší jazzové překvapení", jaké v Praze zažil, a hodlal ho pozvat k účinkování v Americe, neboť ho považoval za schopného konkurovat nejlepším americkým jazzovým klavíristům.¹¹ Verbergerův hlavní vzor byl Fats Waller a mezi obdivovateli byl znám jako "bílý černoš z Prahy". Z ostatních vynikajících členů *Blue Music* je třeba jmenovat nejlepšího skladatele a aranžéra swingové éry Jiřího Traxlera, kapelníka Karla Slavíka, jenž hrál na bicí, a Alexe Vizváryho, obrovského tlustého houslistu cikánského původu, jenž současníkům připomínal Stephana Grappellyho. S kapelou vystupovali také dva vynikající vokalisté: už zmíněný Jan Rychlík a Duca Fischerová, jež se mohla vyvinout v hvězdu evropské úrovně, kdyby jejímu životu neudělali konec nacisti: byla to Židovka.

S orchestrem *Blue Music* také vstupujeme do období nacistické okupace: jak *Orchestr Gramoklubu*, tak Ježkova kapela skončily činnost před vpádem arijců. Jeden člen *Blue Music* založil vlastní big band krátce před rokem 1939, a tomuto orchestru bylo určeno stát se nejtrvalejším českým bandem, který existuje dodnes, ačkoli jeho zakladatel a bandleader před několika lety zemřel. Byl to tenorsaxofonista jménem Karel Vlach a na začátku roku 1939, těsně před německou invazí, natočil s kapelou píseň Kamila Běhounka s textem Karla

DUCA FISCHEROVÁ

INKA ZEMÁNKOVÁ

Kozla *Ráda zpívám hot*; nazpívala ji, tehdy mladičká, Inka Zemánková. Osud textu tohoto songu stal se předznamenáním trampot, které pod panstvím nacistů na jazzovou hudbu čekaly.

Abych užil starého židovského rčení: *Ráda zpívám hot* popisovala New York *wie sich es der kleine Moritz vorstellt*. Na procházce po Broadwayi slyší zpěvačka z dálky synkopovat harlemské bary, a tak spustí svou "hot" píseň.

Nacisti byli pevně rozhodnutí pročištit arijskou rasu — a podle průzkumu nařazeného Reinhardem Heydrichem byli Češi lepší ariji než sudetští Němci.¹² (Třebaže kritéria užitá pražským *Institut für Rassenforschung* neznám, řekl bych, že česká rasa byla prostě lépe živena než sudetoněmečtí horalové z Krkonoš a z Krušných hor.) Kromě pročišťování rasy, nacisti však rovněž zbavovali arijské jazyky všech cizích zmetků. Němci v říši museli přestat poslouchat rádio a oddávali se poslechu dlouhých Vůdcových řečí z *Rundfunku*; rovněž vyměnili automobily za *Kraftwagen*. Proto i slovo "hot" muselo na rozkaz cenzora zmizet z *Inčina* songu. Naneštěstí nenapadlo textaře žádné české jednoslabičné slovo, jež by znamenalo přibližně totéž co "hot", a tak je nahradil slovy "z not". Od té doby proto oznamovala Inka německému světu, že ráda zpívá podle parťesů.

Zmínka o orchestru Karla Vlacha se ovšem nemůže omezit jenom na tenhle anekdotický příběh. Kdežto vzory kapel, o nichž jsem se zmínil dříve — i mnoha jiných, na něž prostě v tomhle krátkém referátu není místo — byly rané nahrávky takových pionýrů swingu, jako byli Chick Webb, Bob Crosby, Andy Kirk, Count Basie nebo Jimmie Lunceford, Vlach zahájil kariéru zcela pod praporem Bennyho Goodmana a později přizpůsobil zvuk orchestru kapela Glenna Millera. Jeho kapela byla první vpravdě a plně profesionální swing band, prodchnutý duchem swingové muziky, hrající precizně, přesně a nakonec vsutku

virtuózně: podobně jako hudebníci Duka Ellingtona, i Vlachovi muzikanti většinou zůstali v kapele celý život. Jedna věc však odlišovala Vlacha od Ježka nebo Orchestru Gramoklubu: hrál zase k tanci, a dělal to rád. Konec konců, bylo to nefalšované dítě swingové éry.

Poslední důležitý — a vsutku velice důležitý — orchestr z doby okupace byla kapela Emila Ludvíka, která se na jazzové scéně objevila v lednu 1940. Třebaže Ludvíkovi hudebníci zůstali pohromadě jenom dva roky, jejich účinek na mladé posluchače — orchestr převážně koncertoval, nahrával desky a působil v rozhlase — lze srovnat s účinkem Bennyho Goodmana v Americe. Ludvík se stal nekorunovaným králem českého hot jazzu, jeho koncerty vyvolaly nový zájem

JAN RYCHLÍK

hudební kritiky o jazz, a v řadách jeho kapely působili nejlepší jazzmeni té doby, např. Jiří Verberger, basista a vibrafonista Jan Hammer, syn exulantů, zpěvák Václav Irmanov, německý trombonista Walter Paul a konečně Bedřich Weiss, z jehož pera vyšla většina aranžmá, jež orchestr hrál. Musel je dělat tajně, protože byl Žid. Byl to také vynikající instrumentalista: zprvu hrál na trubku, pak na klarinet a nakonec, v Terezíně, v Tereziánské symfonii pod taktovkou Karla Ančerla, i na hoboj. Weissova aranžmá předběhla v Čechách svou dobu, a když je člověk poslouchá dnes, zdá se téměř nepochopitelné, že dvaadvacetiletý mladík, odříznutý od Západu, mohl dát dohromady zvuk, který je tak překvapivě moderní. Ale Weiss byl zřejmě mimořádný muzikant. Pro zlo té doby je příznačné, že dva hudebníci Ludvíkova orchestru, kteří válku nepřežili, byli Weiss, jenž skončil život v Osvětimi, a Paul, jenž jako Němec musel narukovat a zahynul na východní frontě.

Jméno Bedřicha — nebo Fricka, jak ho znali přátelé, nebo Fritze, jak mu říkali němečtí kolegové — Weiss mě přivádí k nejménějším kapitole historie jazzu pod nacisty. Jednou z mnoha dobrých amatérských skupin v Brně,

UMSCHULUNGSKURS

v době, kdy v Praze dával dohromady svůj orchestr Emil Ludvík, bylo combo sestávající z bratří Paškusových, kytaristy a drummera, z klarinetisty Kolka a z trumpetisty a aranžéra Ericha Vogela. Kytarista Pavel Paškus zahynul o pár let později za povstání ve varšavském ghettu; Erich Vogel válku přežil a stal se kronikářem nejlegendárnějšího jazzbandu nacistické éry, *The Ghetto Swingers* z Terezína.

O tom, proč obě velké totalitní ideologie našeho století nemají rády jazz, bylo napsáno hodně mystických úvah. Obvykle se uvádí, že duch svobody, který z hudby dýchá, je anatemem všeho, co reprezentují obě ideologie. Já dávám přednost prozaičtějšímu vysvětlení. Komunisti jazz nenáviděli, protože je to americká hudba, a Amerika se lidem spojuje s kapitalismem a demokracií. Nacisti jazz nenáviděli z jiného důvodu: protože je to americká muzika a lidem se spojuje s kapitalismem a demokracií. Obě ideologie měly ještě dodatečné důvody: mnoho velkých jazzmanů swingového období byli Židi, kteří pro nacisty byli parazitická rasa, a tak pro nacisty, tak pro komunisty kosmopolitní účastníci celosvětového sionistického spiknutí. Navíc jazz stvořili černoši, které nacisti nepro-následovali jenom proto, že — až na jedince, jako např. jazzman George Scott ve Varšavě, syn černošského otce a polské matky¹³ — ve sféře jejich moci žádní nežili. Sovětským muzikologům způsobili však nejedno bolení hlavy, jak to vylíčil Fred Starr v knize *Red and Hot: The Fate of Jazz in the Soviet Union*.

Jak známo i velcí židovští skladatelé jako Felix Mendelssohn-Bartholdy byli za arijských zakázání a židovský míšenec Johann Strauss unikl zákazu jen proto, že se dr. Goebbels obával, aby snad potlačení vídeňského krále valčíků nepřipravilo nacisty o loajalitu rakouských vojáků; proto dal k ledu

křesťní listy Straussovy rodiny.¹⁴ Jazz jako takový zakázat nešlo, protože se nedá přesně definovat — je to, jak prohlásil Louis Armstrong, spíš jistý způsob, jak hrát, než jasně definovatelný hudební žánr. Nacisti tedy aspoň zakázali hrát jazz Židům. Brzo poté, co jim koncem roku 1939 nařídili odevzdat úřadům rádiové přijímače, následoval další rozkaz, možná ještě bolestnější než ztráta jediného spojení se světem za hranicemi rajchu: Židi museli úřadům odevzdat i všechny hudební nástroje. Než Erich Vogel odevzдал svou trubku gestapu, namočil písky do kyseliny sirové, aby "zneložně každému hrát vojenské marše na trubku, na niž se hrával jazz".¹⁵

Jenomže rozkaz nacisti brzo změnil a všichni Židi se museli dát zapsat do seznamu osob, které "budou z Německa emigrovat" — což byl samozřejmě trik: seznam ve skutečnosti sloužil "konečnému řešení" ve "spráchách" v Osvětimi. O vyhnání Židů z Německa nacisti už vůbec neuvažovali, jak to občas plánovali před válkou. Aby rozkaz vypadal věrohodněji, nařídili Židům rovněž, že musí zorganizovat *Umschulungskurse* — přeškolení kursy —, a aby věc byla zcela přesvědčivá, jmenovali Ericha Vogela vedoucím kursu jazzu. Výsledkem toho rozkazu byl big band *Kille Dillers*. Etymologie názvu je zajímavá: ve starém americkém jazzovém časopise našel Vogel výraz "killer diller" (frajer, báječný fešák apod.) a protože se mu slova líbila, aniž rozuměl jejich smyslu, poněkud pozměnil první termín na "kille", výraz pro židovskou komunitu (z hebrejského *kehilah*) a druhé slovo ponechal beze změny. Jazz, jaký ta skupina hrála, byl podle Vogela pozoruhodný — vezmou-li se v úvahu okolnosti. Většina hudebníků se k bandu přidala jenom ze zoufalé naděje, že nové "povolání" jim pomůže zůstat naživu. Byli to většinou hráči na strunné nástroje, prošli klasickou

školou, a museli se obratem ruky přeskolit na trumpetisty, trombonisty a saxofonisty, aby si udrželi "místa".

Kille Dillers zanikli v březnu 1942, kdy většina obdržela obávané předvolání k transportu. Erich Vogel se dostal do Terezína, "modelového" evropského ghetta. Tam se seznámil s Frickem Weisse, jenž patřil k těm několika málo vězňům, jimž se — s pomocí českých četníků — podařilo do ghetta propašovat hudební nástroje. Ze začátku hráli tajně — opět pod ochranným křídlem českých četníků — ale asi po roce došlo k změně. Esesáci očekávali návštěvu komise Červeného kříže, a tak vydali rozkaz o *Stadtverschönerung* (zkrášlení města). Byla otevřena kavárna, vystavěn hudební pavilón, zřízeny skupiny pro pěstování klasické hudby, "v nichž se soustředila smetánka židovských muzikantů z celé Evropy".¹⁶ Obyvatelům ghetta přidělovali vstupenky, opravňující k dvouhodinovému pobytu v kavárně a k jednomu šálku náhražkové kávy. Vznikly kluby kopané a lidé museli povinně chodit na korzo, k čemuž vyfasovali slušné šaty. V kavárně vyhrával jazz.

První skupina byl kvintet Fricka Weisse; Fricek jej řídil a hrál na klarinet. Za nějaký čas kapelu zreorganizovali na dixieland, opět s Frickem jako s bandleaderem, a nazvali jej *The Ghetto Swingers*. V roce 1944 přišel do Terezína Martin Roman, jenž hrával na klavír s proslulým německým orchestrem Mareka Webera a který, protože ho odtransportovali do ghetta pozdě, měl příležitost sledovat nejnovější vývojové proudy jazzu. Pod jeho vedením se *The Ghetto Swingers* rozšířili na velký band o patnácti lidech a obsazení se změnilo z čistě českého na mezinárodní: byli v něm Žid z Dánska, z Holandska a z Německa, jako Roman sám, nebo drummer Koko Schumann. Pokud se mi podařilo zjistit, jediní členové bandu, kteří válku přežili, byli Schumann (nyní žije v Berlíně), kytarista Franz Goldschmitt, který si po válce změnil jméno na František Horský a dnes žije v Kanadě, a Erich Vogel, jenž se po válce usadil ve Spojených státech.

Podle Vogela kapela swingovala "většinou ve stylu Bennyho Goodman",¹⁷ což byl taky styl, jímž Fricek Weiss hrál na klarinet. Když se kapelníkem stal Roman, Weiss se pod jeho vedením vypracoval ve skutečného virtuóza a "zmodernizoval své podání".¹⁸ Band byl přirozeně pouze součástí Potěmkinovy vesnice, kterou 23. června 1944 navštívila komise Červeného kříže, sestávající ze dvou Dánů a jednoho Švýcara. Charakter té potěmkinády vystihuje nejlépe epizoda, kterou Vogel uvádí: u příležitosti inspekce vyfasovaly podvyživené terezínské děti chlebičky se sardinkami, které rozdával sám Lager-

kommandant Rahm, a děti se musely nahlas ohrazovat: "Onkel Rahm, schon wieder Sardinien?" ("Strýčku Rahme, už zase sardinky?")

Příběh *Ghetto Swingers* skončil 28. září 1944, kdy většinu muzikantů zařadili do transportu do Osvětimi. Poslední svědectví o Bedřichu Weissovi se objevuje ve vzpomínce jiného terezinského vězně F. R. Krause: *Friccek, náš jazzový dirigent, stojí na platáku, na káře uprostřed obrovského větrného dvora Sudetských kasáren v Terezíně. Stojí uprostřed svých "Ghetto Swingers" — krásný, štíhlý chlapec s kostěnými brýlemi — a hraje na klarinet. Řadí se tmavý, hustý zástup transportantů "na východ". Šikují se chvějící se zástupy smutných a Friccek jim hraje na rozloučenou "Rhapsody in Blue".¹⁹*

Hrál na rozloučenou také se životem. O několik dní později dorazili *The Ghetto Swingers* do Osvětimi a stanuli před dr. Mengelem. Ten se na každého nově příchozího podíval a ukázal buď napravo — to znamenalo život, aspoň na několik týdnů — nebo nalevo, což značilo plynovou komoru. Nově příchozí to však nevěděli, a tak když Mengele poslal Fricka Weisse napravo a jeho starého a nemocného otce nalevo, Friccek předstoupil před Mengeleho a zdvořile ho požádal o svolení, aby mohl jít s otcem. Mengele se ušklíbl a řekl: "Wie sie wünschen." ("Jak si přejete.") Půl hodiny nato byl největší český klarinetista a aranžér swingové éry mrtev.²⁰

Erica Vogela a ostatní členy *The Ghetto Swingers* čekal poněkud lepší osud. Poslali je napravo a za nějakou dobu jim rozkázali dát znova dohromady band, který pak vyhrával esesákům. Tou dobou se už fronty rozpadaly a naděje na vítězství zmizely: SS tedy opustily starou ideologickou ortodoxii — stejně jako zle pošramocené *Waffen-SS* opustily rasovou čistotu a přijaly do svých řad dokonce i semitské Araby SS divize *Handschar* — a používaly Židy, jimž bylo ještě nedávno zakázáno oddávat se hudbě, aby jim pomohli zapomenout na blízkou budoucnost. Bestialita však tyhle rytíře "Nové Evropy" neopustila ani při *Götterdämmerung*. "Před vámi jsme tu měli báječnou cikánskou kapelu," řekli *The Ghetto Swingers* po prvním koncertě pro *Schutz Staffel*. "Ta vydržela šest neděl — pak prolitli komínem. Vy jí prolitnete za čtyři neděle."²¹ Skutečně ukázkový příklad nacistické hudební kritiky. Kritikové přitom neměli tušení, že skladba, která se jim líbila nejvíc, byl *Tiger Rag*.

The Ghetto Swingers však komínem neproletěli, nýbrž — jak se blížila fronta a nacisti zoufale potřebovali dělníky — převezli je do Sachsenhausenu, kde se velitel tábora pamatoval na Romana z doby, kdy hrál s kapelou Mareka Webera, a přidělil tedy jeho hudebníky na lehčí práci.

Nakonec však je rozehnali po všech koutech toho, co zbývalo z Říše. Vogela zachránili, po mnoha dobrodružstvích, Američani, když se schoval ve vesnici Petzenhausen. Tentokrát se to v americké armádě hemžilo swingovými fanoušky a Vogel se stal senzací jednotky, jež ho osvobodila. Podrobili ho testu se zavázanýma očima a on dokázal správně uhodnout většinu kapel a zpěváků, které mu přehrávali z desek. V roce 1948 pak emigroval do USA.

Terezín a Osvětim zřejmě nebyly jedině koncentráky, kde existovaly swingbandy. Jeden působil v Mauthausenu a byl to značně mezinárodní soubor: většina muzikantů byli Češi a Francouzi, ale hrálo v něm také několik Holanďanů, Belgičanů a jeden Dán, jeden Němec a jeden Rus — mezinárodní bratrstvo ztracených. Proč jej táboroví velitelé povolili, vysvětluje člen toho orchestru, Jiří Žák, charakteristickou vlastností esesáckých strážných. Byli totiž perverzním způsobem na "svůj" lágr hrdí a kolegům z jiných podobných institucí se chlubil jeho "specialitami". Mauthausenský band, píše Žák, byl patrně jedním z prvních evropských jazzorchestrů, který hrál *In the Mood* Glena Millera.²² Na ubikacích byla schována rádia, takže vězni mohli poslouchat *American Broadcasting Station in Europe*, proslulou ABSE, založenou po invazi do Francie, pro niž jsme i my v protektorátě horovali. Krom toho neustálý přísun dopravy z okupované západní Evropy dopravoval do lágru noty.

Vraťme se do méně hrůzostrašných území scvrkávajícího se *Reichsgebietu*, do protektorátu Čechy a Morava. Často se mě lidé ptají, zda se jazz hrál na protest proti Němcům, protože lidé věděli, že Němci jazz nenávidí. Předně: jazz nenáviděli jenom nacisti — přesně řečeno, jenom ta nejhorší sorta ideologicky kovaných členů strany. Německý *Volk* se buď o jazz nezajímal, nebo jej měl docela rád a mnozí Němci, zejména z mladší generace, jazz milovali stejně jako my. Dodnes vzpomínám na německé vojáky ve *Feldgrau*, dychtivě naslouchající zkoušejícímu náchodskému big bandu Miloslava Zachovala v restauraci Port Arthur. Zadruhé: jako všude na světě, i v Čechách a na Moravě se jazz hrál proto, že je to prostě krásná hudba. Nabyl charakteru vášnivě víry, protestu nebo spíše provokace teprve tehdy, když nacistické ouřady daly najevo, že se jim nezamlouvá.

Jak jsem řekl, nebyli nikdy s to jazz zakázat, protože se jim nepodařilo vypracovat kritéria, jež by pro takový zákaz posloužila jako srozumitelné vodítko. Sem tam se nějaký *Gauleiter* pokusil jazz regulovat. Jeden takový pokus jsem parafrázoval v Desateru v povídce *Eine kleine Jazzmusik*²³ a citoval jsem je v eseji *Red Music* v kni-

ze *Dvě legendy*²⁴. K nějakému všeobjímajícímu zákazu tedy nikdy nedošlo, ale samozřejmě, docházelo k četným intervencím, hlavně místních nacistických fanatiků. Nejznámější taková intervence je zatčení a uvěznění vynikajícího kytaristy Gustava Vicherka v koncentračním táboře u Wiener Neustadt. Popravdě řečeno, Vicherek byl pěkný *enfant terrible*: specializoval se na scatové zpívání ve stylu Louise Armstronga a Fatse Wallera, a kdykoli odložil kytaru a povstal, aby zazpíval scat, podtrhl tuto hudební excentričnost tím, že si do oka zasadil *echt* prušácký monokl a počal se kroutit asi jako o mnoho let později Elvis, zvaný "pelvis". To už bylo trochu moc pro jakéhosi pravověrného nacistu ve Zlíně, takže Vicherek, s monoklem pořád pevně vězícím v oku, odvedli z pódia rovnou do basy a pak jej obžalovali z "prznění hudební kultury".²⁵ Naštěstí válku přežil. Jiné podobné jazzové kvítka, vynikající zpěvačka *Blue Music* Milada Pilátová, byla vypovězena ze Zlína pro "prostituci".

Muzika jako taková však nikdy zakázána nebyla. Platil zákaz — protože to se definovat dalo — hrát americké skladby. Ale ani tenhle zákaz nebyl příliš účinný. Místní nacističtí dohlážitelé na kulturu nikdy neprosluli přílišnými hudebními vědomostmi, takže stačilo změnit anglický titul v něco nevinně českého nebo německého — např. zase *Tiger Rag* na *Splánil se nám býk* — a přeložit to pro cenzory, poněkud prkenně jako *Unser Stier wurde aufgeschuft* — a připsat autorství fiktivnímu nebo — s jeho souhlasem — i skutečnému českému skladateli. V Čechách byl nejslavnějším fiktivním skladatelem Jiří Patočka, a mnohý americký hit se na koncertech ohlašoval jako dílo Jiřího Traxlera, Kamila Běhounka nebo Emila Ludvíka.

Některé nacistické zakazy měly na muziku vliv dokonce blahodrný. Když po stalingradském debaklu zakázali tancovat, jazz se mohl předvádět pouze na koncertním pódium. Mnozí aficionados, kteří až dotud naslouchali hudbě pouze jedním uchem a soustřeďovali se spíš na hmatání po dívkách na tanečním parketu, najednou byli přinuceni zapřáhnout obě uši. To zase nutilo kapely dávat větší pozor na to, co hrají a jak to hrají. Nechuť nacistů — a nejenom nacistů — k novým a provokativním zvukům vedla nakonec k spontánnímu vytvoření zvláštního typu jazzu, který — když se později komunisti pokusili nacpat jazz do stejného kadlubu — vymřel. K pochopení tohoto jevu je nutné znát českou lidovou píseň.

Proti jazzu totiž nebyli jenom nacisti: tradiční česká popmuzika — lidová hudba — byly valčíky a polky. Lidem, vyrostlým na těchto melodických, ale prostinkých písničkách trvalo dlouho, než si zvykli na jazz, nebo jej dokonce

akceptovali. Proto i mnozí Češi jazz zatracovali, a to z důvodů někdy estetických (nesnesitelně hlučná, bláznivá muzika), někdy ideologických (cizácká muzika, příčící se našemu hudebnímu vkusu). Pozici těchto, řekněme, popfolkoristů posílil sovinistický patriotismus, jenž byl přirozeným následkem traumat Mnichova a nacistické okupace. Jazykoví puristé se znova objevili na scéně a pokoušeli se nahradit cizí slova českými neologismy; měli přitom mnohem menší úspěch než jejich němečtí kolegové. Kdežto zmíněný *Kraftwagen* nebo později *Fernsehen* přešly přirozeně do německého slovníku, "ježdík" pro "automobil" nebo (snad nikoli vážně míněno) "poprdáč" pro "motocykl" se staly součástí toliko vtipů. Etymologicky byl "ježdík" možná O.K. — odvodili jej od slova "jezdit" — jenže ono to připomínalo taky slovo "jezek". A když jsme u toho: podobná vlna odcizáčení v šedesátých letech ztroskotala zejména na slově "jazz". Nový pravopis — džez — se nikdy neuchytil, protože ortograficky připomíná "džez" a s ním spojené asociace: a abych byl přesný, taky proto, že to nenavrhli zcela bezmocní jazykoví puristé, co kdysi chtěli zavést "ježdík", ale jelikož to bylo nařízeno mocným komunistickým establišmentem.

Popfolkoristé se pokoušeli vnutit swingové generaci polku a vůbec — tehdy už prakticky vymřelou — českou lidovou muziku. Jazzmeni reagovali tím, že rychle stvořili řadu swingových skladeb, které popfolkoristům musely znít ještě strašlivěji než *Tiger Rag* nebo *St. Louis Blues*. Jednou z prvních bylo orchestrální aranžmá písně *Krásný vzhled je na ten boží svět*, která se dala zeswingovat stejně snadno jako některé fugy Johanna Sebastiana Bacha. Jiná písnička, interpretovaná Miladou Pilátovou a později, po debaklu ve Zlíně, Zdenou Vincíkovou, byla skladba Kamila Běhounka s textem Karla Kozla *Hrály dudy*:

*Hrály dudy u pobudy
a všem to bylo vhod.
V celém světě tancovali
podle našich not.
Polku tančil král i chudý,
my dnes máme jiný vkus.
Dneska dudy hrají vsudy
nový swing i blues.*

Takových písní, založených na variacích starých lidových písniček, byla celá řada, a obvykle je vybavili novými, převážně provokativními texty.

To byla, myslím, specificky česká provokace. Jiná provokace, ve stylu vyznání víry, jaké se najdou i mezi americkými songy té doby, ale jaká pod nacisty přirozeně nabyla charakteru dráždění býka, byly různé ódy na jazz a na jeho divoký rytmus. Třeba: *Jazz je dnes život můj, touha má, můj sen.*

*Chci jej slyšet stůj co stůj
třeba celý den . . .*

Nebo:

*Srdce v synkopách buší,
tančit musím duši dál,
moje tělo i duši
rytmus swingu jak ďábel si vzal . . .*

Anebo:

*Kdybych žila sto let,
slovo nevezmu zpět.
Já bloudím v rytmu melodie,
se mnou zpívá celý svět . . .*

A konečně:

*Jsem dívka v rytmu zrozená,
i v noci se mi o něm zdá.
ve spánku často zamumlám:
(a tady zpěvačka přešla na scat).*

Někteří polkaři se drželi svých polek, jiní však přijali jazz, ale odmítli swing. Zatvzrle napodobovali rané české nahrávky z dob před příchodem swingu, kdy se synkopy hrály tradičním "klasickým" způsobem, bez napětí vytvořeného překrývajícími se časovými rovinnami. Jinými slovy: pro ně nebyl jazz "způsobem, jak hrát muziku", ale hraním synkopických skladeb tak "trhaně", jak jen to šlo, přičemž pouze vyměnili polkový klarinet za altku. Swingaři jim brzo začali posměšně říkat "sokolové", neboť jejich staromódní pojetí připomínalo tradiční sokolskou kutálku. "Sokolové" na posměch odpovídali stylově. Většinou to byli hoši z Balíkova, a tak se stávalo, že se protřpěli koncertem nějakého amatérského swingbandu, aby nakonec napadli swingaře ohryzky a shnílými vejci. Občas se vyzívali i prokopnutím velkého bubnu.

Což mě přivádí k amatérským kapelám válečného období. Bylo jich mnoho — země se jimi doslova hýbala, jako se později, pod jinou diktaurou, hýbala rockovými skupinami. Některé měly téměř profesionální úroveň, ale zatím bohužel nikdo nenapsal jejich historii. I tak vynikající kniha jako *Československý jazz* od Ivana Poledňáka a Lubomíra Dorůžky, skvěle detailní historie jazzové muziky v naší vlasti, zmiňuje se pouze o několika málo amatérských bandedech, a to pouze okrajově. Jejich *aurea aetas* vyvrcholila *Prvním festivalem amatérských swingových orchestrů* v pražské Lucerně ve dnech 17. a 24. dubna 1944. Ty dva večery vystoupilo dvacet kapel, šest z Prahy, zbytek z větších měst jako Prostějov, Plzeň, Hradec Králové, Náchod, Nymburk atd., ale i z vesnic jako Mochov, Dubeč nebo Čakovice. Organizátoři se obávali, že úroveň bude příšerná. K jejich překvapení, vesničtí mládenci swingovali jako čerti a většinou hráli stejně dobře, v několika případech i líp, než bandy z hlavního města. S pýchou musím poznamenat, že kapela z mého rodného města Náchoda, *Orchestr Miloslava Zachovala*, se stala jedním ze tří vítězů. Bohužel musím také uvést, že kapela, s kterou jsem občas hrával i já, *Red Music*, se do Prahy vůbec nekvalifi-

kovala. Ale já tam byl, i když jen v obe-
censtvu.

A protože jsem se zmínil o Lubomíru Dorůžkovi, chci skončit krátkou poznámkou o jednom aspektu jazzového života v protektorátě Böhmen und Mähren, který patří k nejdůležitějším: o ilegálním jazzovém časopise O.K., což není zkratka slov "ól korekt", ale názvu *Okružní korespondence*. Dorůžka jej začal vydávat v roce 1943, kdy si vyměňoval dlouhé dopisy s horníkem Miloušem Vejvodou, v nichž si sdělovali novinky o českých jazzových nahrávkách a o amerických kapelách a jejich muzice. Někteří aficionadové si ty dopisy přečetli a navrhli, že začínající znalci by se o své vědomosti měli podělit s více lidmi. A tak dopisy opisovali na stroji, s co největším počtem průklepů, které se pak posílaly kurýry — často to byly krystýnky na kolech — do hlavních swingových center v protektorátě. Byl to vlastně jeden z prvních českých samizdatů. Za čas se o původním dvěma "redaktorům" přidali další: Luboš Vorel a kytarista slavného poválečného orchestru *Pražský dixieland* Ludvík "Louis" Šváb (vnuk prvního českého filmového herce Švába-Malostranského). Účastníci zmíněného *Prvního festivalu amatérských swingových orchestrů* dodali redaktorům obsáhlý adresář, redaktori si opatřili cyklostyl — tehdy zakázané zařízení — a začali svůj malý časopis rozmnožovat. Když se o jejich činnosti dozvědělo gestapo, odstěhovali cyklostyl do vesničky Solnice v Orlických horách, jenom pár kilometrů od mé rodné jazzové metropole Náchoda, a časopis pak expedovali odtamtud. Číslo obvykle naplnila 14 stránek hustě psaných na stroji, články postupně pokrývaly širší a širší tématická pole, a nakonec časopis tiskl i návody jak aranžovat pro big band z pera nezapomenutelného Jana Rychlíka. *Okružní korespondence* vycházela i po válce, až do 20. února 1946, kdy byla nahrazena tištěným časopisem: nejdřív bulletinem Gramoklubu a potom, v roce 1947, prvním českým tištěným jazzovým žurnálem *Jazz*, jehož redaktory byli Lubomír Dorůžka a jazzový misionář Emanuel Uggé (šéfredaktor). Půl druhého roku na to, v prosinci 1948, noví totalitní vládcí české země *Jazz* zakázali.

Začala nová kapitola útlaku, šikan, zákazů naší milované hudby. Ale to by byl námět na jinou přednášku.

Autorův překlad anglického originálu přednášky, proslouvené v rámci panelu Jazz in Society and Politics: Europe 1918-1945, konaného jako součást Stého výročního zasedání American Historical Association ve Washingtonu, D.C. ve dnech 27.-30. prosince 1987.

FRICEK WEISS

Poznámky:

1. Lubomír Dorůžka — Ivan Poledňák, *Československý jazz* (Editio Supraphon, Praha, Bratislava, 1967), str. 52.
2. Lubomír Dorůžka, *Karel Vacek* (Editio Supraphon, Praha, 1979), str. 76.
3. *Ibid.*, str. 76.
4. Gustav Janouch, "Magie jazzu", citováno v díle Josef Kotek, *Kronika české synkopy* (Editio Supraphon, Praha, 1975), str. 55.
5. *Ibid.*, str. 68.
6. Dorůžka, *Karel Vacek*, str. 75.
7. Dorůžka-Poledňák, *Československý jazz*, str. 56.
8. Dorůžka, *Karel Vacek*, str. 75.
9. Dorůžka-Poledňák, *Československý jazz*, str. 53.
10. Johnny Simmen, "Joe Turner" (*Storyville* 123, February-March 1986, str. 100-110).
11. Josef Kotek, text na obálce LP desky *Jazzové klávesy Jiřího Verbergera* (Supraphon, Praha, 1982).
12. Günther Deschner, *Reinhard Heydrich* (Stein and Day, New York, 1981), str. 233.
13. Mike Zwerin, *Le Tristesse de Saint Louis: Swing Under The Nazis* (Quartet Books, London, Melbourne, New York, 1985), str. 63.
14. Adolf F. V. Karlovský, "The Aryanzed King of Waltzes" (*The Augustan*, Book 6, Torrance, CA, 1985), str. 63.
15. Eric Vogel, "Jazz in a Nazi Concentration Camp" (*Down Beat*, Vol. 28, 21 December 1961), str. 22.
16. *Ibid.*, str. 16.
17. *Ibid.*, str. 17.
18. Eric Vogel — B. Marek, "Za Bedřichem Weisssem", (*Jazz*, ročník 1, č. 1), str. 3.
19. Ludmila Vrkočová, *Hudba terezínské ghetto* (Jazzová sekce, Praha, 1981), str. 29.
20. Vogel-Marek, "Za Bedřichem Weisssem", str. 15.
21. Eric Vogel, "Jazz in a Nazi Concentration Camp" (*Down Beat*, Vol. 29, 4 January 1962), str. 41.
22. Jiří Žák, "Jazz za ostnatým drátem" (*Jazz a taneční hudba*, Státní hudební vydavatelství, Praha, 1963), str. 33.
23. Josef Škvorecký, "Eine kleine Jazzmusik", v antologii *White Stones and Fir Trees* (Farleigh Dickinson University Press, 1977).
24. Josef Škvorecký, "Red Music", v *Dvě lelandy* (Sixty-Eight Publishers, Corp., Toronto, 1985).
25. Lubomír Dorůžka, *Karel Vacek*, str. 107.
26. Lubomír Dorůžka — Zbyněk Mácha, *Od folkloru k Semaforu* (Státní hudební vydavatelství, Praha, 1964), str. 70-71.
27. Spolu s šéfredaktorem Titzlem a ostatními členy redakční rady časopisu *Melodie* byl Dorůžka, v rámci honu na rockové čarodějnice v letech 1982-83, z *Melodie* vyhozen.

Dokumenty

Pronásledování vlastenci

Jožka Pejskar: Pronásledování vlastenci (Persekuce čs. národních socialistů; vydalo Ústředí čs. strany národně sociální v exilu, 1987).

Po únoru 1948 byli v Československu zavíráni a souzeni lidé, kteří neměli často ani potuchy, proč jsou zavíráni. Shora přišel prostě příkaz zatknout a vyslýchat. Obvinění byla vymyšlena.

Jak se vyslýchalo? V ojedinělých případech bez přímého fyzického násilí. Nějaká facka se ani za fyzické násilí nepovažovala. Jak takový výslech probíhal? Vyšetřovaný byl zavřen v absolutní temnotě, v betonovém sklepě. Tam měl být fyzicky zlomen. Ve sklepě se konal i výslech. Trval od pondělí do soboty, nepřetržitě, bez jídla, bez pití, bez spaní. Vyslýchájí se střídali. Nejdřív vyslýchaný stál, pak seděl, když už stát nemohl a nakonec, když už ani sedět nemohl, ležel na zemi.

Většinou se ale při výsleších používalo fyzického násilí. Příklad výsledkových metod 3. stupně z ruzyňské věznice: Začínalo se mučením elektrickým proudem, liseň na prsty, zuby, nohy, hlavu. Většinou byl obžalovaný tlčen do žaludku, obuškem do hlavy, kopán do citlivých částí těla a přímo sadisticky tyrán bitím do přirození. Pálení cigaretou či rozpálenými jehlami a tyčemi. Trhání nehtů, bití mokrymi hadry přes ledviny, výprask ve tmě, gumové obušky, dráty na čelo, kroucení prstů, spoutání přes den okovy a řetězy k nohám.

Celkem byly čtyři stupně výslecho- vých metod. Vyšetřovaný nevydržel obvykle výslech déle než 5 dní. Pak doznal a podepsal vše, co po něm vyšetřovatelé požadovali.

To je jen malá ukázka výsle- chů z třetí, nejobsáhlejší části knihy, která jedná o komunistické perzekuci v letech 1948-1967. V ní se čtenář dozví také o táborech nucených prací (TNP), které byly zřizovány od r. 1948 a které ve skutečnosti byly koncentračními tábory. Do těch byli odvlékáni komunistickému režimu nepohodlní lidé bez soudních rozsudků, třeba jen na pouhé udání komunistických donašečů. Na podzim 1948 bylo do nich zavlečeno na 40.000 živnostníků. V polovině roku 1951 bylo v nich a v internačních kláštřích a ve věznicích na 220.000 politických vězňů! Příklad TNP: Tábor Vykmánov na Jáchymovsku: kol dokola dvě stěny ostnatých drátů, čtyři tatarské věže, na bráně do tábora bylo napsáno "Čest práci" místo nápisu "Arbeit macht frei" (Práce osvobozuje), který

býval v nacistických koncentračních táborech. Uvnitř tábora baráky a Apelplatz.

Knihy seznamuje s případy, které starší čtenáři ještě pamatují: Proces s Miloslavem Chočem, kterého Státní bezpečnost podezírala z vraždy majora G. Schramma. Ta vražda měla být pomstou za zavraždění ministra zahraničí Jana Masaryka. Z dalších známých případů je tam poprava generála Heliodora Píky, vyličení osudu dr. Prokopa Drtiny, proces s dr. Miladou Horákovou aj. Čtenář se dočte též o osudu hlasatele českého rozhlasu z doby pražského povstání v květnu 1945, Zdeňka Mančala.

Autor knihy dokumentuje ale stovky dalších případů perzekuce, o kterých se psalo po roce 1948, nebo které vyšly najevo až v roce 1968 v období Pražského jara, při rehabilitačních procesech. Z líčení všech těch případů pozná čtenář dokonale prakticky používané Státní bezpečností a soudnictvím v oné době od r. 1948 do r. 1967 a ohromný rozsah činnosti těch orgánů. Na 126 lidí bylo komunistickým režimem odsouzeno k smrti a popraveno. Statisíce lidí bylo odsouzeno do vězení nebo k práci v TNP. Procesy se odehrávaly podle přesně vypracovaných scénářů. Obžalovaní byli donuceni naučit se výpovědi na předem připravené otázky soudců a prokurátorů tak, jak si to přáli hlavní režiséři a jejich asistenti. Vše šlo podle stalinské a beriovské školy.

V první části knihy se popisuje perzekuce za Rakouska-Uherska v letech 1897-1918. Tam se uvádí, jak rakouské úřady reagovaly na protesty proti sociálnímu útlaku dělníků a drobných lidí, na požadavky o povznesení českého národa a na úsilí hledat zajištění lepší existence českého národa mimo rámec rakousko-uherské říše. Uvádí se případ redaktora Karla Půlpána, redaktora Josefa Kotka a mnohých dalších, kteří položili svůj život v boji proti rakouskému útlaku. Antimilitaristickou propagandu a požadavky za lepší osud českého národa kvalifikovaly rakouské úřady za velezradu a trestaly dlouholetým žalářem anebo smrtí na popravisti.

Druhá část knihy jedná o perzekuci za 2. světové války. Líčí začátky čs. domácího odboje, jeho úkoly a činnost. Zvláštní kapitola je věnována senátorce Františce Plamínkové popravené nacisty za heydrichiády v r. 1942, bankéři Františku Haškovi, rovněž popravenému za heydrichiády, a zejména pak činnosti prof. dr. Vladimíra Krajiny, jeho zatčení gestapem a věznění. Krajina odbojově, zpravodajská organizace odeslala do Londýna v prvních letech války přes dvacet tisíc telegramů. V nich byly

např. zprávy o německém plánu invaze do Anglie, o plánu obsadit Balkán a později o plánu napadnout Sovětský svaz. Další kapitoly jsou věnovány dr. Petru Zenklovi, skupině čs. parašutistů vedené Antonínem Bartošem aj.

Poslední, čtvrtá část knihy jedná o historii tiskárny a nakladatelství Melantrich, o jeho založení, rozkvětu a pádu. O Melantrichu jako ohnisku odboje za 2. světové války a pak o jeho osudu po roce 1948.

Sepsáním knihy "Pronásledování vlastenci" vykořákal Jožka Pejskar úžasnou dokumentační práci. Jeho zásluhou nebude zapomenuto obětí, které přinesly tisíce ba statisíce našich lidí v boji za lepší budoucnost našich národů, a nebude zapomenuto těch hrůzných činů, kterých se dopustili nepřátelé našich národů a komunisté.

M. Vlasák

Knihu lze objednat na adrese:

J. Pejskar,
330 North Stage Coach Lane,
Fallsbrook, CA 92028, USA
Knihy stojí \$US 12.50

Satelitní televize do Československa

Po čtyřletých neúspěšných startech byl konečně vypuštěn evropský satelit Ariane Evropské satelitní agentury. Tím byl také umožněn začátek provozu evropských satelitních televizních stanic. Mezi nimi i TELSTAR, která bude vysílat z Basileje ve Švýcarsku a která bude zachytitelná na celém území Československa. Je naděje, že by TELSTAR mohl myslet i na čs. televizní diváky, protože do programového ústředí byl přizván známý televizní autor Vladimír Škutina. TELSTAR začne vysílat od července 1989.

(Podle agenturní zprávy DPA)

A. J. BARTŮNĚK

- JVC
- PIONEER
- HITACHI
- SANSUI

Colour TV — HI-FI
Sales and service

144 Kennedy Rd. S., Brampton,
Ont. L6W 3G4 (416) 453-8832

Dobré zboží, dobrá cena
volej Tonda, říká žena
JVC HITACHI PIONEER má
radou a opravou pomáhá!

PEEL
AUTO
RADIO

PEEL
TV
HI-FI

Tisková informace K-231

Rok 1988 je dvacátým výročím okupace naší vlasti armádami varšavského paktu, dvacátým výročím vzniku K-231 v Praze na Žofíně, pro mnohé z nás také dvacátým výročím nuceného opuštění našeho domova. Je také čtyřicátým výročím uchvácení moci rudým terorem, čtyřicátým výročím nastolení diktatury násilí, lži a podvodu.

My, bývalí političtí vězni, chceme v tomto roce 1988 vztyčit první památník obětem komunistické hrůzovlády a teroru v Československu, němejšví svědka smrti všech, kteří obětovali své životy za svobodu a demokracii. Nejen my, bývalí političtí vězni, ale celá československá veřejnost, ať již v exilu či doma, nesmíme zapomenout na stovky popravených, ubitých při výslechu či brutálně zavražděných bez soudů. Neměli bychom zapomenout těchto hrdinů našeho věku a pamatovat, že obětovali své životy za nás všechny.

Klub K-231 si vzal za úkol tuto myšlenku uskutečnit.

Pokud snad nejste informováni o tom, co K-231 znamená, tedy jen stručně vysvětlíme. V roce 1948 byl vydán zákon na ochranu lidové demokratické republiky známý pod číslem paragrafu 231/48 Sb., podle něhož v následujících letech zločinná justice vraždila ve jménu třídní spravedlnosti své odpůrce. V době Pražského jara pak vznikla v Praze na Žofíně organizace K-231, která sloužila většinu bývalých politických vězňů. Jejím heslem bylo "Aby se to již nikdy neopakovalo".

Zde v Torontě vznikl Klub K-231 v létě roku 1985 a za krátkou dobu se vyvinul ve velmi silnou organizaci, která zastupuje mnohé bývalé politické vězně nejen v Kanadě, ale i USA a Evropě. V práci Klubu je zapojen "Kruh přátel K-231", ve kterém jsou naši přátelé, kteří měli to štěstí, že se nestali v kriminálech našimi bratry a sestrami. Náplní Klubu je připomínat veřejnosti, že bezpráví z let padesátých trvá. Peněžně podporujeme naše staré a nemocné bývalé spoluvězně doma, se světem jsme spojeni vlastním časopisem K-231, vydávaným každý druhý měsíc. Peníze na podporu a vydávání časopisu získáváme jednak z darů našich přátel, jednak pořádáním různých akcí společně s Kruhem přátel K-231.

Prozatímní plán památníku je velmi prostý, nepravidelný přírodní mramorový či žulový kámen se dvěma opracovanými plochami pro krátký český a anglický text. Památník bude se svolením Masaryk Memorial Institutu umístěn v prostorách Masaryktownu (Toronto, Kanada), národním středisku Čechů, Slováků a Podkarpatských Rusínů.

Tato myšlenka se ovšem nedá uskutečnit bez spolupráce a účasti široké exilové veřejnosti.

Potřebujeme vaši pomoc nejen finanční. Rádi bychom slyšeli vaše názory, rádi bychom přijali vaše návrhy (např. na znění krátkého nápisu na památníku). Času je opravdu málo, proto prosíme o váš příspěvek v co nejkratší době. Jména všech dárců a výše příspěvků budou pravidelně uveřejňovány v časopise K-231 a jiném exilovém a krajanském tisku. Dary těch, kteří si nepřejí být jmenováni, budou označovány pouze iniciálami.

Korespondenci adresujte a vaše šeky laskavě vyplňte na:

Monument
P.O. Box 2323, Postal Station B
Scarborough, Ont.
M1N 2E9, Canada

Výbor pro vybudování
památníku

Československé sdružení v Kanadě vyhláší

VÝTVARNOU SOUTĚŽ

na námět

"Pohlednice k 20. výročí
okupace Československa
v roce 1968"

Kdo se může soutěže zúčastnit: každý výtvarník čs. původu žijící v exilu či výtvarník žijící v Československu, který nemůže své práce vystavovat či publikovat.

Technika: jakákoli, vhodná k reprodukci na pohlednici (kresba, litografie, koláž, lept, perokresba atd.), černobílá či barevná.

Velikost výtvarného návrhu: standardní US formát, tj. 24x30 inchů, což zhruba odpovídá rozměru 60x75 cm. Pohlednice bude vytištěna ve velikosti 8x5 inchů.

Způsob dodání výtvarné porotě: osobně nebo poštou na adresu: Československé sdružení v Kanadě (Czechoslovak Association of Canada), 740 Spadina Ave., Toronto, Ont., Canada M5S 2J2.

Úprava návrhu: návrhy musí být zapaspartované.

Termín dodání návrhů: 31. březen 1988.

Termín zasedání poroty: duben 1988.

Výběr: o vítězném návrhu rozhodne porota, jejíž složení určí Československé sdružení v Kanadě. Při výběru porotou budou jména autorů překryta, aby byla zachována anonymita autorů při výběru.

Vítězný návrh bude vytištěn a autor dostane honorář Can.\$ 500. Jeho jméno bude vytištěno na zadní straně pohlednice.

Zaslané návrhy, které schválí výtvarná porota, budou vystaveny u příležitosti kongresu ČSK v Ottawě v květnu 1988.

Zaslané návrhy budou vráceny autorům na jimi uvedené adresy na jejich náklady (collect).

Petr Hrubý

Horo, horo, vysoká jsi . . .

Poetický a politický portrét Josefa Hory

Básníci a spisovatelé, jak o tom ví každý školáček, v našich dějinách sehráli větší úlohu, než je jinde obvyklé. Ale ta role nebyla vždy blahodárná. Mezi světovými válkami i po té druhé často nesou svůj podíl viny na tragédii českého národa. Občas převzali roli svůdce, třeba když se zamilovali do politické strany, která nakonec zemí zotročila. Ve svých básních, článcích, románech a rezolucích propagovali hnutí, o němž si dělali iluze a tak přispěli k poblouznění a ohlupování vlastního lidu. Je třeba znovu uvážít téma literatura a politika v našich dějinách.

Nemám na mysl jen básníky-laureáty po druhé světové válce. Ten zpočátku neúmyslný, protože naivní, podvod na duši národa začal mnohem dříve. Ve dvacátých letech značná část naší kultury sloužila politickým cílům. Podívejme se tentokrát na smutný osud Josefa Hory, který patřil k básníkům, kteří se nadchli vidinou bolševické revoluce, pracovali pro její nápodobu v Československu a nejednou na svůj blud doplatili pozdějším vystřízlivěním a zklamáním.

Není pochyb o tom, že Hora byl velký básník. Byl také čestný člověk a ryzí charakter. Jako citlivý člověk Hora byl ve svém svědomí hluboce zasažen první světovou válkou. Nesnášel lidské utrpení. Uvěřil, že socialismus a komunismus vyřeší sociální a politické problémy země a tak vstoupil do sociálně demokratické strany a po jejím založení v roce 1921 do komunistické strany. Zaangažoval se v jejích službách jak poeticky tak politicky. Jako kulturní redaktor *Rudého práva* měl velký vliv. Protože mnoho jiných tvůrčích lidí uvěřilo jako on, kulturní rubrika a často příloha tohoto deníku patřila k nejlepším a nejčtenějším — a ovšem také nejvlivnějším.

Jak je možné, že tento plachý, v zásadě introvertní mladý muž, jehož mravní přesvědčení a očekávání muselo být zklamáno v politickém zápolení, vstoupil do politické arény?

Hora byl nábožensky založený, ale četba knih ho zbavila víry. Četl hodně o socialismu, národohospodářství, politice. Zaujal ho Karel Marx a Nietzscheho *Also sprach Zarathustra*. Na Karlově univerzitě bez velkého zájmu studoval práva. Od roku 1908 se jeho básničky začaly objevovat v literárních časopisech. Jeho první bás-

nická sbírka vyšla v Praze roku 1915. Je to poezie reflektivní a houslový tón jeho veršů je už znatelný. Témata jsou u mladých mužů obvyklá: ženy, domov, příroda, země, den a noc, pole a ženci. Dělníci ho zajímali stejně jako jejich ženy:

*A muži kosili vlny obilí
dělníci krásní . . .
Ženy jejich zamklé, s řadry
vzdutými.*

Rudá barva se objevuje jen jako na obrazech impresionistů:

*Nedělní odpůldne.
Krvavá a blůz barva krvavá
šlehá žádostně v oči.*

Když tato sbírka byla vydána po druhé v roce 1924, Hora už byl znám jako "proletářský básník". V nových verších rudá barva má docela jiný význam:

*Požár, jenž Evropu vzňal,
svět nový snad stvoří, jenž dříme
v srdcích tvých bratří. Pak uvidíme,
zač krev svou jsi dal.*

Tak jako mnozí básníci, Hora doufal, že z válečného utrpení se zrodí nový a lepší svět. V básnické sbírce, která jako první ohlásila nástup "proletářské poezie" v Československu, *Pracující den*, Hora oslavoval "divý rychlík revoluce" a pod titulem "Demonstrace" vyzýval své čtenáře:

*Pojďme spolu s nimi,
s těmi hladovějícími,
je v nich víc světla než v těch sytých.*

Osamělý básník se opájel vidinou mohutného davu, jehož chtěl být členem:

*Je nás sto tisíc, je nás milión,
máme jediné srdce, zní jak zvon.*

Červená barva dominuje Horovu škálu barev a je symbolem nadcházející komunistické revoluce:

*To jsem já, svoboda mladá,
rozkvetlá v červený květ.*

Hora nenáviděl třídní rozdíly bohatých a chudých, ale lyrický impresionismus mu nabídl jiné řešení než třídní boj, jako v básni "Koupel".

V roce 1922 Hora vydal sbírku veršů *Srdce a vřava světa*. Už tu není ani stopy po lyrickém vyřešení třídních konfliktů. Ráj a peklo jsou politicky daleko od sebe a jednoznačně, černobíle rozděleny jako v mnohomluvné básni "Západ a Východ"

*Svět Západu, zlata, obchodu svět,
se na nekonečnou rovínu dívá.
Na Východ, na Rusko, Sovdepiji.
Rudý zrod, rudý kvas, rudý květ
píseň Revoluce tam zpívá,
svět starý to s novým se bijí —*

a ty, stará Evropo, víš:

*Ty, nebo Sovdepije — a pro dva
není na světě místa již . . .*

Jak snadné bylo v poválečném myšlenkovém chaosu nepochopit Leninovu revoluci a jeho teroristickou vládu! Jak svůdně bylo promítnout vlastní vidiny lepšího světa do bolševické hrůzovlády, o níž se dost nevědělo. Zdálo se to tak jednoduché uvěřit propagandě, nenávidět západní kapitalismus a obdivovat vlastní představu obrody člověka i světa, představu, která neměla vůbec nic společného s realitou sovětské policejní diktatury.

Hora uvěřil v marxismus a obdivoval Lenina, jehož motivy a praxi neznal. Vstoupil do sociálně demokratické strany, pro její tisk pracoval od roku 1910. Podporoval její levé křídlo a když se ustavila komunistická strana, vstoupil do ní. Léta pak jí sloužil ochotně jako redaktor *Rudého práva* (všimli jste si rudé barvy třikrát v citované básni?).

Jako žurnalista Hora pracoval pro uskutečnění své revoluční vidiny a jeho články často byly plny partajních bombastických frázi: ". . . kroky zástupů duní ulicí. Poctivý jedinec stojí na chodníku a v duši jeho roste obdiv k zástupu, jenž se dal na pochod. . . Duše davu tě strhuje."

Do sebe zahleděný, citlivý básník se snažil zbavit svého nezájímavého pozorovatelství, chtěl se angažovat, chtěl vstoupit do boje a překonat svou izolaci. Častý obraz okna v jeho básních značí pozici pozorujícího. Ale té se chtěl zbavit, jak je zřejmé z tohoto zápisu z jeho poznámek:

"Sbohem, sbohem, okno! Jdu k lidem, jdu trpět, jdu se zašpinit, ztratit sám sobě, jdu žít."

Hora obdivoval ruský fanatismus a káral svůj národ pro jeho nedostatek. V bezpečí nové republiky, na dálku, byl pln nadšení pro leninské fanatické násilí: "Rys fanatismu je cosi, bez čeho si nedovedu představit ruskou revoluci. Obětovat všechny a všechny. Být jako projektil, jenž neslyší: prosím tě, uhní. Vsadit se všecek na jednu kartu. Je-li kde víra, je dnes tam na východě. Proč právě tam? Proč nejméně zkušeni a nejchudší byli vrženi do plamene? Proč právě oni vyřkli strašlivé, západnímu duchu relativních činů a smluv tak se přičítají: Bud' — anebo? Proč právě oni vyzývají absolutno, věčnost a boha — máme-li mluvit jazykem náboženským? A jsme my dost silní a čistí, abychom porozuměli pravému smyslu jejich krvavé modlitby činu? Zabil každý z nás v sobě starého ducha, zpřehnal opravdu neviditelná pouta, vízící ho k němu, změřil cestu, již projíti do budoucnosti? Jenom veliká víra může

mé, že revoluce v Československu se pro nedostatek zájmu odkládá na neurčito:

"V Rusku, tam se žilo, střílelo a tady — oh, šosácká země."

Hora pořád ještě dával přednost ruské rozvášněnosti a krutosti před českou střizlivostí a praktičností.

A pak přišel osudný rok 1929, který měl každého naivku přesvědčit o pravé povaze komunistické strany a jejich zbolševizovaných vůdců. Hora toho roku uveřejnil knihu poezie, *Deset let*, a polemickou studii *Literatura a politika*. Básnická sbírka účtovala s deseti lety vývoje a jasně shrnuje verše psané před rozhodnou událostí v životě strany a po ní. Lenin a jeho revoluce zůstali ideálem:

*Nemáme vlastní, —
stojíme u tvého hrobu,
Lenine, Lenine, Lenine,
a v tichu mausolea,
jež chvěje se otázkami,
slyšíme ševel let,
klečících nad tvou rakví.*

Zajímavější než ta první, ta starší část sbírky *Deset let* bezzemka Hory, spatřujícího svou pravou vlast v Leninii, je část druhá, v níž se básník v roce 1929 obrací k dědicům sovětského diktátora a podle populárního, ale neobjektivního názoru, činí velký rozdíl mezi nimi a Jím, zbožněným Leninem:

*Kdo jste, že zaklínáte se pokorně
jeho slovy
a bijete jimi druhy, kteří je jinak
slyší?
Kdo jste, vy apoštolové s pohledem
obchodníků,
přicházející kupčit s tragickou
naději chudých?*

Co se to stalo, že Hora tak náhle vystřízlivěl a ostře napadl Leninovy nástupce? Za Stalinovy přímé intervence Komunistická strana Československa byla zbolševizována a do čela se dostali "karlíniští kluci", Gottwald, Slánský, Kopecký a další, kteří po zlikvidování relativní nezávislosti československých komunistů na Moskvě později zlikvidují samostatnost země. Sedm českých spisovatelů, mezi nimi Hora, protestovali manifestem, proti němuž nové vedení strany obratem zorganizovalo protimanifest dvanácti menších spisovatelů a umělců, z nichž aspoň dva, Biebl a Závada, ani nevěděli o svém údajném podpisu.

Hora pak publikoval dlouhou stať, v níž odsoudil nejen nové vedení strany, ale i vedoucí Kremlu, Kominternu a jejich politiku. V dějinách evropského pochopení nezdravé podstaty komunismu je to dokument jedinečný, uveřejněný mnohem dříve než třeba slavný a mnohem mírnější Gideův odsudek Stalinova režimu.

Čtyřicetistránková brožura začíná vyznáním lásky ideálu komunismu a bolševické revoluci, která — viděna brýlemi mámení — "ztělesnila hrdinství nové, mladé třídy, jež... přistou-

pila k přehodnocování všech hodnot."

A pak následují jedna výtku za druhou:

"Nepochybuj, věř a budeš spasen. Věř přes všechny skutečnosti, přes neschopnost, frivolnost, škodlivost vůdců, kteří tě nevedou do země zaslíbené, ale do zkázy. Nejen do tvé zkázy vlastní, ale i do zkázy myšlenky, k její profanaci!

... Komunisti u nás... sami vymyčují ducha kritiky ze svých vlastních řad všemi jim dosažitelnými prostředky. ... Tato svoboda dnes, sotva po deseti letech trvání našeho komunismu, neexistuje. Nikde se nestaneš tak lehkou kacířem jako v komunistické straně. Na to stačí jen poněkud myslit." A tak se stalo kacíři, "likvidátory, renegáty a zrádcí" i sedm spisovatelů, kteří se v době kritické pro československou komunistickou stranu ozvali, aby "varovali její členstvo před politikou falešných proroků, vedoucích proletariát od porážky k porážce. ... Skutečný intelektuál, jenž myslí poctivě, nemůže mlčet, když vidí, jak se myšlenka, pro kterou pracoval, stává kořistí tupců, dětinských fanatiků a mazaných politiků ze řemesla. Bylo naší povinností říci dělníkům, že jejich vedení nestojí za nic."

Hora, Olbracht, Vančura, Neumann, Malířová, Majerová a Seifert měli štěstí. Žili a snili o komunismu a krvavé revoluci v Masarykově republice a tak se jim nestalo nic horšího, než že byli vyloučeni z komunistické strany a vyhozeni z míst, na nichž pro stranu pracovali. "Buržoazní" nakladatelé je dál vydávali a "buržoazní" čtenáři je dál četli. Škoda, že se tak brzy zapomnělo na Horovu oprávněnou charakteristiku Gottwalda, Slánského a Kopeckého jako bandy "tupců, dětinských fanatiků a mazaných politikářů". Jasnozřivý básník pak odsoudil pomlouvačnou kampaň, kterou strana zahájila proti sedmi spisovatelům, a ocitoval typickou větu jednoho z nových předáků strany: "*Milejší nežli dělník, který čte a vzdělává se, je mi dělník, který v neděli propije svou mzdu, načež v něm po celý týden roste revoluční zášť proti kapitalistům."*

A jiný "mazaný politikář" Horovi řekl:

"Cože? Abychom proti vám nepsalili? Musíme vás přece zostudit stůj co stůj, aby vám dělníci přestali věřit a plivali po vás jako po zrácích."

"Takto se vytváří veřejné mínění," povzděchl si Hora a na adresu dvanácti trucmanifestantů napsal: "*Nevíte nic o tom, že kam šlápne revoluční noha Polbyra, neroste už nic, než fašistický plevel? — Jsou všelijací snobové, jsou i snobové komunističtí."* Hora pak vytkl straně oportunistismus s politickými programy. V dalším citátu z roku 1929 mluví to Hora nebo Liehm, Kundera či Vaculík z roku 1967?

"Diktatura proletariátu... nikdy

nesmí ani pomyslit na to, aby se stala diktaturou nad svobodou lidského myšlení a našeho přirozeného sebevědomí, naší cti a našeho charakteru. Znásilníte lidi tupé a zbabělé, ale lidi rozumné a hodnotné můžete jen přesvědčit. ... Političti řemeslníci, nezralí fanatici, naivní vyznavači a amoralní snobové mohou pokrčit rameny nad těmito slovy. ... Literatura a politika se rozcházejí. ... Ve světě umění není žádné pravdy většiny. Je jen věrnost k sobě."

Poprvé Hora veřejně promluvil o svých dojmech z cesty do Ruska před čtyřmi lety: "*Přivezl jsem si ze Sovětského Ruska obraz velikého a vzněcujícího úsilí, obraz heroické země. ... Ale docházeli jsme také k poznání, že vedle této nadlidské práce, sloužící ke štěstí mnohých, je ještě komunismus jiný, komunismus, jehož se zmocnili lidé malí a nepovolaní, komunismus, dusící a tříštící energii, kterou měl uvolnit a zjasnit, komunismus, jenž... sám se bláhově domnívá, že zvítězí, když zmechanizuje, zbyrokratizuje své hnutí a vyrobí z lidí stroje na revoluci, tak jako kapitalisti z nich vyrábějí stroje na své obohacení. Živý člověk zmizel z úpadkového komunistického hnutí různých zemí a místo něho staví Internacionála do boje pouhé nositele thesí. Tento nevědecký, diplomatický komunismus není už tím, jenž nám dal tak mnoho, nač nelze nikdy zapomenout."*

Strana vyhodila Horu z redaktorského místa v *Rudém právu* a tak se Hora stal nezaměstnaným a musel vyřešit problém obživy sebe a rodiny. Na Šaldovu radu přijal místo kulturního redaktora v *Českém slově*. V tomto deníku českých socialistů Hora nadále mohl psát, jak chtěl, posuzovat příznivě knihy svých bývalých soudruhů a svým členstvím v literárních porotách pomáhat jim k státním cenám. Nemstil se, ale byl to zlomený člověk.

Od roku 1929 Horovy verše zkrásněly, odpadla politická agitka, ale často jsou velmi smutné. Už ve sbírce *Deset let* vyznal ústy Amundsena letičiho

*marně, bys nalezl zemi svou,
zem nikdy neposkvvrněnou;
jsou pustá lidnatá města,
a pusto je v hlomozu davu,
samota touhy vane tam všude,
kam jsme zabloudili...*

Ve sbírce *Tvůj hlas* z roku 1930 je několik jasných náznaků jeho duševního stavu:

A vlaky jedou jinam než chceš.

Ztratil přátele,
s nimiž kdysi šel
a připamatovává si
střepy slov, jimž už neporozumí.
Je po vši naději a víře:

*Po zemi válí se dohraná naše hra.
Iluze kolektivitu je ta tam a básník je
opět sám:*

Komu ruku na rameno položít,

prvnímu u nás mu byl udělen titul národního umělce. K jeho smrti promluvil také Václav Kopecký, ministr informací, jeden z nejzavilejších karlínských kluků, kterými Hora opovrhoval a před nimiž dělníky varoval už v roce 1929. Ivo Fleischman, jeden z pitomoučkých "ostrých hochů", kteří se za vedení Kopeckého chopili "kulturní fronty", si idioticky zaveršoval nad mrtvolou skutečného básníka a člověka:

"Mrtvému"

... Zde pěst, zde klid, zde nenávisť.

Zde báseň — na lafetě list.

Zde — jasně! — provždy

za lidi

srdce, jež s puškou v ruce bdí.

Mnohem případnějším epitafem na hrob Josefa Hory, oběti komunistických iluzí, jsou dva závěrečné verše z jeho Zápisků z nemoci:

Lito mi kostelů je,

kde století spí zesnulá.

Člověk je věky dostavuje

jak vzácnou přítěž minula,

pak vteřina je na prach změni,

a v lítosti k nim pokleká.

Nad jednu ztrátu ale není:

utrátit duši člověka.

Arnošt Wagner

Los na losa

V Luborově hospodě Slávii se poslední týdnů v září nemluvalo o ničem jiném než o lovu na moosy. Kdo s kým a kam letos pojedě, kdo loni dostal losa a kdo přijel s prázdnou. "Bratře," řekl Lubor Havel, "letos to nevypadá s lovem moc dobře, dali méně povolení k odstřelu než minulý rok..." "Správně," povídám já, "alespoň jich v lese víc zůstane," nevšímaje si nevráživých pohledů místních krajanů — lovců. Jedině Láďa Votava se na mě mile usmál a nabídl mi, abych jel s ním. "Šúr," říkám, "kdy se jede?" "V pátek." "Tak mě ráno vzbud," povídám mu. Druhý den, když jsem na celou debatu již zapomněl, mi Láďa volal a nadiktoval desetiminutový a několikasetdolarový seznam věcí, které si musím s sebou vzít. "Šúr," povídám zase, "nezapomeň mě v pátek vzbudit." Když volal ve středu, jestli mám dobrou sekyrku a baterku, poznal jsem poprvé, že to myslí vážně. Bez nejmenšího pocitu studu jsem mu ještě večer zavolal, že mám záchvat dny, že nebudu moci jet. "Šúr," řekl pro změnu Láďa, "tak si nezapomeň prášky a holínky!"

Sehnat nového partnera pro Láďu — na to již nebyl čas, a na severu se do lesa miň než ve dvou neleze. Tak jsem začal shánět dlouhé spodky a ty holínky. V pátek ve tři ráno jsem s oranžovou čepicí na hlavě a vestou stejné barvy čekal se svými devíti zavazadly před domem na Láďův nákladák. S motorovou lodí, kladkostrojem, rybářskou a loveckou výstrojí, náhradním motorem a spoustou jiných věcí včetně jídla a beden piva, bylo auto narváno. Neměl jsem odvahu zeptat se svého partnera, kam toho losa, který prý mívá až přes pět metrů, dáme. Jedna z nejpitomějších otázek, které jsem Láďovi po cestě na sever dal, byla, zda má s sebou dostatek nábojů.

Jeli jsme po dálnici číslo 11 směrem na North Bay a poblíž Temagami jsme se odpoledne ubytovali na břehu jezera v Angus Lake Lodge. Tento motel s chatkami a vynikající restaurací patří Josefovi a Jirkovi, novým českým majitelům. Nebylo moc zima, něco pod nulou, trochu sněžilo, na poslední den v září to nebylo tak špatné. Josef pobíhal kolem nás v sandálech ještě naboso. Ubytoval nás překrásně, v chatce hned nad jezerem, z verandy jsme pak lovili štiky.

Že myslivec pochází od slova mysliti jsem zjistil, když si Láďa hned po vybalení proviantu nacpal fajfku a neodpovídaje na mé dotazy stran umístění šesti galonů polívek, jal se obcházeti zamyšleně chatkou s mapou v ruce. Že neměl v druhé láhev piva bylo na pováženou, a tak jsem ho

nevyrušoval. Po několika minutách poznal svůj omyl, mapu vyměnil za láhev Amstelu a prohlásil, že se bude lovit na jezerech, kam zajedeme lodí již večer a ve stanu přespíme. Honitba začíná oficiálně v sobotu ráno, první výstřel může padnout až půl hodiny po východu slunce. Nedodržení pravidel — pokuta pět tisíc dolarů a zabavení lodě, auta a všeho kolem. Na rozdíl od mnoha jiných bral Láďa celou záležitost sportovně. Teploměr pomalu klesal a když jsme vyšli ven, byla zima jako v... Jako v Moskvě.

Venku jsme se seznámili s druhým majitelem Angus Lake Lodge — Jirkou. To jsem ještě nevěděl, že Jirka je blázen. Pomohli jsme mu naložit motorový člun na nákladáček, navrhl si hodit teplé oblečení a spacák. Při povídání Láďa zjistil, že Jirka má namířeno asi třicet kilometrů do lesa a pak ještě kus lodí. Stejně místo, kam Láďik jezdí již tři roky, ale jako správný gentleman neřekl ani slovo. Jirka chtěl být na úsvitu na tom pravém fleku. Cestou mu samozřejmě z lodí uletěl pytel s teplým oblečením a až druhý den jsme se dozvěděli, že spal na otevřené vodě pokrytý ledem s prstem přimrzlým na spoušti kulovnice. Každý jiný by se vrátil.

My jsme samozřejmě museli — díky bohu — změnit plán a vyrazili jsme ráno ve čtyři. Nejdříve jednou motorovou lodí přes první jezero. Pak pěšky s motorem pod paží lesem a bažinou na břeh druhého jezera. Tam již byla další loďka, kterou jsme dopluli zase k jiné bažině a pak úporným pochodem močály a houštím k tomu druhému "správnému" místu. Místo to bylo nádherné a i správné, neboť tam loni zastřelil losa Zdeněk Anderla. Šli jsme po březích, kam snad lidská noha nevkročila, kde bych opravdu nechtěl zůstat viset bez benzínu nebo s polámaným lodním motorem. Ten den jsme štěstí neměli. Láďovi vylosovaly úřady povolení jenom na tele. Těch dávají nejvíce, neboť máma je s ním většinu času zalezlá v kopcích a proto dostat tele je velice ne snadné. S býkem je to lepší, neboť naplněn láskou přijde z lesa na zavolání. Někdy Láďa uměl volat, trénoval to hýkání denně.

Večer šel Jirka zkontrolovat místo, kde má políčeno na medvěda. S medvědem není tak velký problém jako s losem. Již na jaře se musí naložit do velké láhve od okurek maso, aby přes léto shnilo. Nejlépe se k tomu hodí maso malých zvířat, hlavně koček, které lovec sesbírá přejetej na dálnicích. Na podzim se pak sklenice pověsí v lese na strom a z patřičné dálky rozbije střelou z brokovnice — jinak by jeden ten puch nepřežil. A za hodinu-dvě je tam nedvěd a do něj se střílet není velký problém. S rozkoší se hrabe v tom sajrajtu jako v české kuchařce, nic kolem sebe necítí a nevnímá, jenom tu svoji lahůdku. Na

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO,
ONT. M6J 1E4

Tel.: 364-1787

rozdíl od medvěda je los zvíře velice blbé. Špatně vidí, ale má vynikající čich a sluch. Je rychlý a na mimořádně dlouhých nohách, na kterých by se dala postavit veranda, denně ujde mnoho mil. Trvá týden, než se okruhem vrátí na místo, kde lovec našel první stopy. Má rád vodní rostliny a umí se pro ně potápět až do hloubky pěti metrů. Tyto znalosti nám však byly první den houby platné.

Další poznatky jsem načerpal večer v hospodě u pizeňského, kde fantastickou vůni guláše (Josef!) přebíjely různé pachy místních lovců. Každý smrděl jinak. Jeden byl nasprejovanéj výtažkem z kobylí moči, druhéj byl namazanéj jablečným protlakem a všichni pivem. Myslivec se po dobu lovu — někdy až tři týdny — nemyje, nepoužívá mýdel ani jiných kosmetických prostředků. Myslivec je také mimořádně šťasten. Bez manželky, mezi kamarády, pije kdy chce a kolik chce. Pítí je nerozlučně spojené s lovem. Z jednoho tábora do druhého se rychlostí blesku roznese zpráva, kde se co trefilo a pak se oslavuje. Oslavuje se — s prominutím — i hovno v lese. Ono je prvním znamením, že zvíře je v blízkosti, a za hodinu jsem znal všechny odstíny losích výkalů.

Druhý den ráno — zase ve čtyři — začala dřina. Šel s námi také Jírka a navíc jsme nesli kanoe. Mne nechali na lodi lovit ryby. Asi jsem smrděl mýdlem. Nenávidím je za to oba dodnes. Všechno mé teplé oblečení je mi o tři čísla menší a tak si dovedete představit tu zimu, tu slast lovit potmě

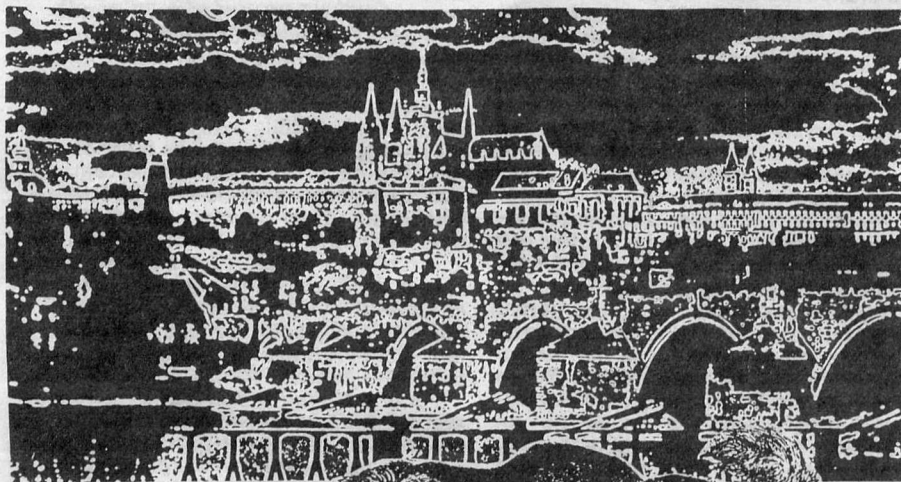
ryby na půlmetrových vlnách s přimrzlou návradou k prstům. Vycházející slunce jsem doslova honil po jezere, abych zpoza kopců užil jeho prvních paprsků, a tak jsem poprvé cítil s pračlověkem.

Asi v polovině našeho pobytu se začala nálada lovců na severu postupně měnit. V celém okolí byly již tři obchody s pivem poloprázdné. Na dálnici číslo 11 se objevovala řada aut s losími těly a hlava s parohy byla vždy přivázaná na střeše. Těch aut byly denně stovky. Ale tisíce oranžových myslivců stále čekaly na svých stanovištích s nadějí. Projížděl jsem městečky v okolí a všude viděl nablýskané nákladáčky plné beden s pivem, s losí hlavou na kapotě a s půl tuctem naleštěných pušek v kabině jak ve vitrině. Ti, kteří střílili, nejeli ještě domů, ale navštěvovali se navzájem, slavili a velebili se. Myslivecká latina na rozdíl od Evropanů je zde na severu jiná. Zde se lovec obvykle snaží svůj výkon a námahu zlehčit a svaluje úlovek na štěstí. Je však mnoho "sportovců" — mamlasů, kteří loví tak, že najezdí po silnicích tisíce kilometrů s puškou připravenou k výstřelu a jakmile uvidí v dálce skupinku losů — střílí přímo z auta. Také jsou zde pánové, kteří mají na svých nákladáčích navíc obojživelná vozidla a různé motorové trojkolky a motorové navijáky, kterými zvíře pak přitáhnou z lesa, nebo si je nechají jeřábem naložit. První dny jsem přemýšlel také nad tím, jak dostaneme pak toho losa z vody nebo močálu dvacet kilometrů

k nejbližší cestě. Pět metrů tahat z bláta není maličkost, ale pro lovce je to ta poslední starost. Viděl jsem skupinu mužů po pás ve vodě "porcovat" býka a pak ho dva dny v batozích odnášeli již jako svíčkovou a steaky k autům. My jsme tento problém neměli.

Poslední den našeho pobytu byl stejný jako dni předešlé. Viděli jsme pár čerstvých stop, ale byl vítr a zvířata nás cítila. Večer před odjezdem jsme se ještě jeli projet lesní cestou dlouhou asi 40 kilometrů. Po celé její délce každých několik set metrů stáli lovci jako uniformovaní vojáci v oranžové čepici a vestě a čekali na své štěstí. Nejhorší bylo to zdravení. Každému se muselo aspoň pokynout. Cestou tam i zpět. Slyšeli jsme tucty příběhů, jak lovec stál tvář v tvář zvířeti, které nemohl zastřelit, neboť to byla samice a on měl vylosovaného samce, nebo naopak. Kdo měl povolení na býka, ten ho napřesrok již nedostane — a tak je to snad správné. Jenom na dalekém severu nejsou veliká omezení. Ale tam se musí letět letadlem a střílí se z helikoptér. To si každý dovolit nemůže a také to není žádný sport. Je to horší než stát týdně u lesní cesty a čekat na toho svého.

Lovec s trofejí na střeše automobilu se obvykle vracel domů ve dne. Měl to tak naplánováno, aby přijel do místa svého bydliště v dopravní špičce. My jsme se vraceli do Ottawy v noci. Láďa měl s sebou pořád všechny patrony, které si přivezl, a oba dva jsme měli skvělou náladu. Já proto, že jsem nemusel porcovat losa, a Láďík měl již v kapse povolení na jelena, kterého si půjde střílet v listopadu. Zatím měli u Votavů jelení guláš každý podzim.

WITZ

KAREL TRINKEWITZ

P.F.
19 88

Deset druhů řízků a další jídla.
Otevřeno sedm dní v týdnu.

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte
krajanskou

RESTAURACI METRO

164 Victoria Street North,
Kitchener, Ontario, Tel.: (519) 743-2720

Dopisy

Nepochopení ironie

V č. 5/1987 píše Vaše čtenářka Lída Pelcová o mém článku "Záznamy všedních dnů", že v něm "v podstatě obhajují či vysvětlují tézi skupiny britských bohemistů, že česká literatura vydávaná v Československu je lepší a zajímavější než emigrační..."

Radím čtenářce, aby si znovu v klidu a pozorně přečetla úvodní část mého článku (v hodnocení oficiální literatury se jinak se mnou shoduje). Přejde jistě na to, že slovo "obhajuje" i "vysvětluje" nepoužila vhodně. Nechci ji navádět, jaký výraz by měla zvolit, poukazují však na to, že existuje stylizační prostředek zvaný ironie. Igor Hájek, Anglie

Výroky, které nebyly napsány

Ještě bych se rád zmínil o "Nechuravé Americe Oty Ulče", kterýžto článek byl předmětem dalších diskusí.

Uvažoval jsem, nemám-li Ulče následovat a Richardu Drtinovi už prostě neodpovídat, ale nedolal jsem, nedalo mi to.

Pan Drtina mi totiž ve své podrážděné odpovědi připsuje výroky (můj dopis v č. 3, 1987), které jsem nikdy nenapsal, což je hodně mírně řečeno krajně nesolidní, řekl bych klukovina.

Je totiž lež, že, cituji: "... Rohan hrubě nadává těm, kteří mají odlišný názor a více informací...". Nevím, z čeho čerpá Drtina mé "hrubé nadávání", nebo jak se dopracoval k tomu, že jiní mají méně informací než on.

Rovněž mi pan Drtina hodil na krk, že souhlasím se zabitím i nevinných, tedy prý stejný přístup, jako mají teroristé. Nic podobného se v mém dopise nepraví. Naopak: řekl bych, že Richard Drtina má k celé věci přístup jako mají komunisté, kteří s neobyčejnou drzostí dokáží vylovit slova z kontextu, převrátit a dát jim záměrně jiný význam.

Nemá smysl věci dále rozebírat, ale závěrem bych rád vyslovil podiv nad tím, kde se bere v československém uprchlíku před komunismem (alespoň si to o panu Drtinovi myslím) zjevná nenávisť vůči prezidentovi (ač podle p. Drtiny jen "byvalého hollywoodského herce s nevelkými intelektuálními schopnostmi"), který velice efektivně bojuje proti tyranii, z které (jak předpokládám) i pan Drtina utekl.

Karel Rohan, Kanada

Schodek 500 000 mrtvých

Následující text je mým příspěvkem k článku R. Drtiny (č. 5/87) "Ještě o nechuravé Americe. R. Drtina odpovídá O. Ulčovi a dalším".

R. Drtina píše (strana 18): "Nixon však nebombardoval cizího vetřelce, ale masivně, po 164 dní, celou Kam-

bodžu, s výsledkem asi 500 000 zabitých obyvatel." Poněvadž jsem právě dočetl knížku R. Nixona "No More Vietnams", chtěl bych zde uvést několik informací z tohoto zdroje, a to ohledně bombardování Kambodži:

— Americká armáda bombardovala vojenské základny kolem kambodžské hranice (ne "celou Kambodžu");

— severní Vietnamci vyhnali Kambodžany z území kolem hranic;

— Sihanouk řekl: "Poněvadž při bombardování nepřišli žádní Kambodžané o život a ani žádní Kambodžané nebyli při těchto náletech svědky, jak si mohu stěžovat.";

— severní Vietnamci popřeli přítomnost svých vojsk v Kambodži.

Poněvadž nejsem specialistou na tyto otázky a mým jediným zdrojem informací je kniha R. Nixona, chtěl bych vědět, kde se R. Drtina dostal k číslu 500 000 zabitých obyvatel Kambodži. Pochybují, že by Američané bombardovali "celou Kambodžu". Proč by to dělali?

Karel Hajmrl, Kanada

Národ má bojovat za svobodu

Jsem Čech čekající v Rakousku na imigraci do Kanady. Pravidelně čtu Váš časopis a je mi jasné, že uveřejňujete názory různých lidí, což je v demokratickém světě celkem normální. Po přečtení otisknutého názoru pana Oty Filipa ve Vašem čísle 4/87 jsem se rozhodl, že Vám napíši. Nevím, proč si pan Ota Filip myslí, že rozhovor p. Rambouska a p. Mašina měl zůstat ve Vašem šuplíku. I to je kus historie boje proti komunismu. Že se nevedl v rukavičkách, je každému jasné. Vždyť teror zavedli oni! Ptá se, komu tím prospěli. Připomíná mi to, co tvrdili komunisté po válce o těch, co zabili Heydricha. Komu prospěli? Ještě prý zhoršili situaci u nás doma. Nejlepší je asi nic nedělat a mlčet. To nám jde dobře. Neublížíme sobě ani jiným a nedej bože i nepříteli. Ten pak oplácí. Stydím se za tyto rysy české povahy. Ale když na to nemám já, proč ještě veřejně odsuzovat jiné? Když v historii o něco šlo, dokázali jsme vždy omluvit to, že jsme nic neudělali. Každý má přece právo bojovat za sebe a o svoji svobodu tak jak umí. Kdyby tenkrát bylo víc lidí ražení pana Mašina a míň ustrašených, neměli by to komunisté tak lehké. Alibismus se táhne celou naši historií. Snad naposled ve středověku jsme se jako národ uměli bránit, ale kdovi jak to bylo i tenkrát, ve falšování historie jsme taky mistři. Myslím si, že článek v čísle 4/87 trochu upravený, alespoň jeho první části, by mohl být nabídnut i Rudému právu. Že se tenkrát vedl boj jinými prostředky? Pokud poslouchání rá-

dia a čtení zakázaných knížek je boj, tak prosím. Ale co se tím dosáhlo? Nechci tím říci, že to, co dělají dnes intelektuálové u nás doma, je k ničemu. Vše co je proti, je dobré. Nakonec si myslím, že národ, který se lidmi s názory podobnými názorům pana Oty Filipa jen hemží, dovede bojovat pouze v hospodě u piva, si svobodu ani nezaslouží. Měl by se tento odboj doporučit i do Afganistánu, měli by menší ztráty a Rusové míň starostí. A proto mě nadzvedl názor "komu tím prospěli". Národ má přece bojovat za svobodu všemi dostupnými prostředky, pokud jako národ chce vůbec existovat!

Petr Radovský, Rakousko

Libezný sebeklam

Nemohu se ubránit pocitu, že se pan Ota Filip (rubrika Dopisy, Západ č. 4/87) mylí, a to v několika bodech. Už tvrzením, že "rozhovor stárnoucího českého Rambo I a Rambo II v čísle 2/87 měla redakce založit do šuplíku a netisknout ho". Proč? Jen proto, že se p. Filipovi ten rozhovor nelíbil? Jaký to demagogický pohled na svobodu exilového tisku. Já jsem naopak redakci Západu vděčen, že ten rozhovor otiskla, uvítal bych jich více. Lidé jako p. Mašin jsou hrdinové a zaslouží si úctu i obdiv. Rovněž mne zaujalo pomyšlení, jací jsou asi p. Filipovi "přátelé v opozici doma", jejichž reakce na rozhovor se obává. Pokud Západu vskutku vynadají, jsou to nejspíše hlupáci.

Připadá mi, že je to p. Filip, kdo ještě ani dnes nepochopil mnohé z toho, co p. Mašinovi bylo jasné už dávno, že totiž o svobodu se musí bojovat opravdově a ne hubou, že násilí je nutno čelit násilím. Zmiňovat se o české intelektuální opozici je vysloveně trapné v této souvislosti. Stačí rozhlédnout se v politické topografii české kultury za první republiky a mnohé z našich moderních českých dějin se ozřejmí. Tenkrát pár komunistických šašků nemělo zdaleka takový vliv na společenském vědomí jako mnozí levicovní, ba přímo komunističtí spisovatelé. Stačí rovněž rozvzpomenout se na situaci po roce 1948, kolik se tenkrát českých spisovatelů prostitovalo? Jak směšný jest onen typický česky libezný sebeklam, že naši spisovatelé jsou svědomím národa. Nepřeceňují naše národní kvality, ale tak zlé to s námi snad není. Ano, i mezi spisovateli se našla řada lidí slušných a statečných, ti většinou za svou čest draze zaplatili. My toho "svědomí" měli zatím plný jeden velký zámek. Musím se podívat neomaleností, s kterou p. Filip bagatelizuje hrdinu C. Mašinu použitím přezdívky "český Rambo II", toť počinání vskut-

ku hnusně. Pan Mašín a jeho přátelé pro svobodu svého národa bojovali se zbraní v ruce, slušné národy takovým občanům staví pomníky, český spisovatel Filip se jim posmívá. Napadá mne — co vlastně dělal v té době p. Filip? Možná, že vsuktu opisoval verše vězněného básníka Zahradníčka, zároveň ale redaktoroval v režimním deníku Mladá fronta, pokud nás Slovník čs. spisovatelů, 68 Publishers, správně informuje.

Jeví se mi, že našim národním problémem i neštěstím je právě to, že máme příliš mnoho Filipů, ale málo Mašínů. Kdyby totiž většina občanů bojovala o svobodu státu s takovou odvahou a rozhodností jako p. Mašín, mohli by naši spisovatelé věnovat dnes své síly psaní literatury a nemuseli by se zabývat intelektuální opozicí. A my bychom mohli, ale nemuseli, být v emigraci.

Závěrem chci tlumočit své pozdravy i díky pánům Mašínovi, Rambouskovi i všem ostatním statečným.

Jaroslav Kovářiček, Austrálie

Politické divadlo

S potěšením jsem začal číst polemický článek Josefa Škvoreckého versus Václav Táborský, protože mám polemiky rád.

Moje potěšení však s přibývajícím řádky ochablo, až docela zmizelo. Najednou se totiž v polemice o zájezdu Vinohradského divadla objevilo Nové divadlo takřka v roli obžalovaného. Nechápu proč — herci Nového divadla si jako každý jiný koupili lístky za plnou cenu, protože jako herci byli zvědaví na herecký projev a styl jednoho z předních pražských divadel.

Tedy, kde se tam vzalo Nové divadlo a ta nesmyslná obvinění? Nestojíme o to být vyjmuti z řad ostatních členů souboru, s kterými nás spojuje dlouholeté pevné přátelství. Úspěchy souboru jsou výsledkem nejen prací nás dvou, ale prací všech členů souboru a zakladatelem Nového divadla byl a jest Adolf Toman.

Ve výpočtu politických her sehraných souborem bylo zapomenuto, že Nové divadlo uvedlo světovou premiéru komedie Josefa Škvoreckého "Bůh do domu".

Herci, co hráli tenkrát, hrají i dnes, stejně ochotně, stejně nezištně.

Co se týče programu Nového divadla: Jako čistě amatérské divadlo, které od nikoho nedostane ani penny (ale zato spoustu dobrých rad!) máme co dělat, abychom udrželi celoroční provoz.

Hrajeme pro uspokojení naší divácké obce, jejíž složení a přání po osmnácti letech dokonale známe.

Domníváme se, že úkolem divadla je hrát pro své obecenstvo a že Nové divadlo je politické už tím, že existuje. Ferdinand a Irma Čulíkovi, Kanada

Zašantročená čest a sebeucta

Mám několik poznámek k článku Václava Táborského "Divadlo na Vinohradech v Torontě" (srpen 1987) a k reakci Josefa Škvoreckého "Timeo Danaos" (říjen 1987).

Nejvíce ze všeho se smutně podivuji, jak Táborský mohl tenhle článek napsat. Kdybych článek měl možná neospravedlnitelně zjednodušeně shrnout do jedné věty, zněla by takto: Mám radost ze zájezdu Vinohradských a poněvaďž kultura je nedělitelná a poněvaďž jsem diplomat a realista, podporuji další rozvoj kulturních styků . . . Domyšleno do absurdnosti, největším diplomatem a realistou byl kněz Plojhar, který už v únoru 1948 pochopil, že kultura je nedělitelná a rozhodl se ji rozvíjet s komunisty v Gottwaldově vládě.

Snad bych Táborského článek chápal, kdyby ho napsal emigrant, jehož politika nezajímá nebo cizinec, který nenese na duši jizvy posledních 40 let. Ale Táborský je politický uprchlík a kulturní pracovník. Musí tedy vědět, že Gorbačov ve své nedávné knize mluví o lidech, kteří si myslí, že mu jde o cokoliv jiného, než posílení sovětského systému jako o lidech s falešnými iluzemi. Musí také vědět, že lidem doma se glasnost jeví jinak, než jak ji prezentují sympatizující novináři. Domnívá se Táborský, že za těchto okolností může politický uprchlík ve cti spolupracovat s Husákovým režimem?

Ačkoliv Táborského článek i Škvoreckých reakce byly otištěny v diva-; delní rubrice, jde samozřejmě o víc, než návštěvu Vinohradského divadla. Jde o celkový postoj uprchlíků k pražskému režimu. Jde o cestování do Československa a důvody k takovému cestování. Jde o úpravu vztahů. Víím, že život je příliš komplikovaný, než aby mohl být řešen jednoduchými formulkami. Je snadné nejezdít do Československa, když tam nikoho nemáme. Je bolestné tam nejet, když někdo blízký umírá nebo někdo živý nás zoufale potřebuje. Skoro každý z nás prošel tímto slzavým údolím a každý z nás reagoval trochu jinak. A i když souhlasím se Škvoreckým, že úprava vztahů prohlášením věrnosti Husákovu režimu je zradou demokracie, jsou případy, kdy nikdo nemá právo soudit. Jenomže se bojím, že v příliš mnoha případech jsme svoji čest a sebeucta zašantročili za čocovicí nehluboké sentimentality, laciných dovolených a triumfálních návratů. A to nám ke cti neslouží.

Bude-li glasnost pokračovat, bude přibývat návštěv do Československa a pravděpodobně dojde k všeobecnému rozšíření styků. Je možné, že nakonec zůstane jen nevelká skupina těch, kteří se nezapřou věřící důvodům, pro které Československo opustili, a kteří odmítnou šaškovat vděčnost za drobtý se stolu lokajské vrchnosti. Ale jestliže se člověk vyškřábal pár

příček po vývojovém žebříčku, pak je to výsledkem činů jedinců, kteří pro sebe vysoko zvedli nebe.

A ještě nazpět k divadlu. Nové divadlo v Torontě je ne nevýznamnou skupinou politických uprchlíků. Souhlasím se Škvoreckým, že je neomluvitelné, že tento uprchlický soubor v posledních letech úplně ignoruje hry zakázaných a exilových autorů. Sám jsem souboru odevzdal Havlovu hru, kterou z Československa přivezl Havlův přítel a ačkoliv si medím na herecké penzi, nabídl jsem, nebude-li dostatek ochotných herců, své herecké služby. Hra se nehrála a já si dělám výčitky, že to možná zapříčinila moje nabídka. Je-li tomu tak, rád svou nabídku (či hrozbu) pokorně odvolávám.

Celkově však (a jistě také trochu proto, že mi občas dovolili, abych si s nimi zahrál) se na Nové divadlo divám poněkud teplejším pohledem, než Škvorecký. Ne, že by Škvorecký upíral zásluhy jedincům nebo popularitu souboru (konec konců k té popularitě přispěl sám svojí hrou "Bůh do domu" — a když už jsem u jeho literární tvorby, stojí za zmínku, že Škvorecký je jedním z mála autorů, kteří mají na předvánočním trhu hned dvě nové knihy: první anglická vydání "Dvořák in Love" a "The mournful demeanor of Lieutenant Boruvka"). Naopak. Nemyslím ale, že počet upravenců je tak vysoký, jak se domnívá. A nechce se mi věřit — ačkoliv někteří členové souboru si svými zkazkami o svých návštěvách v Československu o podobné podezření přímo koledují — že jsou mezi nimi "pozorovatelé" ministerstva vnitra. Nemyslím, že jsou mezi nimi lidé zločinně zlé vůle. Víím, kolik času divadlu věnují a co pro ně znamená. Ale největší službu by mu prokázali, kdyby ti, kteří se upravili, se odpravili a kdyby alespoň jednou do roka provedli hru autorů, kteří jsou strážci národní cti. Tím by dodali nového a trvalejšího lesku souboru, na jehož uměleckou reputaci může být krajan- ské Toronto právem hrdé.

Josef Čermák, Kanada

Léta otupují paměť

Přiznám se, že jméno Škvorecký mi moc neřikalo. Něco jsem o něm slyšel, něco od něj četl, taky knihy z jejich nakladatelství. Je to snad také tím, že ještě v dobách, kdy on pobýval v ČSSR, já byl ještě mlád.

Tak jako mnozí noví emigranti i já se vrhám po exilovém čtivu. Někdy si počtu, někdy je zážitek slabší. Včera jsem však vykřikl: "To je chlap, ten Škvorecký. Ten jeho článek 'Timeo Danaos' je výborný! Což vůbec neotupěl za ta léta na svobodě? A že nemá obavy, že si to u někoho rozháže?"

To, že většina uprchlíků (nových) pomalu uniká do života "venku", přináší mnohdy údiv nad tím, jak mnoho

starších usedlíků rychle, snad až bleskově zapomíná. Taky údiv nad tím, jak stydlivě k ožehavým problémům "trojských koňů" a upravenců se staví část exilových časopisů a novin, Listů atd. Je to zapomení s "plným břichem", nebo jsou v tom peníze? Občas, když čtu nějakou reklamu Tuzexu, seriálků TV z Československa, skla a jiných nesmyslů přinášejících režimu dolárky, po přejití prvního návalu vzteku, zachvátí mne smutek nad nesmrtelnou blbostí některých . . .

Ve svém článku p. Škvorecký přímým a i vitipným způsobem podrobně rozebírá článek V. Táborského a ukazuje detailně jeho zhoubovanost a zcestnost podobných názorů. Změnili se naši lidé v cizině tak úplně, že jsou nyní tak shovívaví a zapominají na situaci v zemi, ze které před léty utíkali? Zapomnělo mnoho z nich na podlé metody drábů a špehů, na to, jak se zalykali hněvem a hnusem nad špinou plynoucí z úst veřejných činitelů, ze sdělovacích prostředků a tisku v ČSSR? Na lhani jejich představitelů? Na to, jak mnozí plačtivým hlasem sdělovali azylovým úředníkům v uprchlických táborech, jak doma trpěli a na ambasádách načesani a v kravatách přesvědčovali, že oni jsou ti nejlepší — výkvět národa?

Ja jasné, že takoví ubožáci nejsou tím pravým nebezpečím pro svobodu té či oné země. Ale to není tak podstatné. Mnohem nebezpečnější jsou přístupy ke kompromisu, tak jak je vidí p. Táborský. Jistě zkušený a známý člověk, který počítáno léty strávenými v cizině zjemňuje své city a otupuje paměť. Škoda, hlavně pro ty, kteří jsou ještě tam za oponou a chtějí ven, pro ty, kteří dostali trest smrti za naivní teroristický pokus o únos autobusu, pro ty zastřelené a poraněné na útěku přes "dráty", pro ty s 3-7letými tresty, pro ty přímé, čestné i když snad někdy prostějšky.

Ríkali mi: "Škvorecký více poslouchá než mluví." A já dodávám: "Když se ozve, tak to stojí za to." A dodávám: "Odmítněte zapomenout!" Já odmítám taky a myslím, že úměrně s léty strávenými v cizině nemusím ztrácet paměť. Nebo se začneme ohánět demokracií?!

Augustin Řehák, Kanada

Perfektní článek

Článek o "daru danajském" (č. 5/87) v Torontě byl prostě perfektní.

Také bych "odmítal" a hlavně souhlasil s názory J. Škvoreckého.

Jan Brix, Kostarika

Slova nepotřebují komentáře

Slova pana Škvoreckého v "Timeo Danaos" nepotřebují komentáře; nemožl jsem však při čtení nevzpomenout na vystoupení Veroniky z Příběhu inženýra lidských duší.

A že je to dnes sám pan Škvorecký v roli Veroniky s gumovým balónkem

a že ne již naivní západní publikum ale emigranti po dvaceti letech aplaudují "drobtům ze stolu papalášů" — není to absurdní?

Dr. J. Kalenský, Švýcarsko

Komunismus je šablona

Musím Vám sdělit, že Váš časopis má takovou úroveň, že jsem se s podobným dosud nesešel. Jsem v exilu s rodinou teprve od června a bydlíme v uprchlickém táboře v Treiskirchenu, kde čekáme na vystěhování. Západ je zde volně v knihovně k dispozici. Dokonce se mi podařilo sehnat i několik starých čísel od lidí, kteří již odjížděli. Zdá se mi, že kvalita časopisu se dokonce čísla od čísla zlepšuje a já vždy netrpělivě očekávám nový výtisk, který přečtu na jeden záťah.

Po přečtení čísla 5/87 jsem se rozhodl Vám napsat. Velice na mě zapůsobil článek pana Kaufmana "Antiulč aneb Jak se vyrovnat s lidskou blbostí". To co cítí pan Kaufman, cítím i já. Jsem přesvědčen, že o boji proti komunismu je třeba nejen hovořit, ale i něco dělat. Komunismus je šablona, podle které něco takového jako je ten náš rozmanitý svět a život nelze dělat. Je to proti všem zákonitostem, je to proti Bohu, je to proti člověku. A proto musíme vyvíjet činnost, která by komunismus oslabovala a nakonec dovedla ke zničení, dřív než komunismus zničí nás. Jsem velmi rád, že existují lidé, kteří si to nejen uvědomují, ale i něco dělají. Velmi se těším, až se mi podaří vystěhovat, že se s takovými lidmi setkám a moc rád bych přiložil ruku k dílu.

Chtěl bych Vaším prostřednictvím pana Kaufmana a jeho přátele pozdravit a vyjádřit jim podporu v jejich činnosti.

Tomáš Pučil, Rakousko

Redaktoři se neohlížejí . . .

Přikládám šek na dvouoční předplatné Západu. Čtu jej totiž už léta v městské knihovně a s obsahem jsem většinou spokojen, hlavně po té stránce, že redaktoři se ve svých článcích většinou neohlížejí na to "co by tomu řekli . . .", ale snaží se po pravdě popsat skutečnost, jak ji oni vidí a v mnohém se projevují být bystrými pozorovateli.

Po celý skoro čtyřicetiletý exil sleduji naši inteligenci a psavce — a je to většinou lezení do zadku a strach nenarazit, a psát o tom, o čem vědí nejméně. Vaši psavci se aspoň snaží psát o čem vědí. Ale konečně i reagující čtenáři se svými obvykle dezinformovanými názory — i když tu a tam je potěšující výjimka — jsou zajímavé k přečtení, kam až lidská blbost sahá.

František Hašek, Kanada

Monika myslící mozkiem

Já jakož i mí rodiče odsuzujeme Západ stejně jako každý kapánek myslící mozkiem a nikoliv genitály.

Monika, legálně provdaná v NSR

Vulgární Západ

Rušíme předplatné. Vulgární články a příliš cest po Číně.

Charles Sekanina, Kanada

Livrejované tlumočníky?

Opět se dočítám ty oblíbené nářky o prachšpatných organizacích a hrozných sponzorech. Tyto nářky slyším i zde v Austrálii a protože se mi to zdá jaksi proti, rád bych se zastavil nad otázkou: Co si vlastně člověk, odcházející do emigrace, bez znalosti jazyků, pod tímto krokem představuje? Zlaté podnosy či livrejované tlumočníky? A co se výuky angličtiny týče — strávil jsem v Rakousku osm a půl měsíce a zvládl jsem tam základy angličtiny vcelku úspěšně, jako ostatně i hrstka dalších. A co že to chce? Kromě kursů, které ostatně nejsou všude, stovky hodin dřiny. Snad mě nikdo nebude přesvědčovat, že v Rakousku není na učení čas. Ono se ostatně nedá nic dělat, protože v Americe, Kanadě či Austrálii se pravděpodobně česky či slovensky mluví neznače, a chce-li tam člověk žít . . ., ale to by si snad každý měl uvědomit sám. Myslím si, že kdyby každý v Rakousku, místo nekonečného diskotování o ničem sedl k učebnici, tyto nářky by značně opadly.

J. H., Austrálie

Právo posledního slova

Odoberám "Americké listy" a tak som sa dozvedel o Vašom vnútornom konflikte s p. Táborským. V otázke "Divadla na Vinohradoch" stojím sice pri p. Škvoreckém, ale na slovách p. Táborského je tiež kus pravdy. Sice nedovolíte, aby si ľudia prostredníctvom Západu nadávali do idiotov, ale zasa im dovolíte debatovať medzi sebou. Ak sa rozhodne už nevrátiť, tak byste mu mali udeliť právo posledného slova na rozlúčku s čitateľmi.

Pár slov k článku "S kým chci být bratrem". Neveril by som mu celkom, keby som nebol na návšteve v Toronte medzi Slovákmi. Kol'ko antičechizmu a nenávisť, to som nečakal. Lenže, keď už všetky nadávky na Čechov boli vyčerpané, začali torontskí Slováci nadávať na Kanadaňanov a nakoniec sami sebe si nadávali do Východňárov, Bratislavčanov, Oravákov apod. Ktorý Slovák si neuvedomuje historický vplyv Čechov na kultúrnení Slovákov, ten je zaslepeným nacionalistom. Vec má však aj druhú stranu mince. Odpustím Vám, keď v slovenskom článku je more gramatických chýb (čechizmov), lebo chápem Vaše finančné možnosti. Ale neodpustím Vám, keď pustíte článok, v ktorom autor pod slovom "český" má na mysli celorepublikový, čiže ČSSR. Špecialista na to je p. Sviták.

Karol Murta, USA

MULTIKULTURNOST JE... BÝT KANAÐANEM

Státní tajemník David Crombie, který je odpovědný za multikulturu, předložil nedávno Parlamentu významný kanadský Zákon o multikultuře.

Tento zákon uzákoní ústavní svobody pro všechny Kanaďany jakéhokoliv původu, aby mohli uchovávat, rozvíjet a dělit se se všemi o své kulturní dědictví.

Navrhovaný zákon posílí naši jednotu, zdůrazní kanadskou identitu, zlepší naše ekonomické možnosti a poskytne ocenění kanadskému mnohokulturnímu bohatství.

Tento důležitý zákon bude:

- * základem kanadské multikulturní politiky;
- * uznávat všechny Kanaďany jako rovnoprávné partnery v kanadské společnosti;
- * zavazovat kanadskou federální vládu, aby dohlížela na to, aby její instituce odrážely kanadskou multikulturní různorodost;
- * právní základnou pro multikulturní programy, které posílí vědomí kanadské přináležitosti, bude pomáhat v zachování kulturního bohatství a bude zabraňovat diskriminaci.

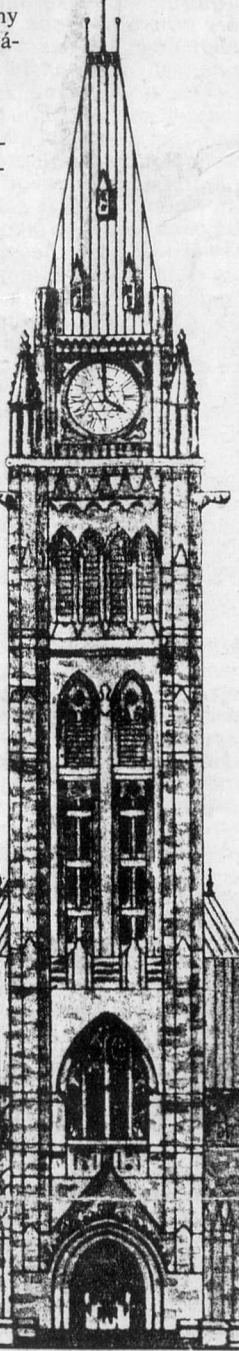
Kanadský multikulturní zákon není jen pro dnešek, ale i pro 21. století.

Chcete-li se dozvědět více, vyplňte a odešlete příložený ústřížek.

Department of the Secretary
of State of Canada
Multiculturalism

Secrétariat d'État
du Canada
Multiculturalisme

Please send me more information, in English or in French, on the proposed Canadian Multiculturalism Act.

- English Literature
 French Literature

Name _____
(please print)

Mailing Address _____

(city, province and postal code)

Mail To: Canadian Multiculturalism Act
Department of the Secretary
of State of Canada
Ottawa, Canada
K1A 0M5
819-997-0055

Canada

